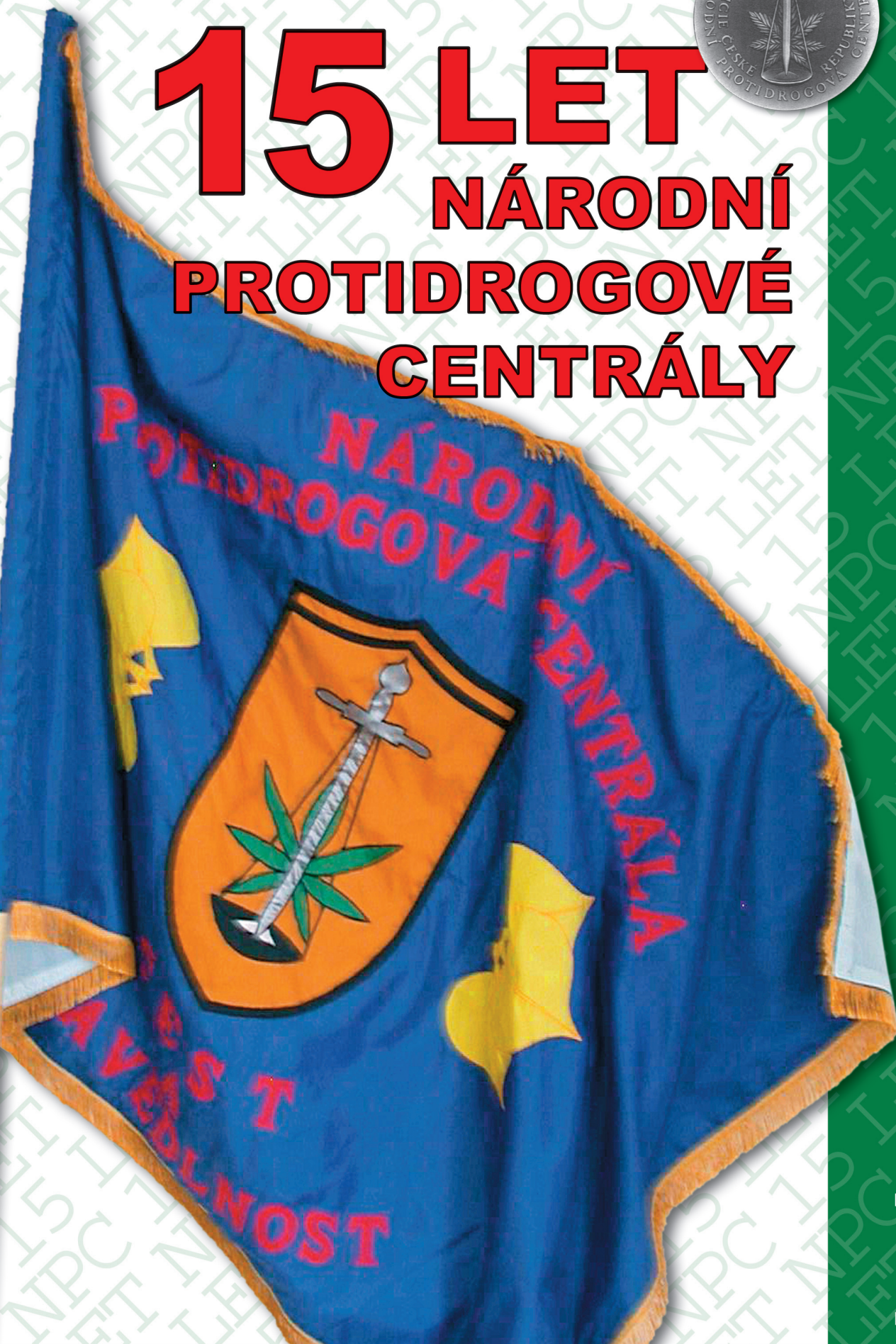

15 LET NÁRODNÍ PROTIDROGOVÉ CENTRÁLY

B
U
L
I
E
T
I
N

NÁRODNÍ PROTIDROGOVÉ CENTRÁLY

**BULLETIN
NÁRODNÍ PROTIDROGOVÉ CENTRÁLY**

Vydavatel:

Policie České republiky
Národní protidrogová centrála
Služby kriminální policie a vyšetřování

Vedoucí redakční rady:

Miloš Vaněček
Tel.: 974 836 429

Adresa:

Policejní prezidium
České republiky
Poštovní příhrádka 62/NPC
170 89 PRAHA 7
bulletinnpc@centrum.cz

Vydává:

oddělení vydavatelství obchodního odboru Tiskárny MV,
nám. Hrdinů 1634/3, 140 00 Praha 4
tel: 974 816 485, 974 816 486
fax: 974 816 843

Tiskne:

Tiskárna MV, p. o. Bartůňkova 4, 149 01 Praha 4
tel. 272 957 011 fax 974 887 395
Vychází 4x ročně, cena 63,- Kč
Roční předplatné 252,- Kč
+ distribuční poplatky

Objednávky přijímá a vyřizuje

Obchodní odbor MV, p. o.
nám. Hrdinů 1634/3, 140 00 Praha 4
tel: 974 816 485, 974 816 486
fax: 974 816 843

Distribuci vyřizuje

Jindřich MATOUŠ – distribuce tiskovin
Za věcnou správnost příspěvků ručí autoři

Přetisk povolen

pouze se souhlasem redakce

Podávání novinových zásilek
povolila Česká pošta s. p.,
Odštěpný závod Praha,
čj. 6119/96 ze dne 15. 10. 1996

Určeno pro služební potřebu
policie ČR, obecní policie, SZ,
soudů a vybraných institucí
Povoleno MK ČR – 7834
ISSN 1211 – 8834

Titulní stranu graficky zpracoval:
Pavel Vlasák

Vážení čtenáři Bulletinu NPC,

dovolte mně úvodem tohoto prvního čísla našeho časopisu, abych alespoň touto formou Vám všem ještě dodatečně popřál mnoho dobrého a hodně sil a zdraví v roce 2006 v našem společném, nikdy nekončícím úsilí a snaze minimalizovat drogovou hydry v naší zemi a nejen v ní.

Národní protidrogová centrála vchází letos do 15. roku své existence. Patnáct let usilovné a vyčerpávající práce a nebojím se říci boje proti nelítostnému narkobyznysu zaplavujícího náš svět drogami. Jedem, který otravuje lidskou společnost a zejména její nejmladší populaci. Jedem, který každoročně zabíjí na světě statisíce lidí, ničí rodiny, podkopává samotné základy fungování lidské společnosti. Jedem, který v nemálo případech slouží také financování teroristických aktivit fanatiků všech odstínů na naší planetě.

Je o to smutnější fakt, že nemálo různých pseudo-odborníků, novinářů, ale i představitelů politického spektra, a to nejen v ČR, tento kardinální problém lidské společnosti podceňuje a v některých hraničních případech i podporuje, byť třeba i z neznalosti věci. Co jsme minulý rok slyšeli a četli stesků od různých novinářů či představitelů politického spektra v ČR na konzumaci drog, na dealery, na pouliční distribuci drog a jejich konzumaci atd. atd. a v řadě případů titíž představitelé jedním dechem podpořili novelizaci trestního zákona změkčující pravidla konzumace a užívání jednoho ze zakázaných druhů drog. Napadali nevybíravě NPC za fakt, že se odvážila proti tomuto argumentovat či neakceptovali např. několikaleté snahy a návrhy NPC o stanovení výdeje některých léků, používaných masivně k nelegální výrobě pervitinu tzv. na recept, a dalo by se takto pokračovat dále.

Ale proč začínám, pro někoho, až tak pochmurně. neboť o to více je třeba vidět a ocenit práci stovek a stovek policistů, státních zástupců, soudců, učitelů, psychologů, lékařů, terapeutů, politiků, novinářů a dalších, kteří se leckdy ve skutečně nepříznivých podmínkách ke své práci snaží a také skutečně vytváří hráz k tomu, aby drogový problém nebyl ještě větší než je. A to nejen v oblasti represe, ale i v oblastech prevence, léčby, nízkoprahových center, streetworkerů a obecně pomoci lidem zasaženým drogovým problémem. Nechtěl bych na nikoho zapomenout, ale rád bych zdůraznil, že práce a výsledky NPC za 15 let by nikdy nebyly takové, jaké jsou, kdyby nebylo stovek a stovek kolegů v policii ČR i zahraničí, v celní službě, stovek a stovek pedagogů, vychovatelů, lékařů, epidemiologů a dalších.

Vám všem za vaše úsilí a práci jménem svým a jménem Národní protidrogové centrály z celého srdce děkuji a věřte, že tato práce má hluboký smysl a poslání.

A vězte, že když i v tomto roce nastanou pro Vás chvíle, kdy si budete myslet, že jste sami a osamoceni ve svém úsilí, že tomu tak není.

Vydržte a náš společný boj za ochranu a obranu před zlem, jež drogy představují, nevzdávejte.

Jde o to nejcenější, co nám bylo dáno. Jde o lidské životy.

plk. JUDr. KOMOROUS

OBSAH:

Žvýkání katu v Jemenu příliš drahá radost

Žvýkání katu jedlého (*Catha edulis*) je v Jemenu značně rozšířeno a dá se říci, že se stalo součástí tamní kultury. Kat tady udává tón společenskému životu, je vášní, darem, ale i prokletím Jemenu. Až do 16. století byla tato rostlina mimo oblast svého výskytu prakticky neznámá. Teprve v roce 1775 ji popsal a pojmenoval finský přírodovědec Peter Forskal. Dnes se kat žvýká kromě v Jemenu ještě v Etiopii a Somálsku, ale i v dalších afrických zemích. Začíná pronikat i jinam, např. do USA.

Čtrnáct let Národní protidrogové centrály

Národní protidrogová centrála oslavila počátkem listopadu 14. výročí svého založení. Tento významný den byl zahájen v Muzeu Policie České republiky již v dopoledních hodinách setkáním vedení jednotky se styčnými důstojníky zahraničních policejních sborů. Jednání v salonku muzea zahájil ředitel NPC plukovník JUDr. Jiří Komorous. Ve svém vystoupení mimo jiné vyhodnotil a vysoce ocenil dosavadní spolupráci NPC se zahraničními partnery.

Historie speciálních policejních jednotek

Asi málokdo tuší, kdy vlastně první policejní zásahová jednotka vznikla. Každý sice zná americké SWAT, které se staly jakýmsi prototypem moderních speciálních jednotek, ale první takovouto jednotku musíme hledat jinde, jak časově, tak i geograficky. Jistě každý zájemce o vojenskou historii zná jména William Ewart Fairbairn a Eric Anthony Sykes, alespoň jako konstruktérů proslulé dýky britských commandos F S. Ale málokdo tuší, že právě tito muži byli spjati se zrodem první policejní jednotky pro speciální akce v rámci tehdejší proslulé britské Šanghajské policie, jejímiž byli příslušníci.

1. Úvodník.
Plk. JUDr. Jiří KOMOROUS
3. Epidemiologie užívání halucinogenních drog v České republice
Michal MIOVSKÝ, Lenka MIOVSKÁ
13. Drogy v ulicích New Yorku
PhDr. Miroslav NOŽINA
17. Žvýkání katu v Jemenu příliš drahá radost
Jana ARCIMOVIČOVÁ
19. Organizovaný zločin v zemích Visegradu II.
PhDr. Miroslav NOŽINA
26. Program USA IVLP
Ing. Gabriel BERZSI
32. Čtrnáct let Národní protidrogové centrály
Kpt. Mgr. Michal DERÉ
34. Drogy a doprava
Skupina Metodiky a prevence NPC
43. Stručný slovníček užívaných zkratk a označení
Kpt. Mgr. Michal DERÉ
45. Historie speciálních policejních jednotek
Milan KOVÁŘ
47. Muzeum Čs. Opevnění, pěchotní srub K-S 14 ohlédnutí za sezónou
Ing. Richard SICHÁ
50. Netradiční cesta mezinárodní policejní spolupráce Polsko Bzura
Martin MICHAL
52. Boj policie proti drogám v ČR
Miloš VANĚČEK
57. Vládní rada Josef Vaňásek
Miloš VANĚČEK
60. Knihovnička
Miloš VANĚČEK

EPIDEMIOLOGIE UŽÍVÁNÍ HALUCINOGENNÍCH DROG V ČESKÉ REPUBLICE

Michal MIOVSKÝ, Centrum adiktologie Psychiatrické kliniky 1. LF UK v Praze,
Lenka MIOVSKÁ, Centrum adiktologie Psychiatrické kliniky 1. LF UK v Praze

Abstrakt:

Halucinogenní látky patří mezi relativně rozšířené nelegální návykové látky v ČR. Pro validní popis a interpretaci rozsahu užívání této skupiny návykových látek je nutné využít více různých epidemiologických indikátorů. Autoři sestavili přehled výsledků nejnovějších studií provedených v České republice v oblasti užívání halucinogenních látek. V r. 2002 dosáhla celoživotní prevalence jejich užívání v dospělé populaci hodnoty 2,2 %. Zkušenost s užitím halucinogenní látky v posledním roce udalo 1,0 % dospělé populace. Prezentován je přehled výsledků studií patřících do tzv. systému harmonizovaných klíčových epidemiologických indikátorů, jejichž získávání a interpretace jsou metodicky řízeny Evropským monitorovacím centrem pro drogy a drogové závislosti (EMCDDA) v rámci sítě REI-TOX. Tento přehled naznačuje, že i přes nárůst obliby halucinogenních látek v průběhu 90. let minulého století zůstává tato skupina spíše doplňkovými látkami (sekundární či terciární drogou). Jako s primární drogou se s halucinogenními látkami lze setkat méně často.

Klíčová slova:

Halucinogenní drogy, epidemiologické indikátory, užívání drog.

1. Úvod

Halucinogenní drogy patří mezi nejstarší známé látky s psychotropním účinkem užívané na našem území. Znalost jejich účinků je pravděpodobně výrazně starší než např. znalost procesu výroby a užití alkoholu kvašením. I přes nejednoznačnost některých teorií (např. Pokorný, 1967, 1969) je možné na základě různých nálezů s vysokou mírou jistoty říci, že užívání halucinogenních drog bylo na našem území rozšířeno již v období paleolitu a neolitu.

Skupina látek, kterou dnes označujeme slovem halucinogenní, prošla složitým terminologickým vývojem. U nás např. S. Nevole užíval termín delirogeny. Ještě v roce 1980 v posledním vydání Klinické toxikologie autoři O. Riedl a V. Vondráček (1980) upozorňují, že se jedná o velmi širokou skupinu látek, u nichž čisté halucinace nastávají spíše zřídka, a uvádějí různé starší názvy, které považují pro označení této skupiny za příhodnější. S těmito názvy se můžeme setkat zejména v naší starší literatuře: psychotomimetika, fantastika, psychodysleptika, psychedelika, eidetika atd.

Halucinogenní látky, s nimiž se dnes můžeme v České republice setkat, lze rozdělit do tří hlavních skupin:

- Přírodní halucinogenní látky rostlinného původu a z hub: psylocybin obsažený v lysohlávkách, mykoatropin obsažený v muchomůrce červené, dále alkaloidy atropin a skopolamin obsažené v durmanu, látky v muškátovém oříšku a příležitostně také některé doposud méně obvyklé látky, jako je ibogain apod.
- Přírodní halucinogenní drogy živočišného původu, např. bufotenin (ropuší jed) apod. Tato skupina halucinogenních látek se však prakticky na černém trhu nevyskytuje a není užívána.
- Syntetické a polosyntetické halucinogenní látky. Sem patří zejména LSD, PCP („andělský prach“), DOM atd.

Z epidemiologického hlediska je u nás nejrozšířenějším přírodním halucinogenem psylocybin (obr. 1), který je obsažen v houbách rodu lysohlávek. Celkem je známo a popsáno 116 druhů lysohlávek, z nichž 17 se běžně vyskytuje na relativně velké části území ČR. Nejčastěji se jedná o lysohlávku českou, kopinatou, modrající, mrvnou, domácí, hnojní a šupinatou. Na černém trhu se většinou objevují v sušeném stavu.

Nejrozšířenějším syntetickým halucinogenem u nás je LSD. Na černém trhu se vyskytuje v podobě tzv. „papírků“ („tripů“) či „krystalů“. Bohužel doposud u nás nebylo provedeno příliš mnoho analýz, z nichž by bylo možné popsat situaci na černém trhu a popsat také její trendy. Z dostupných informací se zdá, že obsah účinné látky v „papírcích“ prodávaných na našem území není příliš vysoký. Analyzované vzorky obsahovaly obvykle 30–50 µg účinné látky (Miovský, 1996). Přitom v 60. a 70. letech kolísal obsah účinné látky u nelegálně prodávaných vzorků mezi 200–300 µg (Griffith et al., 1997). Cena jednoho kusu „papírku“ na černém trhu kolísá mezi 100–400 Kč za kus v závislosti na počtu kupovaných kusů, kvalitě kontaktu s dealerem a dalších ukazatelích. Postupným trendem je mírné zvyšování výskytu i množství jiných látek (kromě různých nečistot) v „papírcích“, obvykle ze skupiny stimulantů (Griffith et al., 1997).

Přehled stavu užívání halucinogenních látek v České republice v tomto článku provedeme prostřednictvím systému tzv. harmonizovaných epidemiologických indikátorů, který je v České republice v plném rozsahu zaveden od r. 2001. Za implementaci a rozvoj tohoto sběrného systému dat je v zemích EU zodpovědné Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost (EMCDDA) se sídlem v Lisabonu.¹⁾ Každá členská země EU včetně všech bývalých přistupujících a nyní nových členských zemí má své národní referenční pracoviště zodpovědné za získávání dat ve své zemi. V České republice je tímto referenčním pracovištěm Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti (NMS) zřízené v r. 2001 při Úřadu vlády ČR. Toto pracoviště připravuje každý rok výroční zprávu o stavu užívání drog (Zábranský et al., 2002a; Mravčík et al., 2003; Mravčík et al., 2004). Jednotlivé indikátory a kritéria pro získávání a interpretaci dat popsal ve své publikaci Zábranský (2003).

2. Celopopulační studie

Celopopulační studie jsou zaměřeny na rozsah a způsob užívání drog v obecné populaci obvykle ve věkovém rozmezí 15–64 let a jsou většinou prováděny formou dotazníkových šetření nebo za využití krátkého semistrukturovaného rozhovoru na reprezentativním souboru (Zábranský, 2003).

Psychiatrické centrum Praha (2003) realizovalo v r. 2002 mezinárodní studii GENACIS („Gender Alcohol and International Survey“), které se zúčastnilo 2 526 osob. Celoživotní prevalence zkušenosti s LSD v r. 2002 dosáhla 2,2 % (3,6 % muži; 0,8 % ženy), prevalence užití LSD v posledním roce byla 1,0 % (1,9 % muži; 0 % ženy). Ve věkové skupině 18–24 let má zkušenost s LSD 5,3 % dotázaných. Populace ve věku nad 45 let neuvádí žádné zkušenosti s užíváním LSD (Psychiatrické centrum Praha, 2003).

V r. 2002 provedl Ústav zdravotnických informací a statistiky (ÚZIS) Výběrové šetření o zdravotním stavu české populace (HIS ČR, 2002). Z celkového počtu 2 476 respondentů ve věku 15–64 let učinilo 150 alespoň jednou v životě zkušenost s drogou. V posledních 12 měsících užilo drogu celkem 70 osob, z nichž celkem 14 % osob uvedlo zkušenost s halucinogenní látkou (ÚZIS, 2003).

Mezi významné studie patří také výzkumy provedené mezi návštěvníky klubových zařízení. Klubová scéna je z hlediska užívání drog považována za rizikovou, což výsledky těchto studií potvrzují.

V letech 1998–2000 se Praha zúčastnila projektu, který sledoval užívání drog mezi evropskou velkoměstskou mládeží navštěvující technoparty. Do studie se zapojilo celkem 505 účastníků akcí (50,5 % žen), jejichž průměrný věk byl 20,2 let. Zkušenost s halucinogeny udalo 48,3 % respondentů, zkušenost s touto drogou v posledním roce 37,6 % respondentů a v posledním měsíci 21,8 % respondentů (Csémy, Sovinová, Komárek, 2000).

Prozatím poslední studie „Tanec a drogy“, provedená v r. 2000 a 2003 (Kubů, Škařupová, Csémy, 2004), potvrdila trend narůstající obliby tzv. rekreačních nelegálních drog. V r. 2000 se do studie zapojilo 1 271 respondentů a v r. 2003 celkem 1 652 respondentů. Celoživotní prevalence zkušenosti s LSD se oproti r. 2000 v r. 2003 snížila ze 49,0 % na 45,2 %, naopak celoživotní prevalence zkušenosti s lysohlávkami se oproti r. 2000 v r. 2003 zvýšila ze 37,8 % na 43,0 % (viz tabulka 1 a obrázek 2).

¹⁾ Centrum bylo za účelem vývoje a realizace jednotného monitorovacího systému zřízeno v r. 1993 Radou Evropy.

3. Školní studie

Školní studie jsou speciálním případem celopopulačních studií, které také zkoumají rozsah a způsob užívání drog, postoje k drogám apod. v tzv. rizikových věkových kohortách, většinou je za tuto kohortu považován věk v rozmezí 15–19 let (Zábranský, 2003).

Mezi nejvýznamnější školní studii v ČR patří projekt ESPAD („Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách“), který se zaměřuje na populaci 16letých středoškoláků. První šetření proběhlo v r. 1995 (Hibell et al., 1997) a opakuje se každé 4 roky, tzn. že máme k dispozici výsledky za roky 1995, 1999 a 2003 (Psychiatrické centrum Praha, 1999; Csémy et al., 2003). Celoživotní prevalence užívání halucinogenních drog ve věku 15–16 let činila v r. 2003 celkem 5,6 % (5,9 % chlapci; 5,3 % dívky) (viz tabulka 2). V posledních 12 měsících uvádí užití halucinogenní drogy 3,0 % respondentů a v posledních 30 dnech 1,0 % respondentů (viz tabulka 3). Srovnáme-li celoživotní prevalenci užívání halucinogenních drog ve věku 16 let v České republice a v ostatních evropských státech vidíme, že patříme mezi země s nejvyšší celoživotní prevalencí v Evropě (Hibell et al., 2004) (viz obrázek 3).

Dalším rozsáhlým projektem byla výzkumná studie NEAD („Nealkoholové drogy“), kterou realizovala Akademie věd ČR v letech 1996, 1998 a 2000 (Miovský, 1997; Miovský, Urbánek, 1999, 2001). Studie byla provedena u populace středoškoláků ve věku 15–19 let a v r. 2000 se jí zúčastnilo celkem 4 803 respondentů. Z výsledků vyplynulo, že 5,5 % středoškoláků vyzkouší jako první nelegální drogu některou z halucinogenních drog. Celkem 84,5 % středoškoláků, kteří mají zkušenost s nelegální drohou, si myslí, že užívání halucinogenů není rizikové. Naopak ti, co zkušenost nemají, si totéž myslí pouze v 15,5 %. Více než 1/3 středoškoláků považuje získání halucinogenní látky za mírně obtížné, téměř 1/4 respondentů to považuje za celkem snadné a téměř 10 % za velmi snadné.

V r. 2003 byl proveden průzkum zaměřený na zjištění rozsahu a kontextu užívání drog mezi studenty 5 pražských vysokých škol (Csémy et al., 2004). Výběrový soubor tvořilo 904 vysokoškoláků (42 % muži, 58 % ženy). Zkušenost s halucinogenní drohou (LSD) učinilo alespoň jednou v životě 9 % respondentů, více než 5x celkem 3,5 % dotázaných (viz tabulka 4). Prevalence užívání halucinogenních drog (LSD) v posledních 12 měsících byla 3,1 % (5,3 % muži; 1,5 % ženy), více než 5x vyzkoušelo tuto drogu v posledních 12 měsících 1,4 % dotázaných (viz tabulka 5).

4. Žádosti o léčbu

Žádosti o léčbu jsou v České republice jedním z nejdéle pravidelně získávaných indikátorů. V rámci tohoto indikátoru jsou sledovány především dva ukazatelé. First Treatment Demand (FTD) sleduje incidenci osob, jež v daném časovém období vyhledaly léčebný kontakt. Treatment Demand (TD) sleduje prevalenci léčených osob v daném časovém období (Zábranský, 2003). V rámci tohoto indikátoru nejsou sledována pouze zdravotnická, ale také nezdravotnická zařízení a termín léčebný kontakt je tedy nutné chápat v jeho rozšířeném významu přesahujícím medicínské pojetí (EMCDDA, 2000).

V České republice je tento sběrný systém zajišťován Hygienickou stanicí hl. m. Prahy. V r. 2004 bylo Hygienickou stanicí hl. m. Prahy evidováno 8 845 žádostí o léčbu, z nichž 22 žadatelů (0,2 %) uvedlo jako hlavní užívané látky právě halucinogenní drogy (LSD, psylocybin, durman) (Polanecký et al., 2005). Poprvé bylo v r. 2004 léčeno 14 uživatelů halucinogenních drog (0,3 %) z celkového počtu 4 600 poprvé léčených. Počet těchto prvních žádostí o léčbu není vysoký vzhledem k počtu léčených v souvislosti s užíváním ostatních drog a postupně se podle údajů Hygienické stanice hl. m. Prahy snižuje (viz obrázek 4).

Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR (ÚZIS) sbírá údaje blízké indikátoru TD, přestože tyto údaje nejsou získávány sjednocenou metodikou dle EMCDDA. V r. 2003 bylo registrováno v ambulantních pracovištích AT celkem 42 881 pacientů užívajících drogy, z toho bylo 15 786 uživatelů nelegálních drog. Uživatelé halucinogenních drog tvořili 1,3 % uživatelů nelegálních drog (viz obrázek 5), nejpočetněji byla zastoupena věková skupina 20–29 let (50 %) a 15–19 let (38,5 %) (ÚZIS, 2005).

V r. 2003 bylo evidováno 2 541 hospitalizací v lůžkových zařízeních pro diagnózu F11–F19. V souvislosti s užíváním halucinogenních drog bylo provedeno celkem 6 hospitalizací, tj. 0,2 % všech hospitalizací (ÚZIS, 2005) (viz tabulka 6).

5. Trestné činy spojené s halucinogenními drogami

Trestné činy spojené s halucinogenními látkami patří mezi velmi málo frekventované. Stíhané trestné činy nedovolené výroby a přechovávání OPL (§ 187–188 TZ) se v r. 2003 týkaly u halucinogenních drog pouze 0,2 % případů (NPC a GŘC, 2004 in Mravčík et al., 2004). V r. 2003 Policie ČR nebo GŘVS provedly celkem 3 záchyty halucinogenních drog, při nichž zadržely celkem 65 dávek (NPC a GŘC, 2004 in Mravčík et al., 2004).

Určitou zvláštností jsou v této oblasti první zaznamenané případy, kdy je halucinogenní houba legálně prodávána v běžném obchodě (např. jako aromatické a dekorativní zboží, u něhož prodejce vysloveně na přiloženém letáku varuje před vnitřním použitím). To vyvolalo také první reakce médií (např. Garkisch, 2005). K těmto případům dochází jednak díky mezerám v zákoně, jednak díky skutečnosti, že některé z látek nejsou obsaženy na seznamu zakázaných omamných a psychotropních látek. V tomto směru není ČR výjimkou a s podobnými fenomény je možné se masově setkat také ve Velké Británii a dalších zemích EU.

6. Diskuse

Přehled epidemiologických indikátorů stavu užívání halucinogenních látek v ČR naznačuje, že i přes mírný vzestup popularity zůstává tato skupina látek spíše skupinou marginální. V žádné ze sledovaných oblastí nedosahuje hodnot srovnatelných s alkoholem, tabákem či konopnými drogami (např. Csémy et al., 2004; Hibell et al., 2004; Polanecký et al., 2005; ÚZIS, 2005 a další). V podstatě můžeme hovořit o třech základních skupinách uživatelů. První skupinu tvoří uživatelé, které můžeme označit za klasické experimentátory v kontextu klasifikace uživatelů nelegálních návykových látek (Miovský, Urbánek, 2002). Jedná se o uživatele, kteří si halucinogenní látku vyzkouší a vícekrát se k jejímu užití nevrací nebo pouze ojediněle. Druhou skupinu pak tvoří tzv. rekreační uživatelé, mezi nimiž lze dále diferencovat na ty, kteří rekreačně užívají jinou látku než halucinogen (např. konopnou drogu) a halucinogenní látky užívají pro „zpestření“, změnu nebo v kombinaci. Tento polymorfní vzorec užívání zřejmě patří mezi rekreačními uživateli mezi velmi rozšířený, což naznačují jak některé regionální průzkumy (např. Miovský, 1997), tak větší studie zaměřené na tyto skupiny uživatelů (např. Csémy, Sovinová, Komárek, 2000). V rámci této druhé skupiny lze rozlišit podskupinu uživatelů, pro které se staly halucinogenní látky životním stylem. Jedná se o uživatele, kteří obvykle halucinogen s jinou látkou nekombinují (případně pouze vzájemně kombinují různé halucinogeny), a užívání této skupiny má pro ně nejen rekreační charakter, ale také jakousi formu autoterapie a sebeobjevování. Kromě několika málo klinických zkušeností (do kontaktu se dostávají pouze ojediněle) se o této skupině lze dozvědět více prostřednictvím některých takto zaměřených internetových stránek (viz např. Sweb, 2005 a mnoho dalších). Třetí skupinu tvoří uživatelé návykových látek, kteří jsou závislí na nějaké jiné látce (nebo s jejím užíváním mají problémy) a kteří halucinogenní látky užívají podobně jako jedna z předchozích skupin doplňkově. Část těchto uživatelů sytí v dané oblasti hodnotu indikátoru FTD (Polanecký et al., 2005).

Užívání halucinogenních drog není spojeno s rizikem předávkování s následkem smrti. Přesto jsou tyto látky z hlediska mortality (Zábranský, 2003) spojeny s nezanedbatelným rizikem, zejména z hlediska dopravy, obsluhy nebezpečných strojů a zařízení a z hlediska sebepoškození v důsledku neovládání psychického stavu vyvolaného zejména vyšší dávkou u méně zkušeného uživatele. Kromě klasických rizik spojených s užíváním této skupiny látek (Miovský, 2003) se klinicky nejrizikovější skupinou jeví být lidé užívající halucinogen jako formu automedikace bez ohledu na to, zda vědomě, či nevědomě. Jedná se o osoby, které svoji již existující duševní poruchu či problém řeší užíváním halucinogenu. Ačkoli první čísla o psychiatrické komorbiditě (Miovská, Mravčík, Miovský, 2005) se nejeví jako významná, je ze srovnání se zahraničními zdroji zřejmé, že je tento stav způsoben především nedůslednou či v některých případech přímo chybnou klinickou diagnostikou a že mnoho případů zůstává nerozpoznáno či skryto pod chybně stanovenou diagnózou.

V rámci oblasti indikátorů týkajících se infekčních onemocnění nejsou halucinogenní látky, podobně jako látky konopné, sledovány, neboť žádný ze známých vzorců užívání těchto látek není asociován se zvýšeným rizikem šíření infekčních onemocnění. Obvyklé je perorální užití látky. U „papírků“ či „krystalů“ je běžné pomalé rozpouštění pod jazykem, u hub požití samotné sušiny, případně ochucené sušiny. Často je možné se také setkat s různými podobami odvarů.

7. Závěr

V průběhu 90. let došlo k mírnému nárůstu užívání halucinogenních drog, i nadále však zůstávají tyto látky spíše jako doplňkové (sekundární či terciární droga). V r. 2002 byla celoživotní prevalence zkušenosti s halucinogenními drogami v dospělé populaci 2,2 %. Ve školní populaci (15–16 let) učinilo v r. 2003 zkušenost s halucinogenní drogou celkem 5,6 % dětí. V ambulantních pracovištích AT tvořili uživatelé halucinogenních drog 1,3 % léčených uživatelů nelegálních drog.

I přes výše konstatovaný fakt, že halucinogenní látky netvoří z epidemiologického hlediska příliš významnou skupinu, není na místě její podceňování. Kromě snadné dostupnosti a snadnosti přípravy je možné mezi faktory, které zvyšují její popularitu, zařadit také určitou módnost a určité „tajemno“ spojené se zajímavými výzkumnými poznatky v oblasti kulturní antropologie, etnografie i psychiatrie. Tyto faktory mohou kdykoli v budoucnosti způsobit další růst popularity této skupiny látek. Racionální východisko lze spatřit především v přesné a úplné informovanosti o těchto látkách v rámci edukativních preventivních programů a současně také v rozumné míře šířené informace o některých postupech v rámci programů minimalizace rizik zacílených na rekreační uživatele (tak jak tyto typy programů známe např. v kontextu užívání MDMA).

Kontakt:

Doc. PhDr. Michal Miovský, Ph. D.
Centrum adiktologie
Psychiatrická klinika 1. LF UK v Praze
Ke Karlovu 11
121 28 Praha 2
E-mail: miovsky@cmail.cz

Literatura

- Csémy, L., Sovinová, H. & Komárek, J. (2000). Drogy a taneční scéna. Praha: Státní zdravotní ústav.
- Csémy, L., Sadílek, P., Sovinová, H. & Lejčková, P. (2003). ESPAD 03. Přehled hlavních výsledků z let 1995, 1999 a 2003. Zpráva pro tisk. Praha: Psychiatrické centrum Praha.
- Csémy, L., Hrachovinová, T. & Krch, D. F. (2004). Alkohol a jiné drogy ve vysokoškolské populaci: rozsah, kontext, rizika. Adiktologie, 2, 124–135.
- EMCDDA (2000). Treatment Demand Indicator. Standard Protocol 2. 0. Lisabon: EMCDDA.
- Garkisch, D. (2005). Halucinogenní houby je možné legálně koupit. Mladá Fronta Dnes (Zdroj: <http://matt.jinak.cz/flytojoint/tisk/mf4556323.html>, 15. 6. 2005, 23:56).
- Griffith, P. a kol. (1997): New trends in synthetic drugs in EU. EMCDDA. Lisabon.
- Hibell, B., Andersson, B., Bjarnason, T., Kokkevi, A., Morgan, M. & Narusk, A. (Eds.) (1997). The 1995 ESPAD Report. Alcohol and Other Drug Use Among Students in 26 European Countries. Stockholm: CAN.
- Hibell, B., Andersson, B., Bjarnasson, T., Ahlström, S., Balakireva, O., Kokkevi, A. & Morgan, M. (Eds.) (2004). The ESPAD Report 2003. Alcohol and Other Drug Use Among Students in 35 European Countries. Stockholm: CAN.
- Kubů, P., Škařupová, K. & Csémy, L. (2004). Tanec a drogy 2000 a 2003. Výsledky dotazníkové studie s příznivci elektronické taneční hudby v České republice. Praha. Připraveno k tisku.
- Miovská, L., Mravčík, V. & Miovský, M. (2005). Psychiatrická komorbidita pacientů léčených v souvislosti s užíváním návykových látek. Vývěskové sdělení. 47. česko-slovenská psychofarmakologická konference, 5. – 9. 1. 2005, Lázně Jeseník.
- Miovský, M. (1996). LSD a jiné halucinogeny. Boskovice: Nakladatelství Albert.

- Miovský, M. (1997). Drogy už, anebo ještě? NEAD 96: Zpráva z výzkumu. Boskovice: Nakladatelství Albert.
- Miovský, M. (2003). Halucinogenní drogy. In Kalina, K. et al. (2003). Drogy a drogové závislosti. Praha: Úřad vlády ČR. Str. 169–173.
- Miovský, M. & Urbánek, T. (1999). NEAD 98. Zpráva z výzkumu. Boskovice: Nakladatelství Albert.
- Miovský, M. & Urbánek, T. (2001). NEAD 2000. Zpráva z výzkumu za jednotlivé okresy. Boskovice: Nakladatelství Albert.
- Miovský, M. & Urbánek, T. (2002). NEAD 2000: Tabák, alkohol a nelegální drogy mezi středoškoly. Československá psychologie č. 2, ročník XLVI. Strana 165–177.
- Mravčík, V., Zábranský, T., Korčíšová, B., Lejčková, P., Škrdlantová, E., Šťastná, L., Macek, V., Petroš, O., Gajdošíková, H., Miovský, M., Kalina, K. & Vopravil, J. (2003). Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2002. Praha: Úřad vlády ČR.
- Mravčík, V., Korčíšová, B., Lejčková, P., Miovská, L., Škrdlantová, E., Petroš, O., Radimecký, J., Sklenář, V., Gajdošíková, H. & Vopravil, J. (2004). Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2003. Praha: Úřad vlády ČR.
- NPC a GŘC (2004). Standardní tabulky EMCDDA – záchyty drog v r. 2002 a 2003. In: Mravčík et al. (2004). Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2003. Praha: Úřad vlády ČR.
- Polanecký, V., Studničková, B., Klepetková, M., Šeblová, J. & Železná, Z. (2005). Výroční zpráva ČR – 2004. Incidence, prevalence, zdravotní dopady a trendy léčených uživatelů drog. Praha: Hygienická stanice hl. m. Prahy.
- Pokorný, A. (1967). Tajemství paleolitických venuší ve světle toxikologie magických jedů muchomůrek (autoreferát). Zprávy Čs. spol. antropologické při Čs. akademii věd, Bratislava, Praha, Brno, Olomouc, XX–3, str. 50–52.
- Pokorný, A. (1969). Význam neolitické lineární ornamentality pro poznání neolitických toxikomanií a magie. Sborník přír. klubu při Západomor. muzeu v Třebíči, 7.
- Psychiatrické centrum Praha (1999). ESPAD 99 (Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách). Přehled hlavních výsledků. Praha: Psychiatrické centrum Praha.
- Psychiatrické centrum Praha (2003). GENACIS (Gender and Alcohol Comparative International Study). Nepublikované výsledky průzkumu realizovaného v roce 2002.
- Riedl, O. & Vondráček, V. (Eds.) (1980). Klinická toxikologie. Praha: Avicenum.
- SWEB (2005). Pěstování. Zdroj:, 5. července 2005, 21:41.
- ÚZIS (2003). Výběrové šetření o zdravotním stavu české populace. Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR.
- ÚZIS (2005). Psychiatrická péče 2003. Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR.
- Zábranský, T. (2003). Drogová epidemiologie. Olomouc: Lékařská fakulta Univerzity Palackého.
- Zábranský, T., Radimecký, J., Mravčík, V., Gajdošíková, H., Petroš, O., Korčíšová, B., Miovský, M., Vopravil, J., Csémy, L. & Kuda, A. (2002). Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2001. Praha: Úřad vlády ČR.

Tabulky, obrázky

Tabulka 1:

Celoživotní prevalence užití vybraných látek mezi účastníky tanečních akcí v letech 2000 a 2003 v % (Kubů, Škařupová, Csémy, 2004)

Droga	2000	2003
Alkohol	86,6	97,9
Konopné látky	82,6	91,9
Extáze	53,6	66,9
LSD	49,0	45,2
Lysohlávky	37,8	43,0
Pervitin	33,4	40,6
Heroin	9,1	6,1
Kokain	18,7	20,1

Tabulka 2:

Celoživotní prevalence užívání nelegálních drog ve věku 15–16 let v r. 2003 v % (Csémy et al., 2003)

Droga	Celkem	Chlapci	Dívky
Konopné látky	43,6	47,8	40,0
Extáze	8,3	8,2	8,4
Halucinogenní droga	5,6	5,9	5,3
Stimulancia	4,2	3,2	5,1
Opiáty	2,4	1,8	2,9
Sedativa	11,1	7,6	13,8
Těkavé látky	9,0	9,2	8,8
Anabolika	1,1	1,9	0,5

Tabulka 3:

Prevalence užití vybraných látek v posledních 12 měsících a v posledních 30 dnech ve věku 15–16 let v r. 2003 v % (Csémy et al., 2003)

Droga	Prevalence v posledních 12 měsících	Prevalence v posledních 30 dnech
Konopné látky	35,7	19,2
Extáze	5,0	1,6
Halucinogenní droga	3,0	1,0
Opiáty	1,3	0,4
Stimulancia	3,0	1,2
Těkavé látky	4,3	1,3

Tabulka 4:

Celoživotní prevalence užívání návykových látek mezi studenty pražských vysokých škol v r. 2003 v % (Csémy et al., 2004)

Droga	Celkem	Muži	Ženy
Marihuana	48,1	55,0	43,2
Marihuana více než 5x	33,6	41,3	28,1
Pervitin	5,5	7,7	4,0
Pervitin více než 5x	2,6	4,2	1,5
Heroin	2,3	4,1	1,0
Heroin více než 5x	0,6	1,5	0,0
Halucinogenní droga	9,0	13,0	6,0
Halucinogenní droga více než 5x	3,5	6,1	1,7
Extáze	7,5	10,3	5,5

Tabulka 5:

Prevalence užívání halucinogenních drog mezi studenty pražských vysokých škol v posledních 12 měsících v r. 2003 v % (Csémy et al., 2004)

Droga	Celkem	Muži	Ženy
Halucinogenní droga	3,1	5,3	1,5
Halucinogenní droga více než 5x	1,4	2,6	0,0

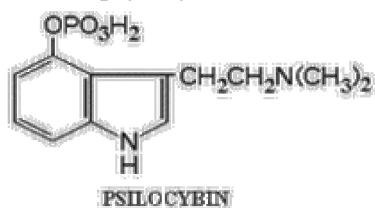
Tabulka 6:

Počet hospitalizací v lůžkových zařízeních pro diagnózu F11–F19 v r. 2003 (ÚZIS, 2005)

Diagnóza	Abs.	%
F11 Poruchy vyvolané užíváním opioidů	396	15,6
F12 Poruchy vyvolané užíváním kanabinoidů	53	2,1
F13 Poruchy vyvolané užíváním sedativ, hypnotik	76	3,0
F14 Poruchy vyvolané užíváním kokainu	8	0,3
F15 Poruchy vyvolané užíváním jiných stimulancií	691	27,2
F16 Poruchy vyvolané užíváním halucinogenů	6	0,2
F17 Poruchy vyvolané užíváním tabáku	5	0,2
F18 Poruchy vyvolané užíváním org. rozpouštědel	106	4,2
F19 Poruchy vyvolané užíváním několika látek	1 200	47,2
Celkem hospitalizací	2 541	100

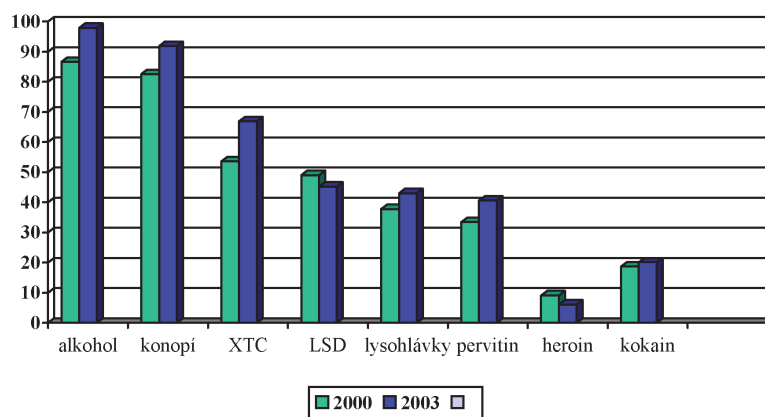
Obrázek 1:

Vzorec psylocybinu: C₁₂H₁₇N₂O₄P

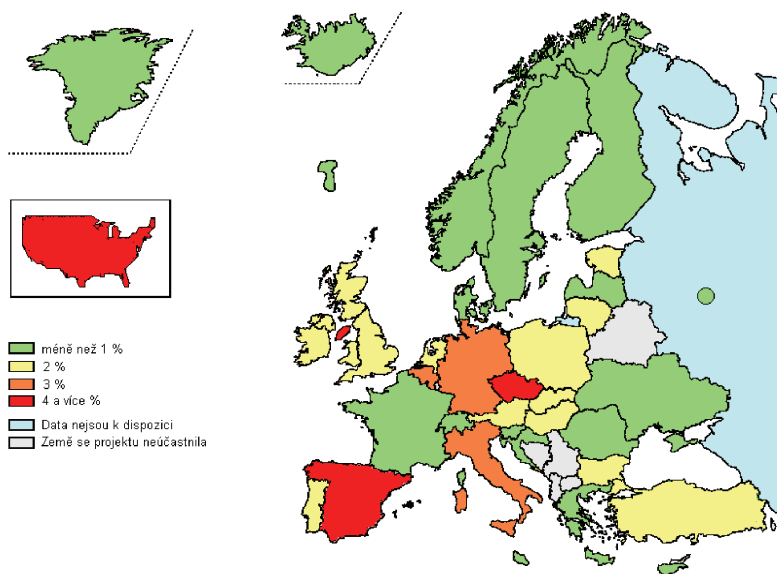
Obrázek 2:

Celoživotní prevalence užití vybraných látek mezi účastníky tanečních akcí v letech 2000 a 2003 v % (Kubů, Škařupová, Csémy, 2004)

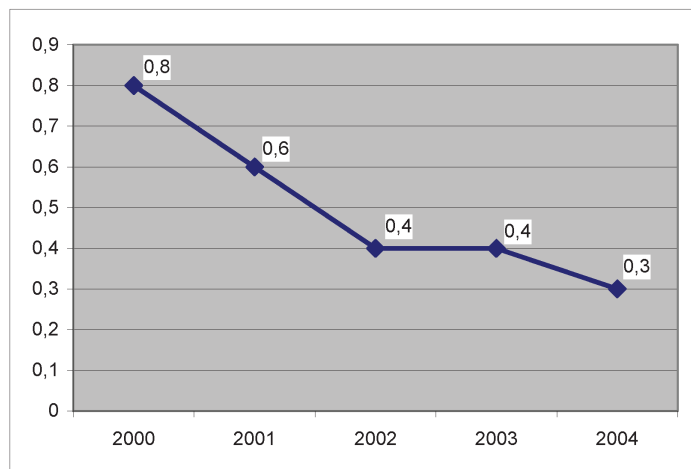
Obrázek 3:

Celoživotní prevalence užívání halucinogenních drog ve věku 16 let v r. 2003 v % v EU (Hibell et al., 2004)

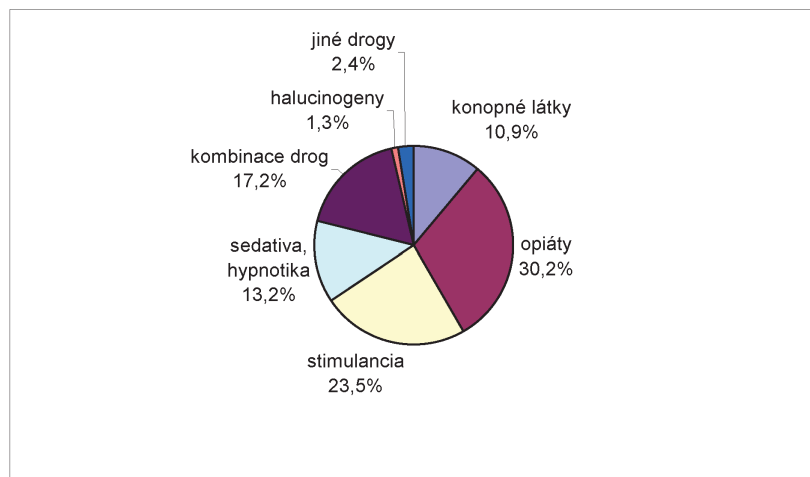
Obrázek 4:

Incidence uživatelů halucinogenů – žadatelů o léčbu v letech 2000-2004 v % (Polanecký et al., 2005)

Obrázek 5:

Podíl pacientů v ambulantních zařízeních v r. 2003 podle typů drog v % (ÚZIS, 2003)

Článek byl převzat s laskavým svolením autorů a redakce ADIKTOLOGIE, kde byl uveden v čísle 2/2005, které vyšlo v srpnu 2005.

DROGY V ULICÍCH NEW YORKU

PhDr. Miroslav NOŽINA, Institut mezinárodních vztahů MZ

Poprvé jsem Johna Galeu uviděl na fotografii pocházející z konce osmdesátých let. Aparát amatérského fotografa ho zachytil ve společnosti Sex Boys, členů černošsko-hispánského pouličního gangu z newyorského Brooklynu, živícího se krádežemi a prodejem drog. Od té doby urazil tento nekonvenční policejní důstojník velký kus cesty. John Galea dnes vede „Etnografickou sekci Jednotky pro výzkum ulice“. Přesto, že je nositelem univerzitního titulu, chodí oblečený v ošoupaných džínách a bavlněném tričku. Jeho spolupracovníci nevyhlízejí o nic lépe – většinou jsou to bývalí toxikomani. Sekce sídlí v jedné z ulic na pokraji nejnebezpečnější čtvrti New Yorku, pověstného Harlemu. Její úkol je značně neobvyklý – studovat překupníky drog a toxikomany z pouliční perspektivy.

Čím se vaše skupina konkrétně zabývá?

Naše sekce vznikla v roce 1979 s úkolem shromažďovat průběžné informace o tom, co se děje na newyorských ulicích. Studovat kulturu, hodnotové žebříčky, zvyklosti či chování lidí, kteří mají co do činění s drogami. Informace získávané klasickými formami výzkumu bývají vzhledem k dynamickému vývoji drogové scény často zastaralé již v době svého uveřejnění. My jsme však potřebovali vědět, co se děje na ulicích právě teď, v této chvíli, abychom mohli na situaci pružně reagovat, rozvíjet preventivní činnost.

Kdo jsou lidé, kteří pro vás pracují?

Už od počátku bylo jasné, že abychom mohli získat potřebný typ informací, potřebujeme získat spolupracovníky schopné jít do ulic, lidi, kteří mají *street smart* („pouliční citění“ – m. n.). Proto, když provádím nábor, hledám mezi bývalými anebo i současnými toxikomany. Jsou to muži, ženy, černoši, běloši, hispánci. Na jejich pažích, jejich kůži, jsou stále viditelné stopy po užívání drog. Zachovávají se po řadu let. Jsou to lidé, kteří důvěrně znají drogové oblasti v New York City a státu New York, kam máme zájem proniknout. Znají místa a prodejce drog, způsoby prodeje, vědí, jak získat informaci, kterou potřebujeme. Ve svém týmu mám lidi, kteří brali methadon po osmnáct let a teprve nedávno zastavili jeho užívání úplně. Mám v něm magistra sociologie, lidi s bakalářskými tituly, čtyřicetiletou ženu, která předtím byla šedesátkrát zatčena pro krádeže v obchodech, prostituci, prodej drog.

Když jednotka vznikala, bylo jasné, že bude nutné najít někoho, kdo bude tak silný, aby tyto lidi zvládl. Já jsem v této funkci nahradil svého předchůdce Billa Hawkinse poté, co jsem v roce 1990 odešel od newyorské policie, kde jsem řídil jednotku zabývající se pouličními gangy a drogami.

Co vaši spolupracovníci v ulicích zjišťují?

Chceme vědět, jak jsou drogy prodávány, kdo je prodává a kupuje – a jakým způsobem, jak jsou drogy užívány, jaké kombinace drog jsou užívány a jaké jsou jejich aktuální ceny.

Chceme znát nejrůznější varianty chování spojené s dealingem drog v dané části města. Jsme schopni vám říci, kdo v jisté části New York City prodává drogy, kdo je kupuje a v kterém denním čase; jestliže máte zájem o určitý druh drogy, kde je možné ji získat, můžeme vám říci, kam jít, kdy a kolik si s sebou vzít peněz.

Moji spolupracovníci s lidmi kolem drog denně hovoří, zpravidla ne déle než 10–20 minut. Nesmějí zůstat příliš dlouho. Pak si informace zaznamenávají. Nemohou to samozřejmě dělat tužkou do notesu, toho by si dealeři okamžitě všimli. Užívají proto zvláštních mnemotechnických pomůcek – například s sebou nosí spoustu různobarevného cukroví – to pak přemísťují do různých kapes na těle, podle typu a ulice, kde distribuci drog zaznamenali. Totéž dělají s drobnými mincemi nebo prošlými jízdenkami – tedy věcmi, které do kapes lidí přirozeně patří. Jednou za den telefonují zjištěné informace do úřadu, kde jsou souhrnně zpracovávány. Používají přitom krycích názvů pro místa i typy drog. Nejméně jednou za týden přicházejí do úřadu osobně, předávají nám psané zprávy a rovněž je zpo-
vídáme.

Jsou vaši informátoři nějak honorováni?

Jsou to státní zaměstnanci a pobírají plat jako kdokoliv, kdo pracuje pro stát.

Co se stane, když lidé na ulici odhalí, čím se vaši zpravodajové zabývají? Měli jste už takové případy?

Když provádíme „speciální šetření“, užíváme krycí jména. Na druhé straně ale moji spolupracovníci mají na ulici mnoho přátel, kteří o nich vědí, co dělají. Vědí, že nejsme restriktivní složka, a říkají: „To je O. K.“

Nemyslím si, že by byl život mých spolupracovníků ohrožen. Moji lidé se ale nespolehají na nikoho. V praxi proto hrozí, že mi třeba neposkytnou příliš „žhavou“ informaci. Problémy jsou spíše s policií, která mezi toxikomany nerozlišuje a pracuje s nimi jako s kriminálním celkem. Už se stalo, že jednoho našeho chlapce policisté zbili.

Získané informace pak předáváte policii?

Ne úplně. Policie pravidelně dostává kopie našich souhrnných zpráv, ale bez jmen. Nejsme příslušníky restriktivních složek, abychom jim poskytovali tento typ informací. Pracujeme pro léčebnou sféru. To, co sdělujeme, je, že například na 8. Avenue a dalších 160 ulicích New Yorku jsou prodávány jisté typy drog, tyto drogy jsou jistým způsobem baleny, můžeme vám říci národnost lidí, kteří je prodávávají, i národnost lidí, kteří je kupují, jejich věk a podobně, ale nikdy neříkáme: „Joe Brown dealuje drogy.“

V New York City máme 30 tisíc příslušníků městské policie, vedle toho máme dopravní policii, kolem 2000 členů školní ochrany. Chytat dealery, to je jejich práce. Nám jde o něco jiného – naším cílem je drogovou kulturu studovat. Jdeme dál za hranice prostého postihu. K tomu potřebujeme s těmito lidmi hovořit, být s nimi v úzkém kontaktu. Jsme především výzkumníci, a proto musíme stát mimo restrikcí. Lidé, kteří pro mě pracují, nejsou jenom bývalí toxikomani, ale i bývalí kriminálníci. Mají svůj vlastní pohled na život. Kdyby byl někdo na základě jejich informací uvězněn, přestali by pro mě pracovat. Byli by *dropped at damn* (zatraceni – m. n.) sami sebou i svým okolím. Něco podobného bychom udělali jenom v případě, kdybychom odhalili, že na ulici jsou distribuovány jedy, a bylo by nezbytné dostat látku z ulice dřív, než zabije nějaké uživatele. Tehdy bychom šli na policii a řekli – „ten prodává!“

Jaká je současná tvář drogové scény v New Yorku?

Drogový byznys je dnes podstatně tvrdší, než býval kdykoliv předtím. Nezávislí dealeři drog jsou z ulic vytlačováni. Distribuce drog je v rostoucí míře záležitostí organizovaných skupin – gangů. Má to řadu důvodů. Soupeření mezi nezávislými prodejci snižuje zisky, neorganizovaná pouliční distribuce přitahuje větší pozornost veřejnosti i policie, gangy lépe prosazují svoji nadvládu nad určitým územím, jsou lépe finančně zabezpečeny, dokážou své členy lépe chránit před konkurencí, policií, před násilnými případy.

Dealerské gangy prý stále častěji využívají služeb dětí...

Dětské členové gangů dávají dealerům výstrahu před příchodem policie, doručují zprávy, kontaktují nové zákazníky, prodávají drogy svým vrstevníkům. Nejmladším z nich bývá kolem osmi let.

Proč právě děti?

Nové, mladé tváře nepřitahují pozornost policie. Dealeři nemusí mladým členům gangu tolik platit, děti jsou snáze ovladatelné a, což je důležité, nebývají alespoň zpočátku na drogách závislé. Mladí lidé jsou rovněž v případě zadržení loajálnější ke svým gangům – nepodléhají totiž stejnému tvrdému trestnímu postihu jako dospělí, a jsou proto ke spolupráci s úřady méně motivováni.

Dochází ke změnám ve způsobech distribuce drog?

Jak dealeři, tak i uživatelé drog jsou dnes podstatně rafinovanější. Podařilo se nám shromáždit více jak dva tisíce předmětů, sloužících k ukrývání drog a jejich užívání. Jde o nejrůznější sošky, tašky s dvojítm dnem, panenky, dvojité podrážky na obuvi a podobně. Například tahle věc (Galea bere do ruky plastický disk, jakým si lidé házejí pro zábavu v parcích) sloužila jedné skupině k tomu, aby si mohla dát *joint* (společně si zakouřit marihuanu – m. n.) na veřejnosti. Do středu disku ukryli marihuanovou cigaretu. „Joint“ si potom poslali vzduchem. Když se blížil policista, disk odhodili.

Dalším trendem je, že obchod s drogami nabývá na anonymitě. Dealeři a uživatelé se dnes často vůbec neznají. To je výrazná změna od doby před deseti, dvaceti roky, kdy dealer zpravidla dodával zboží pouze určitému okruhu zákazníků. Jak jsme rovněž zjistili, pouliční prodej drog probíhá spíše v pracovních hodinách, a ne příliš dlouho poté, anebo o víkendech.

Jak se prodejci a nakupující navzájem poznají?

Dají si znamení. Tohle například značí (Galea zasouvá ruku do pravé kapsy kalhot tak, aby malíček a palec zůstaly venku) „Mám na prodej heroin“.

Pro drogovou kulturu je rovněž příznačný určitý, proměnlivý typ chování. Například, jestliže chcete danou drogu koupit, musíte vědět jestli „paketa“ (1 balení – m. n.) v daném místě stojí 5 či 10 dolarů. Nemůžete jít nakupovat s dvaceti dolarovou bankovkou. Musíte jít s 5 dolary, anebo koupit 4 balíčky za 20 dolarů. Když kdokoli v N. Y. C chce koupit pěti dolarový balíček drogy s deseti dolarovou bankovkou, pravděpodobně nedostane nic, protože dealer okamžitě zaregistruje, že tam daná osoba nemá co dělat. Vetřelce anebo nováčka navíc zkušený dealer rozliší již po první větě rozhovoru – neovládá totiž specifický slang a způsoby mimoverbálního dorozumívání, které si drogové společenství během let vytvořilo.

Jak dealéři a toxikomani nejružnější drogy nazývají?

To je různé. Heroinu říkají „Tango“, „Modrý hrom“, „Žhavé město“, „Hurikán“, „Drak“, „Dolarový účet“, „Bláznivý Edik“, „Méně než nula“, „Batman“; naproti tomu marihuanu označují jako „Dům lízátek“, „Z dohledu“, „Modré náměstí“, „Černá tečka“, Růžový batoh, „Dej si hlavu do hromady“ a podobně. Jména se rychle střídají.

Je pravda, že Spojené státy zažívají heroinový „boom“? V New Yorku prý je 250 tisíc heroinomanů.

V N. Y. C. je heroin mnohem populárnější, než tomu bylo před několika lety. V Kolumbii se před časem začal pěstovat opiový mák a pro pašeráky je snadné využívat kokainovou síť, kterou mají zorganizovanou, k pašování heroinu. Ne že by zde heroin dříve nebyl. Cracková vlna odstartovaná kolem roku 1979 ale způsobila, že lidé „zapomněli“ na heroin a dealéři se soustředili na obchod s crackem. Rovněž média, bezpečnostní složky a podobně, všichni hovořili jen o cracku a nikdo se nezajímal o heroin. Čistota heroinu se v New Yorku pohybuje kolem 60 % a ve způsobu užívání převládá *chasing of dragon* („lovení draka“ – inhalace nosem, m. n.). Lidé, kteří heroin inhalují, se málokdy předávají, a proto se s nimi nesetkáváme na stanicích první pomoci. Na základě analýzy informací z pouličního prodeje ale víme, že heroin je na vzestupu. Při rozhovorech s některými lidmi, kteří dnes heroin prodávají, zjišťujeme, že předtím prodávali crack, a také některé dealerské skupiny se odklánějí od prodeje cracku k prodeji heroinu. Rovněž chování toxikomanů to potvrzuje.

Víte crack, to je dítě volné kokainové báze. Vyrábí se z kokainu tepelným zpracováním. V klasických troubách to trvalo hodinu, půl hodiny, 20 minut. Teď to v mikrovlnkách zabere pár sekund – některé z největších skupin, které prodávají crack, mají mnoho mikrovlnek, protože lidé venku čekají na svoji drogu. Je snadné i vyrobit crackovou dýmku – z plechovky od Coca-Coly, z násadky od velké propisovačky aj. Když nemáte peníze, složíte jen 50–60 centů a za to dostanete *puf* („šluk“) cracku – dávku na jedno nadechnutí. Populární je i *liquid crack* (tekutý crack), někdy přezdívaný „Sisko“. Je ředěný 20% alkoholem.

Příznačné je, že po požití cracku jdete rychle „nahoru“ (do rauše – m. n.) a zase „dolů“. Člověk závislý na cracku proto prakticky neustále potřebuje přísun nové drogy, stále se vrací k dealerům a v případě neúspěchu při koupi nové dávky dělá problémy. Na druhé straně uživatelé heroinu jsou klidnější. „Nahore“ zůstávají 3–4 hodiny, pak se „vracejí“ další 3–4 hodiny. Koupnou dávku mají na celý den. Neznamenají proto pro dealery takové riziko jako „crackeri“. My pak následně registrujeme větší klid na drogovém trhu.

Jeden z nových trendů, o kterých víme, je užívání heroinu jako návratné drogy z crackového rauše. Tedy užívání cracku a heroinu v kombinaci. Často praktikovanou metodou je balení „B–40“. Jde o to, že je v jedné cigaretě společně kouřena marihuana, crack a heroin. Aby se směs propojila, je cigareta namočená do silného piva a osušena. Od toho pravděpodobně pochází i název – „B“ jako *beer* (pivo) a „40“ jako 40uncová láhev, do které je pivo plněno. Uživatelé tvrdí, že jim tato kombinace lépe chutná, že se cítí lépe „na cestě“ a prožitek je delší, než u cracku. Efekt pravděpodobně závisí na tom, jakou substancí zachytíte první. Takto upravené cigarety se neprodávají. Většinou dá ve

skupině toxikomanů každý něco do banku a za to se pak nakoupí jednotlivé přísady. Plnění a kouření cigaret probíhá společně.

Kolik dnes drogy stojí?

To je různé. Všeobecně ceny díky policejnímu tlaku rostou. Cena kokainu stoupla, – ovšem na úrovni obchodníků s drogami a dealerů. Na ulici stojí jedno balení pořád stejně. Deseti dolarový balíček kokainu je proto stále prodáván za 10 dolarů. Jde o tržní ceny, které není možné překročit. Jestliže by je dealeři příliš zvýšili, toxikomani by si nemohli drogu koupit; kdyby dealeři prodávali drogy s příliš velkým množstvím příměsí, toxikomani by nakupovali jinde.

Ze Západu k nám přišla móda poslouchání určitých typů hudby spojeného s užíváním drog. Příslušníci těchto směrů nepovažují například extázi za nebezpečnou drogu.

To je celosvětový trend. V N. Y. C. jsme zaznamenali nárůst zneužívání extáze a LSD. Tyto drogy přicházejí, lidé kolem nich pořádají večírky – je to tajné, ale není tajemstvím, že lidé na těchto *parties* drogy berou. Lidé si rozdávají telefonní čísla a adresy, kam lze na tyto večírky přijít; říká se tomu *ecs-parties*, *ecstasy parties* a podobně. Víme, že to u nás roste. Extáze, LSD a podobné drogy opět získaly sociální klima.

Jste člověk s bohatou praxí. Jako policista jste pracoval 25 let na ulici. Jak hodnotíte práci policie v USA?

Víte, v téhle zemi chce každý nezávislost. Zákony týkající se prodeje drog ve Washingtonu D. C. jsou jiné než zákony v New Yorku, jiné než zákony ve Virginii, v Kalifornii, jiné než v Montaně. Pak je velice obtížné cokoli řešit. V menších zemích máte národní policii a ta hraje větší roli, nežli u nás. Tady často pravá ruka neví, co dělá levá. Jsou zde policejní agentury, které spolu nespolupracují. Máme národní policii FBI, máme státní policii, máme místní policii. Ti všichni působí ve stejných oblastech a přitom si navzájem nesdělují informace. Místní policie nechce přiznat, že má problémy, státní policie nechce mít problémy, nikdo nechce mít problémy. Přitom je nutné zasahovat dříve, než problémy dosáhnou epidemických rozměrů. Pak už je pozdě.

Myslíte, že je možné zlikvidovat toxikomanii v Americe?

Do jisté míry věřím, že je to možné. Osobně se domnívám, a není to názor mé agentury (smích), že jedinou cestou je redukce poptávky. Musíme přesvědčit lidi, že nepotřebují užívat drogy.

Jak dlouho to bude trvat?

To opravdu nevím, ale je to, co musíme dělat – dávat víc peněz do vzdělávání. Většina problémů s drogami je v oblastech, které jsou hospodářsky oslabené. To znamená, že i sociální služby jsou zde na nízké úrovni – jsou zde špatné školy, špatné zdravotní zabezpečení, vysoká nezaměstnanost, silná koncentrace imigrantů. Nemožnost dělat něco lepšího, absence pozitivní motivace pak vede k drogám. Lidé užívají alkohol a drogy, protože se domnívají, že se budou cítit lépe. Když nemohou být bohatí, chtějí se alespoň lépe cítit.

ŽVÝKÁNÍ KATY V JEMENU PŘÍLIŠ DRAHÁ RADOST

Jana ARCIMOVIČOVÁ, publicistka

Žvýkání katy jedlé (*Catha edulis*) je v Jemenu značně rozšířeno a dá se říci, že se stalo součástí tamní kultury. Kat tady udává tón společenskému životu, je vášní, darem, ale i prokletím Jemenu. Až do 16. století byla tato rostlina mimo oblast svého výskytu prakticky neznámá. Teprve v roce 1775 ji popsal a pojmenoval finský přírodovědec Peter Forskal. Dnes se kat žvýká kromě Jemenu ještě v Etiopii a Somálsku, ale i v dalších afrických zemích. Začíná pronikat i jinam, např. do USA.

Dopolední prodej

Dopoledne lze na ulicích jemenských měst nebo na trzích vidět zemědělce nebo obchodníky, kteří přivezli čerstvé výhonky této rostliny. Kolem nich se kupí davy mužů, kteří se snaží vybrat si tu nejvyšší kvalitu drogy za dostupnou cenu.

Celý rituál se začne odehrávat již časně zrána, kdy zemědělci začínají řezat mladé výhonky katu. Pak je svážou a zabalí do banánových listů, aby neoschly a byly na trhu čerstvé. Kupující si mohou vybrat mezi mnoha typy katu. Ty se někdy významně odlišují svou cenou. Nejdražší kat je vždy ten nejvíce čerstvý s nejmladšími lístky.

Svazek delších výhonků katu, ze kterých si zákazníci musí otrhat mladé měkké lístky, se nazývá rupta. Jedna rupta většinou odpovídá jedné dávce se 100-200 g mladých lístků. Staré listy se vyhazují, pro znalce katu nemají význam, protože jednak obsahují příliš vysoké množství tříslovin a jednak málo účinných látek.

Sběr katu

Odpolední žvýkání

Dříve se kat žvýkal především na katových sezeních, dnes lze vidět muže, kteří jej používají přímo na ulici a mají tvář naditou rozdrcenými listy této drogy. Lístky nosí natrhané v malých pytlíčkách, které mají pověšeny u pasu. Kat zahání únavu, a proto při práci stimuluje i některé řemeslníky, zemědělce nebo dělníky. Kat žvýkají i obchodníci, kteří se rozloží na koberec ve svém krámku a blaženě si tento požitek vychutnávají.

Před požíváním katu je třeba dobře se najíst. Oběd je posledním jídlem dne, protože po žvýkání zmizí hlad a je utlumena i chuť. Vzhledem k tomu, že kat vyvolává zácpu, je prý třeba dát si nejprve tučné jídlo, a pokud nepomůže ani to, sáhnou Jemenci po projímadlu. Obchod s těmito léky v této zemi jen kvete.

Společenská událost

Snad v každém domě v Jemenu je jedna místnost určená pro katové seance. Většinou se jich zúčastní muži, ale během posledních 30 let se žvýkání začalo šířit i mezi ženami. Jemenci nejraději požívají kat společně, přijdou na návštěvu a každý si přinese svou dávku drogy. Hostitel je přivítá a posadí podle společenského postavení.

Pak všichni hosté začnou ze své rupty othrávat jeden lístek po druhém. Štáva z listů se polyká, zbytek se postupně skladuje v ústech ve tváři, kde tvoří velkou bouli. Štáva z něj je stále vysávána, na konci sezení se žvanec vyplivne. V průběhu sezení hosté povídají a diskutují o aktuálních problémech.

V první části katového sezení převládá optimismus, nadšení, pocit uspokojení a snižují se sociální zábrany. Asi po dvou hodinách trochu stoupne napětí, hosté jsou podráždění, hovor je hlasitější. Později se mohou objevit sklony k depresi. Hosté někdy odcházejí s pocitem vyčerpání. Pokud někdo užil vysoké dávky, může se dostavit až psychóza.

Kat utužuje vztahy

Za sloučeninu zodpovědnou za stimulační vlastnosti katu je považován alkaloid cathinon. Vzhledem k tomu, že kat působí pouze v případě, že se žvýká čerstvý, je možné, že účinné látky jsou nestabilní.

Kat hraje v Jemenu výraznou společenskou roli. Užívá se vždy při setkání s rodinou či přáteli. Přitom jsou lidé povídatí a aktivní. Kat zahání spánek a únavu, přináší uvolnění, bystří myšlení. Po jeho požití člověk nepociťuje naprosto žádný hlad. Zdá se, že stimulačních vlastností katu si všimli již středověcí lékaři. Arabský lékař Naguib Ad Din jej již v roce 1237 doporučoval k léčbě deprese a pokázal na to, že působí proti hladu a únavě.

Negativní účinky katu zahrnují arytmií a zvýšení krevního tlaku. Pravidelné užívání může vést k chronicky zvýšenému krevnímu tlaku, kat kromě toho poškozuje mužské pohlavní funkce, což se může v extrémních případech projevovat až neplodností. Během žvýkání se objevuje sucho v ústech, velkým problémem je zácpa. Vědci zjistili, že žvýkání katu zvyšuje pravděpodobnost rakoviny jícnu, ale také rakoviny úst a plic. Průvodním jevem požívání této drogy může být i nespavost.

Ekonomický problém

Užívání katu nemá jen sociální aspekty, pro Jemen to také znamená ekonomický problém. Na pěstování této drogy se využívá více než 4 % orné půdy země. Na Arabském poloostrově je téměř poušť, Jemen je tedy ohrožen nedostatkem vody a kat přitom celkem spotřebuje dvakrát více vody než lidé. Za kat lidé utrácí vysoké částky, odhaduje se, že je to až 9 % veškerého objemu peněz tohoto státu. Chudým pak často nezbývá na ostatní životně důležité výdaje.

Jemen

To má i sociální dopady. Vláda se proto snaží najít pro zemědělce jiná řešení, možnost pěstování jiné plodiny. Ovšem zvyk žvýkat kat je v Jemenu velmi silně zakořeněn, a tak je otázkou, zda se to podaří.

Při výzkumu, který proběhl v hlavním městě Jemenu u 769 lidí, uvedlo 78 % z nich, že kat žvýkají proto, že nemají nic jiného na práci. Pouze 14 % respondentů připustilo svou závislost na něm. V Jemenu je poměrně složitá sociální situace, je tam vysoká nezaměstnanost a pro mladou generaci je téměř nemožné sehnat zaměstnání. Kat tak lidem umožňuje, aby nepropadli depresi a udržuje je aktivní. Je to trochu jako začarovaný kruh.

ORGANIZOVANÝ ZLOČIN V ZEMÍCH VISEGRADU II. ČÁST

PhDr. Miroslav NOŽINA, Institut mezinárodních vztahů MZ

Boj proti organizovanému zločinu

Rekonstrukce právních norem a systémů

Jak již bylo zmíněno výše, zločiny jako nájemné vraždy, únosy a držení rukojmí či „vybírání poplatků za ochranu“ byly v zemích postkomunistické střední Evropy před rokem 1989 téměř neznámým fenoménem. Nárůst organizované kriminality po pádu komunismu proto vyvolal nutnost adaptace legislativy na nové podmínky.

První úpravy legislativy zahájily země Visegradu již krátce po společenských změnách. V počáteční fázi obvykle šlo o odstranění politických (komunistických) reziduí z trestních zákoníků. Opatření související s kriminalitou, respektive s jejími organizovanými projevy, přišla až ve „druhé vlně“. To zpomalilo zavádění opatření proti organizované kriminalitě, která počátkem 90. let zaznamenávala v postkomunistické střední Evropě bouřlivý rozvoj.

Trestní zákoník *České republiky* byl v průběhu první poloviny 90. let pozměněn několikrát. V souvislosti s organizovaným zločinem došlo k zavedení přísnějších trestních postihů za zločiny provedené v organizované skupině a k novému definování některých kriminálních deliktů (účast na zločinu, ilegální výroba a držení nukleárních materiálů, obchod s dětmi, nezákonné přechody hranic aj.). V roce 1995 byl pak přijat zákon č. 152/1995 a následné dodatky, které zavedly významné změny jak do trestního zákona, tak i do zákona o policii a do trestního řádu.

Slovenská republika převzala po svém vzniku v roce 1993 československý trestní zákoník z roku 1990. Jeho první významnou rekonstrukci provedla v roce 1994. Šlo o opatření, která měla posílit pozici policie v boji proti novým typům zločinu a zjednodušit procedurální otázky. V letech 1996-1997 tehdy vládnoucí koalice neuspěla v prosazení dodatků trestního zákona poté, kdy její návrhy vetoval prezident. Jejich nejproblematictějšími pasážemi byly paragrafy, postihující „podvracení republiky“ a „ohrožování zájmů republiky v zahraničí“ jakoby vystřížené z komunistického zákoníku. Tyto paragrafy se staly předmětem ostrého politického boje a návrh na úpravu trestního zákoníku (včetně paragrafů postihujících organizovaný zločin) nebyl přijat. První dodatky trestního zákoníku byly proto přijaty až v lednu 1999 (po parlamentních volbách v roce 1998). Zavedly některé úpravy, týkající se boje s organizovaným zločinem, jako je např. institut ochrany svědků. V červenci 1999 pak parlament Slovenské republiky schválil významné dodatky trestního zákoníku, které mají napomáhat policii a justici ve stíhání hospodářské a organizované kriminality. Dodatky definují a zavádějí postih i nových typů zločinu, jako je např. nabízení úplatků (předtím bylo trestné pouze jejich přijímání) a postihování dětské pornografie. Podle vyjádření Evropské komise je do slovenského právního řádu nutné ještě doplnit identifikaci některých typů zločinu, ale v zásadě trestní zákoník po rekonstrukci z roku 1999 tvoří dobrý základ pro boj slovenských institucí s kriminalitou (*Duleba, 2000*).

Příslib účinného postupu proti zločinnosti sehrál významnou roli ve vítězství pravicové strany Fidesz Viktora Orbána ve volbách do Parlamentu v *Maďarsku* v roce 1998. Vláda následně předložila na podzim roku 1998 Parlamentu k posouzení nový návrh zákona o „úpravě protipatření proti organizovanému zločinu a souvisejícím fenoménům“, známější jako „mafiaňský zákon“. Návrh obsahoval řadu úprav existujícího trestního práva, zákona o policii, zacházení s osobními daty atd. Pro odpor liberální a socialistické opozice, která tvrdila, že je příliš tvrdý a byl by akceptovatelný pouze v případě výjimečného stavu, návrh prošel pouze částečně. V korigované úpravě byl schválen jako zákon č. LXXV v roce 1999 a v platnost vstoupil 1. září téhož roku. Obsahoval paragrafy, věnované ilegální prostituci, pašování lidí, ochraně svědků, využívání tajných vyšetřovatelů, trestnosti zneužívání drog atd.

V únoru 2002 Maďarsko přijalo další balík dodatků, jimiž adaptovalo svůj trestní zákoník na do-

posud podepsaná *acquis*, související se vstupem do EU a s požadavky *Konvence OSN o nadnárodním organizovaném zločinu*. Dodatky vstoupily v platnost v dubnu 2002. Nově definovaly organizované kriminální skupiny, zaváděly kriminalizaci obstrukcí v práci justice, postih úplatkářství a účast v kriminálním seskupení, zpříšňovaly postih za obchod s lidmi aj.

Ze zemí Visegradu má nejstarší tradici legislativy zabývající se organizovanou kriminalitou *Polsko*. Podle § 166 polského trestního zákona z roku 1932 je zločinem být členem seskupení, jehož hlavním cílem je kriminální činnost. Rovněž polský trestní zákoník z roku 1969 vymezuje pojem kriminální a ozbrojené organizace a postih členství v nich. Do nové trestní legislativy účinné od září 1998 pak Polsko zavedlo řadu opatření namířených proti organizovanému zločinu, opět v mnoha ohledech podobných opatřením v ostatních zemích postkomunistické střední Evropy.

Celkově lze shrnout, že v legislativách všech zemí Visegradu proběhla po roce 1989 rozsáhlá vlna změn, která vyvrcholila ve druhé polovině 90. let. Při analýze těchto procesů je možné nalézt řadu shodných opatření, jimiž se vlády zemí Visegradu snažily čelit nové situaci na kriminální scéně. Šlo o definování a postih nových forem zločinu, o definování organizovaných kriminálních seskupení, o kvalifikaci zločinů spáchaných v kriminální skupině, o zločiny účasti v kriminálním seskupení a v kriminální konspiraci, o nasazení a beztrestnost tajných agentů–vyšetřovatelů, o „kontrolované nákupy“ a sledování „kontrolovaných zásilek“ (např. drog, zbraní či nukleárních materiálů), o utajení a beztrestnost svědků, o ochranné programy svědků atd. Shodnost opatření vycházela jednak z předcházející situace, kdy byly legislativy komunistických zemí „vystavěny“ podle sovětského vzoru, a jednak ze stejné podstaty krizových jevů, jimž musely země postkomunistické střední Evropy čelit. Významnou roli sehrála též snaha adaptovat legislativu na požadované standardy EU, v níž se všechny zmíněné země ucházely o členství.

Bezpečnostní složky

Rovněž bezpečnostní složky byly v zemích komunistické střední Evropy organizovány podle sovětského vzoru. Bez výjimky byly centrálně řízeny ministerstvy vnitra a fungovaly pod silnou stranickou kontrolou. Dobový tisk v Československu v roce 1982 uvedl, že 75 % příslušníků policejního sboru je buď členy, anebo kandidáty komunistické strany (*IUp Info – Country Study., S. I.*).

V bývalém Československu existoval Sbor národní bezpečnosti, složený z regulérní policie (Veřejné bezpečnosti) a z tajné policie (Státní bezpečnosti). Tyto základní složky doplňovaly dobrovolné pomocné sbory (Pomocná stráž Veřejné bezpečnosti).¹⁾ Obdobně v Polsku až do roku 1990 bezpečnostní síly Ministerstva vnitra tvořila regulérní policie (Milicja obywatelska) a tajná policie (Sluzba Bezpieczienstwa), doplněné o dobrovolnický sbor (Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej). Bezpečnostní složky v Maďarsku byly rozčleněny na regulérní policii (Rendőrség), na tajnou policii a na dobrovolné pomocné sbory. Tyto složky společně s celními sbory, s pohraničními vojsky, s vězeňskou a justiční službou, s vojenskou policií, s vojenskou milicí a se sítí konfidentů tajné policie tvořily rozsáhlý a efektivní bezpečnostní systém, dosahující do každé vesnice, podniku či společenského seskupení (*srov. IUp Info – Country Study., S. I.*). Po roce 1989 byl však tento systém rozbit a prakticky za pochodu zahájena jeho fundamentální rekonstrukce, a to vše v situaci, kdy region postkomunistické střední Evropy atakoval plnou silou organizovaný zločin.

Především bylo nutné bezpečnostní složky depolitizovat a adaptovat na nové podmínky. To vedlo k rozsáhlé výměně kádru, kdy na místa mnoha zkušených policistů příliš úzce spojených s minulým režimem přicházeli mladí nezkušení pracovníci. Nezřídka přitom docházelo i k „válkám policistů“ a přímo k sabotování policejní práce ze strany různých zájmových skupin. Zejména v první polovině 90. let byla činnost policejních složek ve vztahu k vyšetřování organizovaného zločinu slabě koordinována, docházelo k dublování aktivit různých nových a starých agentur, jejichž pracovníci se o svých operacích navzájem neinformovali, a existoval mezi nimi konkurenční boj.

Např. v *České republice* Národní drogová informační služba (NDIS) prováděla stejnou činnost jako analytické odbory Národní protidrogové centrály Služby kriminální policie ČR. Dublování činnosti bylo odstraněno až zrušením NDIS v roce 1995 (*Nožina, 1997, s. 285–286*). Nejvýznamnější strukturální změny proběhly v roce 2001, kdy se uskutečnila rozsáhlá rekonstrukce systému kriminálního

¹⁾ V polovině 80. let bylo 27 000 členů organizovaných ve 3372 jednotkách pouze na Slovensku.

vyšetřování. Původně autonomní policejní úřady vyšetřování byly sloučeny s kriminální policií do společné Služby kriminální policie a vyšetřování, zabývající se odhalováním a vyšetřováním zločinů. Do nového útvaru byly začleněny rovněž některé další speciální služby: Útvar pro odhalování organizovaného zločinu, Národní protidrogová centrála, Služba policie pro odhalování korupce a závažné trestné činnosti aj. (*webová stránka Policie ČR, S. l.*).

V *Polsku* se jak Úřad pro boj s organizovaným zločinem, tak i Úřad pro boj s drogovou kriminalitou zabývaly drogovým problémem a využívaly stejné legislativní nástroje a vyšetřovací metody. Došlo zde k případům, kdy v jedné kriminální organizaci operovali tajní agenti obou úřadů bez toho, že by o sobě navzájem věděli. Po deseti letech diskuzí bylo nakonec v únoru 2000 rozhodnuto o vytvoření Ústředního úřadu vyšetřování, v jehož rámci došlo ke sloučení obou konkurenčních jednotek. V prosinci 2000 byl v rámci úřadu vytvořen i speciální Generální inspektorát finančního zpravodajství, vyšetřující ekonomickou kriminalitu. Jeho činnost je však nadále nepříliš výrazná (*Komenda Główna Policji, S. l.*).

Na *Slovensku* byly obdobné speciální jednotky (drogová jednotka, jednotka vyšetřování finanční kriminality, úřad pro boj s organizovaným zločinem) integrovány do Úřadu kriminální policie.

Rovněž *Maďarsko* vytvořilo v dubnu 2001 speciální zastřešující útvar pro koordinaci boje s organizovaným zločinem, začleněný do rezortu Ministerstva vnitra. Jeho úkolem je shromažďovat, analyzovat a poskytovat určeným jednotkám informace o organizovaném zločinu, koordinovat vyšetřování a zabráňovat dublováním činností různých útvarů. Poté, kdy v lednu 2002 vstoupil v platnost nový zákon o legalizaci nezákonných zisků, umožňující maďarské Správě finančního dohledu účinně vyšetřovat finanční kauzy, *Financial Action Task Force*, orgán OECD, specializovaný na finanční kriminalitu, vyškrtl Maďarsko ze seznamu nespolupracujících zemí (*Activities of the European Union, S. l.*).

Boj s organizovaným zločinem se rovněž stal integrální součástí programů tajných služeb všech zemí postkomunistické střední Evropy.

Struktura bezpečnostních složek se v zemích Visegradu stabilizuje, je budováno jejich centrální řízení, což usnadňuje spolupráci jak na národní, tak i mezinárodní úrovni. V minulých letech nebylo totiž mnohdy jasné, s jakým orgánem je nutné spolupracovat při řešení konkrétních kauz a docházelo k častému dublování. (V tomto ohledu nejde o výlučně středoevropský problém. S obdobnými obtížemi se potýkají též bezpečnostní složky EU či USA.)

Rada transformačních problémů však nadále přetrvává. „Války policistů“ nejsou ani zdaleka u konce. Vzhledem k nedostatku financí trpí policejní složky nedostatkem kvalitního vybavení a vysokou fluktuací zaměstnanců. Úspěšný boj proti organizovanému zločinu nevyžaduje pouze vzdělané a odpovědné policisty. Ti by měli být také dostatečně finančně ohodnoceni. Zatímco však např. policejní důstojník ve Švédsku pobírá měsíční plat ve výši přibližně 3 500 EUR, jeho český kolega vydělává 400–600 EUR. Mnoho zkušených policistů odchází proto do soukromého sektoru, kde jsou platy podstatně vyšší. Na jejich místa pak nastupují noví policisté, kteří mnohdy postrádají praxi ve vyšetřování dané kriminality. Závažným problémem v zemích Visegradu zůstává i korupce v řadách policie a státní správy, a to zejména ve složkách odpovědných za vydávání oficiálních dokumentů: pasů, povolení k pobytu, živnostenských licencí, řidičských, technických, zbrojních průkazů aj.

Justice

Účinnost justice je jedním z nejvýznamnějších faktorů v boji se zločinem. Bohužel v zemích postkomunistické střední Evropy zůstává i přes dílčí zlepšení úroveň prosazování práva neuspokojivá. Právní procedury jsou nadále příliš pomalé a nákladné, i když oficiální zdroje neztvrdí opak. Podle anketního výzkumu *Corporate Governance Risk Survey* v České republice 98 % respondentů potvrdilo, že právní proces je pomalý, 16 % ho označilo za nákladný. Podle mezinárodně prezentovaných údajů Světové banky v České republice trvají soudní procesy v průměru 1–3 roky, orgány prosazování práva pracují neefektivně a mají malý respekt. V České republice bylo 88 % respondentů přesvědčeno, že neexistuje účinný systém právního rozhodování, a 75 % se domnívalo, že není obtížné vyhnout se soudnímu rozhodnutí. V případě Slovenska prakticky všichni respondenti (99 %) souhlasili s tím, že právní proces je příliš pomalý, že trvá několik let, než je zde možné obdržet soudní rozhodnutí. V Maďarsku to bylo 94 % respondentů. V případě Polska potvrdilo pomalost soudních procesů 95 % respondentů a 81 % z nich se domnívalo, že i když je vydáno soudní rozhodnutí, nebývá účinně respektováno (*Merit Research Working Papers, S. l.*).

Justice trpí nedostatkem kvalifikovaných kádřů, soudy jsou zavaleny množstvím případů. Např. na

Slovensku se průměrný počet případů souzených jedním soudcem pohybuje ročně mezi 120–130 (*Duleba, 2000*). Noví absolventi právnických škol obvykle dávají přednost práci v soukromém sektoru, kde jsou výdělky vyšší a bezpečnostní rizika nižší. Soudy nemají zkušenosti s posuzováním případů, souvisejících s organizovaným zločinem, a často je soudí jako nezávislé kriminální delikty (vydírání, krádeže, vraždy), nikoli jako součást širších operací profesionálních kriminálních skupin. V České republice byl do konce roku 2000 na podkladě nového zákona proti organizovanému zločinu odsouzen pouze jeden kriminální delikvent a do roku 2002 tři (v letech 1999–2002 bylo obžalováno 229 lidí).

Mezinárodní spolupráce

Boj proti organizovanému zločinu nemůže být úspěšný bez široké mezinárodní spolupráce bezpečnostních složek Evropy. Tu není možné rozvíjet bez „sladění“ vnitřních legislativ s evropskými standardy a uzavření odpovídajících mezinárodních dohod. Proto byl 19. 5. 1998 podepsán v Bruselu *Předstupní pakt o organizovaném zločinu mezi členskými státy Evropské unie a žadatelskými zeměmi*. Země Visegradu se rovněž připojily anebo chystají připojit k celé řadě mezinárodních ujednání, jako je *Konvence OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu*, *Evropská konvence o potlačení terorismu*, *Evropská konvence o vzájemné pomoci v kriminálních záležitostech*, *Evropská konvence o extradici* atd. Řada dalších ujednání je v procesu ratifikace. I když úplná harmonizace zabere ještě určitý čas, pozitivní proces byl zahájen (*viz Justice and home affairs in the EU enlargement process, S. l.*).

Obdobné pozitivní trendy vidíme i v oblasti přímé policejní spolupráce. Maďarsko podepsalo v říjnu 2001 dohodu o spolupráci s Europolem a v dubnu 2002 vyslalo do centrály Europolu svého styčného důstojníka. Ve stejném měsíci zahájilo v Budapešti činnost centrum pro policejní spolupráci na mezinárodní úrovni. Jeho úkolem je rovněž implementace dohod s Europolem (*Activities of the European Union, S. l.*).

Podle zprávy Komise Evropské unie za rok 2002 byl dosažen významný pokrok v oblasti policejní spolupráce a boje s organizovaným zločinem mezi EU a Českou republikou. Ve stejném roce byla rovněž podepsána dohoda o spolupráci v boji s nadnárodním zločinem mezi ministrem vnitra ČR a ředitelem Evropského policejního úřadu. V rámci české policie byla vytvořena skupina, pověřená komunikací s centrálou Europolu prostřednictvím styčného důstojníka. Oddělení pro mezinárodní policejní spolupráci působí též v rámci Policejního prezidia České republiky.

Ministři vnitra Polska a Belgie a ředitel Europolu podepsali dohodu o spolupráci v říjnu 2001 (*The Warsaw Voice, 2001*). Polský Ústřední úřad vyšetřování je odpovědný za výměnu informací a komunikaci se zahraničními bezpečnostními složkami, Interpolem a Europolem.

Slovensko podepsalo dohodu s Europolem v červnu 2003. Téhož roku byla otevřena v Bratislavě koordinační úřadovna Europolu.

Provedené změny v legislativě a v bezpečnostních systémech zemí postkomunistické střední Evropy vytvořily základní podmínky pro odhalování, vyšetřování a postih organizovaného zločinu, které jsou víceméně srovnatelné s podmínkami ve většině členských států EU. Byl položen i základ k širší mezinárodní kooperaci v oblasti prosazování práva a justice. Spolupráce se sousedními zeměmi, s členskými státy EU a rovněž se zeměmi, na něž existují vazby místního organizovaného zločinu, se nadále rozvíjí.

Významný rámec pro tuto spolupráci byl vytvořen nejen v rámci Rady Evropy, ale i v průběhu projektů Evropské unie OCTOPUS a OCTOPUS II. Ministři vnitra České republiky, Maďarska, Polska, Slovenska a Rakouska se od roku 1999 pravidelně setkávají za účelem koordinování aktivit v oblasti migrace, ochrany státních hranic a organizovaného zločinu. Dochází k vytváření regionálních expertních skupin (*Nožina, 2003, s. 365*).

Závěry a doporučení

Stav organizované kriminality v zemích Visegradu

Organizovaný zločin představuje pro země postkomunistické střední Evropy závažný bezpečnostní problém. Na jejich územích registrujeme v této oblasti řadu shodných trendů.

Existující stav společnosti v těchto zemích i po třinácti letech změn v sobě nese řadu rizikových faktorů, vyvolávajících protispolečenské jednání. Tato situace vytváří pro organizovaný zločin příznivé prostředí.

Během socialistického období došlo ve státech Visegradu k vytvoření rozsáhlých korupčních a kriminálních sítí, které „dosahovaly“ hluboko do sféry státní ekonomiky a administrativy. Jejich při-

slušníci nezřídka pokračují ve spolupráci i po pádu komunismu a významně ovlivňují kriminální scény v jednotlivých zemích.

Nárůst kriminality v zemích Visegradu byl značný spíše na lokální úrovni. V období komunismu byla úroveň kriminality nízká. Její nárůst byl tedy výrazný ve srovnání s předcházejícím stavem, nikoli ve srovnání s aktuálním stavem kriminality v demokratických zemích. Statistické údaje naznačují, že v budoucnu by mohlo docházet ke stagnaci a poklesu registrovaných kriminálních činů. Zejména ve spojitosti s organizovaným zločinem poroste však jejich společenská závažnost.

Organizovanost a mezinárodní dosah kriminálních seskupení se zvyšuje, roste i společenská závažnost kriminálních deliktů, spojených s organizovaným zločinem. Značná část organizovaných seskupení operujících v zemích Visegradu se již stabilizovala v jejich prostředí a směřuje k vyšším formám penetrace do struktur společnosti a ekonomiky, včetně ovládnutí částí těchto struktur. To nedává dobré výhledy do budoucnosti.

Kriminální organizace v postkomunistické střední Evropě jsou dnes přímo napojeny na zahraničí a kopírují trendy na mezinárodní, zejména evropské kriminální scéně (viz *Europol*, 2001, s. 4–6). Můžeme proto hovořit o určité „europeizaci“ organizovaného zločinu v zemích postkomunistické střední Evropy.

Boj proti organizovanému zločinu

Je nepochybné, že není možné účinně potírat kriminalitu bez toho, že by se stabilizovala společnost jako taková, a naopak snažit se budovat stabilní společnost bez účinných opatření omezujících kriminalitu. Zde existuje přímá spojitost. Nárůst či pokles kriminality ovlivňuje celá řada obecně společenských fenoménů.

V širším kontextu boje proti zločinu je nezbytné, aby vlády zemí Visegradu zajistily odpovídající (re)distribuci zboží a služeb. Jinak se v jejich zemích budou nevyhnutelně rozrůstat šedé a černé ekonomiky a aktivovat organizovaná kriminální seskupení, schopná dodávat zájmové populaci nedostatkové či legálně cenově nedostupné komodity. V poměrech příjmů obyvatelstva a cen zboží nadále existují v zemích Visegradu značné rozdíly.

Je nezbytné zamezit sociální a politické marginalizaci částí populace, které pak hledají cestu k přežití v nelegálních aktivitách. To se ve středoevropském prostoru týká např. Romů, vůči nimž zde přetrvává nevyvážená a nekoncepční státní politika.

V oblasti sociálně patologických jevů, jako je např. zneužívání drog, prostituce či korupce, je nutné vyvinout a účinně prosazovat pragmatickou sociální politiku, nikoli je řešit radikální cestou zákazů a tvrdých postihů. Okolo drogových legislativ probíhají nekonečné diskuze, problém prostituce je v zemích Visegradu nevyřešen a korupce zde zůstává závažným společenským problémem.²⁾ Široce propagované akce typu „čisté ruce“ skončily ve všech zemích regionu bez výjimky neúspěchem (*srov. Octopus*, 1998). To vše vytváří příznivé prostředí pro organizovaný zločin.

Všechny země Visegradu bez výjimky jsou schopné v rámci asociačních dohod „sladit“ své legislativy s evropskými standardy, provést v nich změny, odpovídající potřebám boje proti organizovanému zločinu. Je však nutné, aby byly schopné tuto legislativu prosadit v praxi. I když se situace zejména od druhé poloviny 90. let postupně zlepšuje, policejní a bezpečnostní složky v regionu Visegradu nezřídka trpí nedostatkem zkušeností, technického a personálního vybavení pro potlačování organizovaných aktivit, zejména pak aktivit s mezinárodním dosahem.

Třebaže země postkomunistické střední Evropy více či méně uspěly v budování speciálních jednotek pro potírání organizovaného zločinu, boj proti němu nadále postrádá dostatečně širokou platformu. Nízké povědomí a mnohdy i lhostejnost vůči tomuto fenoménu přetrvávají zejména na nižších úrovních policejních útvarů, jejichž příslušníci působí „na ulici“. Přitom vzhledem k tomu, jak jsou jednotlivé formy organizované kriminality rozprostřeny ve společnosti, není bez jejich asistence účinný boj proti organizovanému zločinu možný.

Rovněž oblast justice má nedostatek odborníků na organizovaný zločin a přes určitá zlepšení zde

²⁾ Na žebříčku zkorumpovaných zemí organizace Transperency International zaujalo Maďarsko 40. pozici (index 4,8) Česká republika 54. pozici (index 3,9), Slovensko 59. pozici (index 3,7) a Polsko 64. pozici (index 3,6) mezi 130 zeměmi světa (*Lidové noviny*, 8. 10. 2003), Světová banka udává, že 70 % slovenských firem přiznalo, že dávají úplatky, které v průměru představují 3,5 % jejich ročních příjmů (*Corporate Governance Risk Survey*, S. 1.).

přetrvává neuspokojivý stav. Reforma a zefektivnění práce justice jsou jedním z významných problémů, které musejí státy postkomunistické střední Evropy řešit.

Problematická zůstává i oblast mezinárodní bezpečnostní spolupráce. Jedním z nejslabších míst rezistence proti organizovanému zločinu v politikách zemí Visegradu – vedle nestabilní ekonomické a společenské situace, poznamenané vysokou úrovní korupce a oslabením etických norem – je jejich neschopnost oprostít se od mnohdy úzce regionálních přístupů a chápat daný problém v jeho mezinárodních souvislostech. Neustále se opakující proklamace o nutnosti zachování si „státní suverenity“ v situaci, kdy fakticky dochází k oslabení významu státních hranic a k prakticky neomezenému průniku sociálně patologických jevů včetně organizovaného zločinu na a přes území střední Evropy jsou historickým archaismem. V evropském kontextu je nutné namísto neprostupných bariér budovat „síta“, respektive vytvářet bezpečnostní systémy, schopné propustit vše pozitivní, co světové dění přináší, a naopak eliminovat negativní prvky. To není možné bez úzké mezinárodní spolupráce. Rozsáhlejší kooperace v evropském prostoru však zatím stále vázne na celé řadě legislativních a operativních obtížích. Třebaže v oblasti mezinárodního prosazování práva vidíme zřejmý pokrok, v porovnání s prudce rostoucím rozsahem nadnárodní kriminality jde stále o značně pomalý a klopýtavý proces, který doprovází mnoho legislativních i technických problémů. Je nutné se zaměřovat též na překonávání časté nedůvěry a předsudků pracovníků západních bezpečnostních složek vůči partnerům ze střední Evropy. Je třeba dále rozvíjet spolupráci i v oblasti justice, zajistit soudní spolupráci v civilních otázkách a vzájemné uznávání a prosazování soudních rozhodnutí.

Literatura

- * Activities of the European Union (S. l.). Summaries of Legislation. Hungary – Adoption of the Community Acquis, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/e22103.htm>
- * Aktualizovaná koncepce boje proti organizovanému zločinu (2000). Ministerstvo vnitra ČR, Praha, listopad 2000 (nepublikováno).
- * Cejp, Martin (2000): Trendy ve vývoji některých ukazatelů o struktuře skupin a charakteru činnosti organizovaného zločinu. Kriminalistika, ročník 33, číslo 4 (2000), http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/2000/00_04/cejp.html
- * Cejp, Martin (2001): Výsledky osmé expertizy o základních charakteristikách organizovaného zločinu. Kriminalistika, ročník 34, číslo 3 (2001), http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/2001/01_03/cejp.html
- * Corporate Governance Risk Survey in Central Europe, Slovak Republic (S. l.), <http://merit-research.cz/files/esslk.pdf>
- * Duleba, Alexander (2000): Criminality, organised crime and corruption in the Slovak Republic: Development trends and governmental policies. PROGRES Project, University of Groningen, Netherlands. Theme 4: Security in Europe: (New) Threats on the Agenda. Seminar in Kiev – Ukraine, 24–25 March (nepublikováno).
- * Europol (2001). 2000 EU Organised Crime Situation Report. The Hague, 31 October, File number: 2530–68rev3, s. 11.
- * Interpol International Crime Statistics (S. l.), <http://www.interpol.int/Public/Statistics/ICS/downloadList.asp>
- * Justice and home affairs in the EU enlargement process (S. l.), http://europa.eu.int/comm/justice_home/doc_centre/enlargement/doc_enlarge_intro_en.htm
- * Komenda Główna Policji (S. l.). Report statystyczny, <http://www.kgp.gov.pl>
- * Merit Research Working Papers (S. l.), <http://www.merit-research.cz/public.htm>
- * Michálek, Anton (2000): Vývoj a regionálna distribúcia kriminality na Slovensku. Kriminalistika, ročník 33, číslo 4 (2000), s. 1–7, http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/2000/00_04/michalek.html
- * MV ČR (2000). Ministerstvo vnitra České republiky, <http://www.mvcr.cz/statistiky/krim.stat/2000>
- * Nožina, Miroslav (1999 a): Czech Republic: An intersection of International Crime. Perspectives, No. 12 (Summer 1999), s. 57–64.
- * Nožina, Miroslav (1999 b): Das Netzwerk des internationalen organisierten Verbrachtens in der Tschechischen Republik. In: Meier–Walser, Reinhard C. – Hirscher, Gerhard – Lange, Klaus –

- Palumbo, Enrico (Hrsg.): *Organisierte Kriminalität. Bestandsaufnahme, Transnationale Dimension, Wege der Bekämpfung*. München: Hanns-Seidel-Stiftung eV, 1999, s. 220–243.
- * Nožina, Miroslav (2003): *Mezinárodní organizovaný zločin v České republice*. Praha: Themis, 2003.
 - * Nožina, Miroslav (1997): *Svět drog v Čechách*. Praha: Koniasch Latin Press, 1997.
 - * Octopus Project 1996–1998 (S. l.). *Corruption and Organised Crime in States in Transition* (joint project between the Commission of the European Communities and the Council of Europe), [http://www.coe.int/T/E/Legal_affairs\(Legal_co-operation/Combating_economic_crime/](http://www.coe.int/T/E/Legal_affairs(Legal_co-operation/Combating_economic_crime/)
 - * Octopus (1998) 14 – Slovakia. *Final Recommendations and Guidelines for action addressed to the government of Slovakia. Report prepared by Professor dr. Cyrille Fijnaut, Strasbourg, 13 March 1998 (public as from February 1999)*, [http://www.coe.int/T/E/Legal_affairs\(Legal_co-operation/Combating_economic_crime/\)](http://www.coe.int/T/E/Legal_affairs(Legal_co-operation/Combating_economic_crime/))
 - * *Report on the Organised Crime Situation in Council of Europe Member States – 1999 (2000)*. European Committee on Crime Problems (CDPC). Strasbourg, December 2000, s. 16–17, http://www.coe.int/T/E/Legal_affairs/Legal_co_operation/Combating_economic_crime_Organised_crime/Documents/Report1999E.pdf
 - * Scheinost, Miroslav (1999): *Názory pracovníků orgánů činných v trestním řízení a dalších odborníků na organizovanou trestnou činnost páchanou občany ČR*. *Kriminalistika*, ročník 32, číslo 2 (1999), <http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/1999/9902/scheinos.html>
 - * Slovensko: *Základné problémy na úseku bezpečnosti (2001)*. Stav v roku 2001, momentálna situácia, <http://www.minv.sk/dokum/bezpsit2001PZ.html>
 - * *The Warsaw Voice* (2001), 17 October 2001, No. 41 (677), <http://www.warsawvoice.pl/old/v677/News03.html>
 - * *1Up Info – Country Study & Country Guide* (S. l.), <http://www.1upinfo.com/country-guide-study/>
 - * *Webová stránka Policie ČR* (S. l.), <http://www.mvcr.cz/policie/index.html>
 - * *Zpráva o situaci v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti na území České republiky v roce 1999*. Ministerstvo vnitra ČR, http://www.mvrcz/dokumenty/bezp_si99/priloha1.html
 - * *Zwalczanie przestępczości zorganizowanej i narkotykowej w Polsce 2002 r (2003)*. Warszawa: Komenda Główna Policji, 2003.

PROGRAM USA IVLP (INTERNATIONAL VISITORS LEADERSHIP PROGRAMME)

Ing. Gabriel BERZSI, Národní protidrogová centrála

Národní protidrogová centrála služby kriminální služby a vyšetřování dlouhodobě spolupracuje mimo jiné s protidrogovou službou ministerstva spravedlnosti USA (Drug Enforcement Administration, Ministry of Justice). Na základě této dlouhodobé spolupráce, byla zástupci ředitele NPC nabídnuta možnost účasti v programu USA IVLP (International Visitors Leadership Programme) ne-soucímú označení G-1-00014 a zaměřenému na problematiku boje proti mezinárodnímu zločinu. Účast na programu byla hrazena z grantu úřadu pro vzdělávání a kulturu vlády USA.

Po příletu do Washingtonu a ubytování proběhlo setkání s ostatními členy programu.

Ten byl zahájen dne 19. 9. 2005 úvodním slovem programové vedoucí, pracovnice United State Department of State, Bureau of Educational and Cultural Affairs (ministerstvo vzdělávání a kultury) paní Havennerové, plán programu představil Shery Bell, vedoucí programu, pracovník Meridian International Center (nevládní organizace zajišťující organizační stránku programu).

Samotný program byl zahájen pracovním obědem a po něm následovala přednáška pana Clyde Wilcoxe, profesora Univerzity v Georgetownu – Federativní systém USA, o systému rozdělení odpovědností mezi jednotlivé státy a federální úřady, základních principech dělby odpovědnosti mezi zákonodárné, výkonné a soudní instituce, základních principech dvoukomorového parlamentního systému USA – stejné postavení obou komor bez vzájemné podřízenosti.

Druhý den otevřela přednáška Alana Cappse, vedoucího analytika a šéfredaktora časopisu Journal of Homeland Security, pracovníka veřejné instituce Advanced National Strategie and Enabling Results (ANSER) – Perspektivní národní strategie a umožněné výsledky. Přednáška se týkala problematiky DHS – Direction of Homeland Security (Ředitelství domácí bezpečnosti). Tato instituce byla vytvořena po útocích 11. 9. 2001 jako reakce na výsledky analýzy, poukazující zejména na nedostatečnou spolupráci a sdílení informací vládních agentur, které se v oblasti terorismu a vnitřní bezpečnosti zaměřily zejména na vnějšího nepřítel. DHS zadává řadu analytických úkolů veřejným institucím, které se takto snaží zapojit do zabezpečení proti vnitřnímu nepříteli. Hlavními důvody byly roztržštěnost agentur, vzájemná nedůvěra a nedostatek ochoty ke spolupráci, nechuť ke sdílení informací a v neposlední řadě nedostatek kvalifikovaných pracovníků. Jak FBI, tak CIA se např. v oblasti terorismu po dlouhá léta zaměřovali na SSSR, Čínu a další součásti komunistického bloku. Islámské země a zastánci islámu uvnitř USA zůstávali mimo pozornost. Příprava kádrů trvá dlouho a tak nezbylo, než se obrátit na experty působící mimo federální instituce. První pracovníci DHS byli kontraktováni na 3 roky a tak teď probíhá výměna kádrů, nástup nových pracovníků státní administrativy nezatížené minulostí v institucích navzájem si nedůvěřujících. Nejdůležitějším argumentem pro vytvoření DHS byl požadavek veřejnosti podniknout neprodleně, i za cenu obrovských finančních nákladů jasné kroky proti opakování se útoků. Požadavky šly do extrémů, od zatčení všech vyznavačů islámu až po ozbrojení pilotů letadel. Ovšem řada dalších obyvatel USA si nepřála být omezována v osobních svobodách, a tak bylo nutné hledat kompromisy. Bylo nutné zapojit co nejširší veřejnost, aby se mimo jiné touto formou veřejnost vzdělávala, aby se neopakovala například situace, kdy v průběhu II. světové války byli obyvatelé japonského původu na západním pobřeží internováni v táborech a až po mnoha desetiletích se jim vláda USA omluvila. Ovšem v rámci federálního uspořádání nemá ani DHS dosah na všechny represivní složky. Občané se po hurikánu Katrin dovolávají odpovědnosti, jak to, že DHS nebyla schopná rychleji reagovat. Bylo ale např. zjištěno, že policie města New Orleans nemohla komunikovat se státní policií Indiany ani s federálními úřady z důvodu naprosto rozlišných komunikačních systémů. Nejdůležitější poučení pro občany i vládu: Není možné vytvořit a trvale udržovat naprosto svobodnou společnost a přitom vyloučit možnost vnitřního ohrožení.

Na přednášku Alana Cappse navázal Mike Mullaney, z US Department of Justice, protiteroristická sekce. Nejedná se o výkonnou složku, je to koordinační skupina ministerstva spravedlnosti, mající na

starosti analýzu podmínek podmiňujících činnost teroristických skupin, včetně legislativních podmínek, finančních požadavků, praní peněz, finančních zdrojů a podobně. Např. nastavení STR – Suspicious Transaction Report – hlášení podezřelých transakcí (každá finanční operace, kdy se jedná o nakládání s hotovostí vyšší než 10 000 USD), bankovní operace překračující částku 10 000 USD, dovoz finančních prostředků nebo i výhry v kasinech nebo loteriích přesahujících tuto částku se musí hlásit a prověřovat. Naproti tomu soudci požadují k prokázání financování terorismu důkaz o tom, že konkrétní osoba úmyslně poskytla finance k tomuto účelu nebo alespoň věděla o úmyslu finance takto použít. Zabývají se možnostmi úniku finančních prostředků z veřejných sbírek (Červený kříž – následky hurikánu Katrina), nadací a podobně. Zkoumají možnosti financování terorismu z výnosů odhalených trestných činů, ale teoretické možnosti u činů neodhalených. Zkoumají a snaží se eliminovat možnosti zapojení osob se speciálními znalostmi a výcvikem do provádění teroristických akcí, výcviku teroristů doma v USA i v zahraničí. Úřad sleduje všechny běžící kauzy vyšetřování provádění federálními žalobci (94 distriktů), napomáhají při vyšetřování, což je docela obtížné při skutečnosti, že federální žalobci jsou jmenováni prezidentem a naprosto samostatní.

Odpoledne pracovníci úřadu pro mezinárodní spolupráci v oblasti drog, sekce pro Evropu, Asii a Afriku představili jeho činnost, která koordinuje mezinárodní aktivity USA ve všech oblastech protidrogové činnosti – dodržování úmluv OSN, regionální alternativní programy pro pěstitele, výcvik represivních orgánů, technická pomoc, odčerpávání výnosů, koordinace preventivních aktivit, tvorba protidrogových strategií, spolupráce na bilaterální i multilaterální úrovni, zastupování USA v rámci smluv s EU, Interpolem, UNODC, INCB, Europolem, Eurojustem. Výroční zpráva je k dosažení na Internetu, prostřednictvím zadání pro vyhledavač „INCR2005“

Pracovní program 21. 9. 2005 začal návštěvou hlavního velitelství DEA v Arlingtonu. Wayne Mc Donnell představil DEA, historii vzniku, úkoly a organizační schéma včetně zastoupení v zahraničí. Kevin Cronin, pracovník analytické sekce vysvětlil pohled DEA na globální drogovou scénu.

Odpoledne dva pracovníci ministerstva spravedlnosti, Eillen Rulemanová (Útvar pro ochranu svědků) s kolegou z US Marshall service stručně představili meziagenturní spolupráci v oblasti ochrany svědků.

USA se pyšní tím, že po celou dobu, co program ochrany svědků provádí, nedošlo k usmrcení chráněného svědka, který dodržoval dohodu o ochraně. Dosud byla v rámci programu poskytnuta ochrana více než 7500 svědkům a s nimi společně dalším více než 17 000 jejich rodinných příslušníků. Program představuje náklady ve výši cca 75 000 USD ročně na chráněnou osobu bez rodinných příslušníků, čtyřčlenná rodina navíc dalších cca 140 000 USD. Ročně je poskytnuta ochrana asi 140 svědkům. Rozhodování o poskytnutí ochrany případně o ukončení ochrany rozhoduje státní zástupce. Útvar na ochranu svědků provádí všechny administrativní úkoly, US Marsal service provádí samotnou ochranu včetně dodržování podmínek ochrany ze strany chráněných osob. Mají možnost používat k jejich kontrole i skryté operace povolené státním zástupcem. Zvláštností je nemožnost výsledku chráněné osoby před soudem prostřednictvím videokonference. „Právní řád USA dává možnost všem obžalovaným bez rozdílu dávat otázky svědkům tváří v tvář, včetně osob zařazených do programu na ochranu svědků.“ Je to nejtěžší část práce US Marshal Service, protože přelíčení jsou veřejná a datum a místo konání přelíčení a výsledku chráněné osoby známé dlouho dopředu.

Dále pak pracovnice ministerstva spravedlnosti Terry Schubertová a Andrea Tisiová seznámily účastníky programu se stavem možností mezinárodní spolupráce s USA a to jak v rámci poskytování právní pomoci, tak extradice. Celkem běžná praxe, obvyklá i v evropských zemích, vše, co se potřebuje doma předkládat soudu, se musí vyžadovat cestou právní pomoci. Velká odlišnost je v oblasti spolupráce prostřednictvím NUI. Interpol nemá žádnou výkonnou pravomoc, je součástí ministerstva spravedlnosti a v USA je Interpol chápán jako komunikační prostředek. Rozděluje dožádání mezi federální, státní i místní úřady a zprostředkovává přenos informací do GS v Lyonu.

FINCEN (Financial Crime Enforcement Network) v podstatě Finančně analytický útvar ministerstva spravedlnosti. Je administrativní, a ne výkonný. Provádí šetření na základě požadavků federálních, státních i lokálních represivních orgánů a poskytuje informace potřebné k zamrazení, zajištění, zabavení majetku, odčerpání zisku, o praní špinavých peněz. Má jako jediný možnost prolomit bankovní tajemství. Využívá nejmodernějších technologií ke zpracování obrovského množství hlášení. Úřad se snaží zvyšovat podíl finanční kriminality odhalené vlastní proaktivní činností. Slouží k tomu 3 druhy hlášení, které jsou instituce nakládající s financemi (včetně realitních a cestovních kanceláří)

povinný poskytovat. SCR – hlášení podezřelé platby v hotovosti (Suspicious Cash Report), STR – hlášení podezřelé transakce (Suspicious Transaction Report – u nehotovostních plateb) a SAR – hlášení podezřelé aktivity (Suspicious Activity Report). Hranicí pro hlášení je USD 10 000, u SCR se to může podle okolností snížit až na USD 5000.

22. 9. 2005 program pokračoval návštěvou Kongresu USA. Odpoledne Sue Ramanathanová, místopředsedkyně štábu demokratů a vedoucí poradkyně této strany komise pro oblast vnitřní bezpečnosti pracující v rámci Demokratických poslanců, popsala spolu s dalšími spolupracovníky problémy při zřizování DHS (Department of Homeland Security), problematiku zavádění nových pasů na federální úrovni stejně jako zavedení nových řidičských oprávnění jednotných pro všechny státy.

Následoval vedoucí tajný agent FBI pan Hotoshi, zástupce vedoucího zločineckých seskupení v oblasti drogové kriminality. Představil několik programů, na kterých se FBI podílí nebo které přímo sama zřídila. Základní schémata činnosti FBI pro oblast drogové kriminality:

- terénní pracoviště se zabývají organizovanými skupinami působícími na jejich teritoriu
- vyšetřování zločineckých skupin – dlouhodobé vyšetřování řízené na základě strategického plánování
- pronikání a infiltrace do skupin organizovaného zločinu za účelem sledování toku drog a toku financí

Programy.

OCDETF – Organised Crime Drug Enforcement Task Force – pracovní skupiny pro odhalování organizované drogové trestné činnosti, zde spolupracuje FBI a DEA podle potřeby se všemi ostatními federálními agenturami, ale i s republikovými a místními složkami, formou multiagenturní spolupráce se snaží potlačovat vysoce organizované drogové skupiny

HIDTA – High Intensity Drug Trafficking Areas – oblasti s vysokou intenzitou drogové kriminality, není to pracovní skupina, ale spíše společná iniciativa agentur za spolupráce s místními orgány samosprávy vytlačit drogy z nejfrekventovanějších míst

NDIC – National Drug Intelligence Center – sloučení analytických výstupů DEA, FBI, zpravodajských služeb za účelem zpracování komplexních strategických analýz pro potřeby vládních a politických rozhodnutí

SOD – Special Operations Division koordinuje činnost terénních pracovišť DEA a FBI při potlačování nabídky drog

OCEDTF Fusion Center – OCF – sdružuje informace od FBI, DEA, ATF (Alkohol Tobacco and Firearms), USCG (United States Coast Guard – pobřežní stráž), USMS (United State Marshall Service), ICE (Immigration and Customs Enforcement – celní a imigrační úřad), IRS (Internal Revenue Service – daňová služba), FINCEN (Financial Crime Enforcement Network), zpravodajských služeb, informace z otevřených zdrojů, informátorů.

Project Budapešť – na základě dohody s Maďarskem FBI trvale spolupracuje s útvarem pro odhalování organizovaného zločinu maďarské policie na úseku odhalování ruskojazyčných zločineckých seskupení.

Na dotaz, proč FBI dělá do drog, když k tomu je DEA, odpověděl, že to FBI nemá zakázáno a může vyšetřovat vše, co ohrožuje stabilitu a bezpečnost USA. Dělají totéž, ale DEA to dělá rychleji. FBI se zaměřuje na dlouhodobé rozpracování a nemůže provádět chemickou diverzi – omezovat možnost zneužívání a nelegálního obchodování léky. Spolupráce s DHS (Department of Homeland Security) je zajištěna prostřednictvím ICE (celní a imigrační služby, která je součástí DHS). Jinak ostatní federální agentury spadají pod DOJ (Department of Justice) nebo to jsou „členové rodiny zpravodajských služeb“. Jinak drogové trestné činy může vyšetřovat celkem 22 agentur včetně regionálních (takže toho bude daleko více, protože regionální se vyskytují nebo mohou vyskytovat ve všech státech federace).

Další zajímavá přednáška byla 23. 9. 2005 od US Customs and Border Protection, součásti Department of Homeland Security, sekce Immigration and Customs Enforcement. Je to federální služba určená k ochraně zejména hranice USA – Mexiko, ale také hranic s Kanadou a v podstatě i hranic ostrovních států patřících k USA. Má za úkol hlídat jednak nelegální vstup osob na území USA a dále zamezit dovozu nelegálních drog, zbraní a organizované imigraci osob. K tomu účelu má vytvořených několik programů, včetně automatizovaných identifikačních systémů na základě biometrických dat,

dále propracovaný systém sledování signálů narušení počínaje elektronickými detektory na bázi termovize, seizmických detektorů, systémů nočního vidění konče sledováním převzatém od indiánských stopařů. Účinným prostředkem proti nelegálnímu vstupu jsou ploty a bariéry různých konstrukcí a velikostí. Proti nelegálnímu dovozu drog a zbraní se ještě musí přičíst používání psů, pasivních i aktivních. Kromě přímého výkonu na hranicích se v druhé linii provádí kontroly na státních silnicích, a to znovu za použití psů, přístrojové detekce, analýzy riziku a podobně. Používají kromě terénních vozidel a čtyřkolek také koně, letadla a vrtulníky. Osobám zadrženým nabízejí v rámci společné iniciativy s Mexikem bezplatný dovoz do vnitrozemí Mexika leteckou cestou. Nikoho nemůžou nutit nastoupit do letadla proti jeho vůli, pokud s tím zadržené osoby nesouhlasí, jsou dopraveny na hranice a předány mexickým úřadům. V oblasti drog úzce spolupracují s DEA, které předávají jak operativní informace, tak informace o všech vlastních záchytech.

Následovala zpráva ONDCP – Office on National Drug Kontrol Policy – úřadu pracujícího v rámci kanceláře prezidenta USA (tak vysokou prioritu mají drogy). Úřad zpracovává strategické analýzy jednotlivých výkonných služeb, zdravotnictví a dalších zainteresovaných resortů do materiálů pro rozhodování prezidenta v oblasti protidrogové politiky. Vyhodnocují úspěšnost jednotlivých projektů, kontrolují plnění národní protidrogové strategie a provádí kontrolu financování protidrogové politiky.

HIDTA New York/New Jersey – High Intensity Drug Trafficking Area – oblast s vysokou intenzitou drogové trestné činnosti – několik těchto společných Task Force týmů bylo vyhlášeno v rámci současné strategie protidrogové politiky USA, mimo jiné v návaznosti na možnosti financování terorismu z výnosů drogové trestné činnosti. Tyto týmy jsou vyhlášeny ONDCP – Office on National Drug Coordination Policy – Úřad pro koordinaci národní protidrogové politiky, který je součástí výkonné kanceláře prezidenta USA. V případě HIDTA NY/NJ sdružuje více než 20 federálních institucí a spolu s místními složkami obnáší cca 50 spolupracujících agentur. Jejich součástí je mimo jiné HIFCA – High Intensity Financial V Crime Area – která na základě zmocnění prezidenta USA pro státního zástupce New Yorku umožňuje (ukládá) prověřování SARs (Suspicious activity report) postoupené cestou FINCEN z jednotlivých finančních institucí. HIFCA sama v případě důvodného podezření žádá státního zástupce o vydání příkazu k zajištění majetku, a pak je na podezřelé osobě nebo firmě, aby původ peněz prokázala. Pokud se objeví podezření, že se jedná o drogové aktivity, spolupracuje s HIDTA nebo naopak na požádání HIDTA prověřuje toky financí prověřovaných osob. Pokud se zjistí, že se jedná i o jiný související organizovaný zločin, postupuje se věc FBI, nebo na základě celostátního blokačního systému jinému subjektu podle dohody nebo podle rozhodnutí státního zástupce. (State Attorney – nejedná se o běžného státního zástupce, ale o státního zástupce federálního státu, jmenovaného přímo prezidentem.)

V USA působí celkem 19 000 represivních složek, z toho v NY a NJ působí cca 200, bezmála 50 je jich zapojeno do HIDTA/HIFCA. Zapojené instituce sdílejí data a informace, a to na základě dohod upravujících rozsah přístupových práv do jednotlivých IS, upravují nakládání s informacemi. Osobní údaje se sdílí bez problémů, protože regule jsou pro všechny represivní složky více méně stejné. Utajované skutečnosti jsou upraveny samostatným zákonem nebo regulami jednotlivých služeb a jsou také součástí dohod. HIDTA je vysloveně policejní součástí, provádí analýzy informací, zatýkání a dokazování. Provádění operativních činností (sledování, odposlechy atd.) provádí na zakázku jiné subjekty.

V rámci projektu byla navštívena různá pracoviště. Mimo jiné přístavní policie Port Authority Police Department) – PAPD. Ta byla vytvořena na základě dohody dvou států, New Yorku a New Jersey, působí na území 1500 čtverečních mil. Kontrolují a pomáhají řešit problémy v oblasti obchodu a cestování. Mají celkem cca 7000 pracovníků, z toho 1450 policistů. Roční rozpočet 5 mld. USD, 3 mil. tun zboží a 3 mil. tun cargo zásilek, 92 mil. cestujících odbavených na 4 letištích a 252 mil. vozidel projíždějících přes kontrolní stanoviště, 73 mil. cestujících po železnici. Zabezpečují řízení provozu a ostrahu a kontrolu dvou silničních tunelů vedoucích do New Yorku (Holland a Lincoln), 3 mosty vedoucí na Staten Island, 2 přístavy a heliport na Manhattanu. Informace zpracovávají v systému Statewide Intelligence Management System – informační systém pro sběr, sdílení, vyhodnocování dat týkajících se podezřelých kriminálních aktivit. Byl vytvořen firmou Nemez původně pro potřebu Scotland Yardu, stát New Jersey ho zakoupil v roce 2001 a je používán všemi 21 OČTŘ, komerčními dopravci, je přístupný zpravodajským a obranným složkám. V rámci společného Task Force týmu se na zpracovávání dat v SIMS dále podílí 24 policistů z federálních agentur (FBI, DEA, HIDTA, US

Marshals, US Cystome, JTTF a další). Výměna informací funguje oboustranně. Jsou tak vytvořeny pro spolupráci s rozsáhlou sítí agentur. Náklady na činnost styčných pracovníků kryje PAPD, částečně i ze zabavených výnosů realizovaných pachatelů. Na druhou stranu umožňuje PAPD přístup k rozsáhlým databázím informací, přebírání dobrých zkušeností od agentur a umožňuje to PAPD využívat federální prostředky k boji a prevenci trestné činnosti. V rámci hlídkové činnosti fungují v rámci PAPD následující složky: jednotka pro krizové situace, inspekce nákladních vozidel, psovodi, motocyklová jednotka, komunikační jednotka a jednotka rychlého zásahu. Jednotka pro krizové situace funguje jako rychlá zdravotnická pomoc, hasičská jednotka včetně zásahů na letištích, tunelech apod., jednotka pro případ speciální očisty pro případ teroristických útoků. Provádí hlídkovou službu a kontrolují vjezdy do tunelů, včetně radiační kontroly projíždějících vozidel. Psovodi spolupracují se všemi ostatními jednotkami, provádí kontrolu přítomnosti drog, výbušnin, osob v kontrolovaných vozidlech, u cestujících na letištích, nádražích a přístavech. Motocyklová jednotka se využívá jako speciální doprovod, pro potřebu rychlého řešení dopravních komplikací.

Další byla návštěva laboratoří Oklahoma City Police Department – mají vlastní genetické pracoviště, dále dělají drogy, trasologii, balistiku. Například drogovou laboratoř mají velice dobře vybavenou, v genetické mají dva multiplikátory a dva analyzátoři DNA. Oklahoma City má asi 700 000 obyvatel, s okolím cca 1 milion, Oklahoma celkem asi 3,5 mil. V Oklahoma City je roční nápad vražd cca 60 až 70, v celém státě cca 350. Kromě této laboratoře mají forenzní laboratoř v Oklahomě ještě na státní úrovni, pak v County Tulsa, a dále zde mají své laboratoře FBI, DEA další. Všichni mají vlastní genetiku. Po celé USA je několik set genetických laboratoří. Pro represivní orgány žádné soukromé laboratoře nepracují. Personál je všude civilní, nejedná se o policisty ve služebním poměru. Jsou napojeni na federální DNA indexový systém, který je tvořen dvěma databázemi – DNA pachatelů (Codis – Convicted Person DNA Index System) a DNA ze stop zajištěných na místě. Porovnávají výsledky ze všech provedených rozborů v obou systémech a také povinně vše do systému vkládají. Všechny osoby se kromě toho samozřejmě daktyloskopují a fotografují.

Další navštívené pracoviště byla Highway Crime Interception Unit – jednotka pro vyhledávání a zadržování zásilek drog, peněz, zbraní, výbušnin, pachatelů atd. Jednotka byla vytvořena po zpřísnění bezpečnostních opatření ve všech oblastech dopravní infrastruktury, kdy pašování v letadlech, vlacích a autobusech se stalo více rizikovým pro pachatele, a tak se soustředili na osobní silniční dopravu. Jednotka se skládá z cca 10 uniformovaných policistů, z toho jsou dva psovodi. Pracují formou aktivního typování při hlídkové činnosti na dálnicích. Oklahomu křižují tři důležité dálnice a proudí po nich z jihu na sever a ze západu na východ drogy a v opačném směru hotové peníze. Jednotka má velké úspěchy, mimo jiné jeden z jejích členů má rekordní záchyt v rámci USA, zajistil jednorázově hotovost ve výši 3,4 mil. USD, druhý člen 1,9 mil. USD. Součástí týmu je vyšetřovatelka. V řadě případů se podaří pouze zajistit peníze, ale není dostatek důkazů pro odsouzení kurýra. U drog je to jiné, tam je odsouzení jednodušší. V rámci legislativy USA jsou odlišeny tři úrovně závažnosti drogové trestné činnosti – držba pro vlastní potřebu, držba a nelegální obchodování. Např. u marihuany je hranicí mezi držbou a obchodováním 12 kg.

Point Task Force Team – Nort, společné koordinační analytické pracoviště armádních složek USA a represivních orgánů. Má sloužit k umožnění využití informací získaných při činnosti armády pro potřeby snižování nebo odstranění rizika ohrožení USA teroristickým útokem, použitím zbraně hromadného ničení pro potřeby Department of Homeland Security nebo Department of Justice. Týká se to zejména předávání informací z oblasti pašování drog, zbraní nebo osob, dále poskytování pomoci ať již technické – letadla, vrtulníky apod. (armáda může poskytnout pouze stroje a piloty, osádku, tedy zakročující tým musí tvořit agenti represivních orgánů). Je to jediná možnost, jak v mírových dobách využít armádu doma na území USA. Jedinou možností nasazení je povolání prezidentem, ale jsou to striktně vymezené případy použití zbraní hromadného ničení, teroristických útoků nebo živelné katastrofy zvláště velkého rozsahu. Naopak armádní složky využívají informací získaných represivními orgány o kanálech nelegální přepravy drog, zbraní a osob a použítelné i pro dopravu teroristů, zbraní hromadného ničení a podobně. Z toho důvodu se kromě výše uvedené pomoci armáda podílí např. na ženijních pracích při budování hraničního plotu mezi USA a Mexikem. Tato hranice dlouhá bezmála 2000 mil je chráněna plotem pouze v délce cca 500 mil a ty se soustřeďují do míst s vysokou hustotou obyvatel. Velká část hranice je tvořena pouštěm, kde hranice ani není viditelně vyznačena. Tady se

budují ženíjnými metodami ploty a zátarasy, kdy Bordur Patrol (DHS) nakupuje materiál a armáda provádí práce.

V programu USA IVLP (International Visitors Leadership Programme) všichni účastníci, včetně zástupce ČR, vysoce hodnotili rozmanitost zaměstnání i možnost setkání s místními lidmi. Při debatě o všech aspektech života – práci, sociálním životě, kultuře atd. měli účastníci možnost získat poměrně podrobný přehled o naplňování Ústavy, o dělbě povinností a odpovědností mezi federálními, státními a regionálními institucemi. Existence značně vysokého počtu represivních orgánů na všech úrovních sice vyžaduje vysokou míru koordinace, na druhou stranu se tak daří získávat informace z více zdrojů, různými metodami a jsou hodnoceny podle nejrozličnějších kritérií. Zdaleka nedochází k tak vysoké duplicitě zájmů, jak by se dalo předpokládat. Je to však možné – pouze za opravdu vysokého stupně otevřenosti mezi jednotlivými subjekty navzájem a za předpokladu sdílení všech informací potřebných pro analýzy a na jejich základě se pak určují další postupy, odpovědnosti a zamezuje se tak případné vzájemné maření úsilí o řešení problémů, ke kterému by bez sdílení dat docházelo.

ČTRNÁCT LET NÁRODNÍ PROTIDROGOVÉ CENTRÁLY

kpt. Mgr. Michal DERÉ, NPC

Národní protidrogová centrála oslavila počátkem listopadu 14. výročí svého založení. Tento významný den byl zahájen v Muzeu Policie České republiky již v dopoledních hodinách setkáním vedení

jednotky se styčnými důstojníky zahraničních policejních sborů. Jednání v salonku muzea zahájil ředitel NPC plukovník JUDr. Jiří Komorous. Ve svém vystoupení mimo jiné vyhodnotil a vysoce ocenil dosavadní spolupráci NPC se zahraničními partnery. Při jednání bylo konstatováno, že bez úzké mezinárodní spolupráce si dnes účinný boj proti mezinárodnímu obchodu s drogami a organizovanému zločinu nelze vůbec představit. Zahraniční hosté si v závěru setkání prohlédli nově otevřenou expozici Národní protidrogové centrály, umístěnou v prostorách Muzea Policie ČR, věnovanou současnému boji proti drogové kriminalitě, situaci na drogové scéně, preventivním činnostem NPC, ale i tradici prvorepublikových policejních sborů.

V podvečer se pak v reprezentativních prostorách MV na Spirítce sešli všichni pracovníci Národní protidrogové centrály, domácí a zahraniční hosté. Slavnostně nastoupená jednotka za zvuku fanfár přivítala nejvyšší představitele resortu – ministra vnitra Mgr. Františka Bublana a policejního prezidenta plukovníka Mgr. Vladislava Husáka.

Ředitel NPC se ujal úvodního slova a přivítal i další vzácné hosty – představitele policejního prezidia, Generálního ředitelství cel, styčné důstojníky a představitele zahraničních zastupitelských úřadů, řadu domácích přátel a spolupracovníků na poli boje proti drogové kriminalitě a samozřejmě příslušníky a občanské zaměstnance Národní protidrogové centrály.

Ve svém projevu ředitel Národní protidrogové centrály vyhodnotil období po významné reorganizaci NPC v roce 2004 a poděkoval za vynaložené úsilí všem poctivým pracovníkům jednotky, kteří bez ohledu na nepříznivou politickou situaci, mediální štvance proti jednotliv-

cům i celému policejnímu sboru, tahanice kolem nového zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů i řadu svých osobních problémů neustávají v náležitém plnění základního poslání – boje proti zlu zvanému drogy. Závěrem pak poděkoval za podporu ministerstvu vnitra, policejnímu prezidiu, státnímu zastupitelství, justici, partnerům v Policii České republiky i zahraničním a domácím spolupracovníkům.

Ministr vnitra Mgr. František Bublan v krátkém projevu ocenil činnost Národní protidrogové centrály a popřál všem jejím pracovníkům mnoho úspěchů v další práci.

Jménem styčných důstojníků zahraničních policejních sborů vystoupil p. Steve Hemsley, který poděkoval pracovníkům NPC za velmi kvalitní a profesionální práci odváděnou v rámci mezinárodní spolupráce a vyslovil přesvědčení, že boj proti společnému nepříteli – drogám, bude takto pokračovat i v budoucnu.

Ředitel Národní protidrogové centrály pak ocenil práci vybraných policistů a občanských zaměstnanců NPC udělením peněžitých darů, předáním pamětních medailí a tradičním vojenským ceremoniálním způsobem vyhlásil a stvrdil řádná i mimořádná povýšení nejlepších policistů jednotky. Podíl na kvalitní mezinárodní spolupráci ocenil i policejní prezident, který svým rozkazem mimořádně povýšil dva důstojníky NPC.

Oficiální program byl ukončen slavnostním přípitkem policejního prezidenta.

DROGY A DOPRAVA

Skupina metodiky a prevence NPC

I.

Právní prameny

- **Zákon č. 361/2000 Sb.**, o provozu na pozemních komunikacích
- **Zákon č. 37/1989 Sb.**, o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi /účinný do 31. 12. 2005/
- **Zákon č. 167/1998 Sb.**, o návykových látkách
- **Zákon č. 140/1961 Sb.**, trestní zákon
- **Zákon č. 141/1961 Sb.**, trestní řád
- **Zákon č. 200/1990 Sb.**, o přestupcích
- **Zákon č. 379/2005 Sb.**, o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů /účinný od 1. 1. 2006/, zejména § 16 tohoto zákona, který zní:

§ 16 – Vyšetření přítomnosti alkoholu nebo jiné návykové látky

(1) Osoba, která vykonává činnost, při níž by mohla ohrozit život nebo zdraví svoje nebo dalších osob nebo poškodit cizí majetek, nesmí požívat alkoholické nápoje nebo užívat jiné návykové látky při výkonu této činnosti nebo před jejím vykonáváním.

(2) Odbornému vyšetření zjišťujícímu obsah alkoholu nebo jiných návykových látek včetně odběru biologického materiálu k jeho stanovení je povinna podrobit se osoba, která se požitím těchto látek uvedla do stavu, v němž bezprostředně ohrožuje sebe nebo jiné osoby, veřejný pořádek nebo majetek, dále osoba, u které je důvodné podezření, že přivodila jinému újmu na zdraví v souvislosti s požitím alkoholického nápoje nebo užitím jiné návykové látky.

(3) Osoba uvedená v odstavcích 1 a 2 je povinna podrobit se na výzvu příslušníků Policie České republiky, obecní policie, Vojenské policie, Vězeňské služby České republiky, zaměstnavatele nebo jejího ošetřujícího lékaře vyšetření, zda není ovlivněna alkoholem nebo jinou návykovou látkou.

(4) Orientační vyšetření provádí útvar Policie České republiky, obecní policie, Vojenské policie, Vězeňská služba České republiky a zaměstnavatel pomocí dechové zkoušky, popřípadě odběru slin. Lékařské vyšetření provádí zdravotnické zařízení k tomu odborně a provozně způsobilé dechovou zkouškou a odběry vzorků biologického materiálu.

(5) Odmítne-li se osoba uvedená v odstavcích 1 a 2 vyšetření podle odstavce 4 podrobit, hledí se na ni, jako by byla pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky.

(6) Zdravotnická zařízení k tomu odborně a provozně způsobilá jsou povinna poskytnout zaměstnavateli, útvarům policie a Vězeňské službě České republiky potřebnou pomoc provedením odběru biologického materiálu.

(7) Zdravotnické zařízení je povinno sdělit výsledky vyšetření subjektům uvedeným v odstavci 3 na základě jejich žádosti. To neplatí, je-li pacient vyšetřován na přítomnost alkoholu nebo jiné návykové látky v organismu pouze v souvislosti s poskytovanou zdravotní péčí pro diferenciální diagnostiku.

(8) Vyšetření biologického materiálu hradí v případě, že se prokáže přítomnost alkoholu nebo jiné návykové látky, vyšetřovaná osoba. V případě, že se přítomnost alkoholu nebo jiné návykové látky neprokáže, náklady nese osoba, která podle odstavce 3 k vyšetření vyzvala, s výjimkou případů diferenciální diagnózy hrazené z veřejného zdravotního pojištění podle zvláštního právního předpisu.

II.

Vliv užívání drog na řidiče motorových vozidel

Klinické projevy užití drogy jsou dány především třemi složkami, které tvoří droga – řidič – prostředí.

Droga

Jedná se o užší pojem, než je návyková látka (§ 89/10 tr. zákona). Mezi návykové látky patří například alkohol, tabák, některé léky, prchavé látky zneužívané jako inhalační drogy přítomné v čistidlech, lepidlech, ředidlech a rozpouštědlech, ilegální drogy, zejména kanabinoidy, opiáty, amfetaminy, MDMA, LSD apod.

K základním parametrům patří zejména druh drogy, výše její dávky, možné příměsi, kombinace s jinou drogou, s léky, s alkoholem, způsob, rychlost a frekvence užívání.

Řidič

U řidiče, který je pod vlivem omamných a psychotropních látek, je třeba předpokládat různé odchylky osobnosti a rozdílné reakce na vnější podněty, které nemusejí být vždy v souvislosti s užitím návykové látky. Příkladem může být rizikové chování řidiče, na základě rysů jeho osobnosti. Projevuje se v různých životních situacích, tedy i při řízení motorového vozidla. Zda se jedná o řidiče pod vlivem návykové látky, rozhodne nejen klinické, ale i laboratorní, zejména toxikologické vyšetření.

K základním parametrům patří zejména osobnost uživatele (řidiče), případná onemocnění somatická a psychická, genetické faktory (např. absence enzymů), stupeň tolerance, stupeň identifikace s uživateli, vrstevníky apod.

Prostředí

Prostředí, ve kterém se řidič–uživatel drogy pohybuje, může být velmi rozdílné, velmi rozdílné mohou být i dopravní situace. Vždy je potřebné zjistit, za jakých okolností došlo k odchylce od bezpečného řízení motorového vozidla, jaké vnější podněty mohly ovlivnit chování řidiče. Může dojít k různé reakci řidičů na stejný podnět a za stejné situace. Reakce řidiče může být mylně pokládána za reakci ovlivněnou návykovou látkou.

K základním parametrům patří zejména dopravní situace, drogová subkultura, soukromí, house party, kluby, bary, diskotéky, zevní vlivy (horko, zima), nedostatek tekutin, jejich dostupnost apod.

Klinické projevy užití drogy mají řadu odchylek. Jde zejména o změny vzhledu, chování, jednání, změny vědomí, změny vegetativních a motorických funkcí a změny základních tělesných nálezů.

Vzhled, chování, jednání

Vzhled je dán oblečením, doplňky, účesem, ale je potřebné si všimnout i tetování, stop po injekčních vpíších, po popálení cigaretami, po pořezání zápěstí a předloktí. Mohou být přítomné věci svědčící pro možné užívání drogy (injekční stříkačky, jehly, tablety, potištěné papírky – tzv. tripy, prášky apod.).

Chování je ovlivněno nejen typem osobnosti, ale i schopností orientace osobou, časem a místem a stavem vědomí. Jedním z hlavních projevů chování je i řeč. Může být zpomalená, zrychlená, zabíhavá, neodklonitelná, plynulá, zadržávající, s přestávkami, s poruchami výslovnosti, s různým přízvukem. Může jít o mnohomluvnost – logorheu nebo naopak tvrdošíjné mlčení.

Jednání může být klidné, přiměřené nebo naopak neklidné, neodpovídající dané situaci, dobrosrdečné, bodré, provokativní, bez odstupů, úzkostné, plačtivé, bezradné, zmatené, ale i útočné ve smyslu jak heteroagresivity, tak i autoagresivity. Může dojít i k útěku.

Změny vědomí

Mohou být kvantitativní, projevující se jako narušené vědomí, patologický spánek, spavost, obuzenost, bezvědomí, koma, nebo kvalitativní, projevující se desorientací osobou, časem, místem, útlumem nebo excitací, iluzemi, halucinacemi a paranoititou (bludnými představami).

Vegetativní a motorické projevy

Jde zejména o změny v oblasti očí a hybnosti, kterých je potřebné si všimnout.

Změny očí se týkají následujících znaků:

- mimika, fixace pevný bod, spontánní neklid očních bulvů
- poloha očních víček, frekvence mrkání
- zvýšený lesk očí, slzení
- stav spojivek, zejména překrvení
- spontánní nebo provokovaný nystagmus (horizontální a vertikální – rychlé mimovolné pohyby očí)
- stav zornic (mióza (zúžení zornic), mydriáza (rozšíření zornic))

Změny hybnosti se projevují při:

- chůzi s odchylkami, s nejistotou
- stojí na obou nohách, na jedné noze – kolísání, pád
- nejistota při předklonu a záklonu
- nejistota při otáčení
- chůzi se zavřenýma očima po čáře – úchytky, nejistota
- Rhombergově postoji – třes, kolísání, pád

Všechny možné změny nemusejí být vždy v souvislosti se zneužitím návykové látky. Jsou předmětem vyšetření jak policistou, tak i lékařem. Při podezření na užití návykové látky je potřebné uvedená vyšetření doplnit vyšetřením toxikologickým!

Základní tělesné funkce

Užití drogy se projeví různě i na změnách základních tělesných funkcí, mezi které patří zejména krevní tlak, pulz – jeho kvalita, pravidelnost a frekvence a tělesná teplota. Při dlouhodobém užívání se mohou projevit i změny v tělesné hmotnosti. Tělesné funkce jsou předmětem vyšetření zejména u lékaře.

KANABINOIDY

Konopí a jeho produkty: *Konopí seté (Cannabis sativa)* je jednoletá rostlina, lístky a samičí květy obsahují účinnou látku 9-tetra-hydrocannabinol (zkráceně THC). Sušením rostlin se získává **marihuana** (obsahuje běžně 3–5 % THC), z pryskyřice pak hnědá tuhá hmota – **hašiš** (až 40 % THC). Tzv. hydroponním pěstováním (v nelegálních pěstírnách s klimatizací, zavlažováním, umělým osvětlením apod.) je získávána marihuana s vysokým obsahem THC (20–30 %). Technické konopí je určeno pro průmyslové účely, obsahuje do 0,3 % THC.

V České republice je nejčastěji užívaným kanabinoidem marihuana. Účinnou látkou je 9 tetra hydrocannabinol. Škodlivé účinky jsou bagatelizovány nejen vyznavači marihuany, ale bohužel i veřejnými sdělovacími prostředky.

Hlavní účinek: halucinogenní

Způsoby užívání: Hašiš a marihuana jsou zneužívány především kouřením (jointy, dýmky), někdy jsou přidávány do nápojů a cukrovinek.

Akutní intoxikace

- Objevuje se při kouření marihuany za velmi krátkou dobu a toxický efekt trvá minimálně dvě hodiny, při těžkých intoxikacích i déle. Mění se vnímání, cítění, myšlení. Dochází ke ztrátě orientace zejména časem a místem. Charakteristické jsou změny nálad od „vysmátosti“ až k plačtivosti. Charakteristický je zápach potu po spálené trávě, rozšířené zornice a zarudlé oči. Značný vliv má prostředí a syndrom očekávání. Může se objevit i toxická psychóza vyžadující hospitalizaci na psychiatrickém uzavřeném oddělení.

Dlouhodobé užívání

- Vede k poškození recentní paměti, snížení pozornosti, nechuti k práci, ke škole, k zanedbávání vzhledu. Může dojít i k dlouhodobému poškození mnoha částí mozku. I dlouho po skončení užívání se mohou objevit flashbacky – podobné stavům po užití drogy.

Syndrom z odnětí

- Neprojevuje se většími tělesnými obtížemi, u některých uživatelů ale přetrvává craving (touha) po opakování zážitku spojeného s kouřením marihuany. U nezávislých nedochází k žádným projevům z odnětí drogy.

Vliv na řidiče

- V době intoxikace se projevuje celkovým útlumem. Řidič působí ospalým dojmem, reaguje zpomaleně, je nepozorný, přehlíží výstražné značky, nerespektuje chodce na přechodech, mění neodůvodněně rychlost vozidla. Může být nápadný překrvením spojivek. Hrozí mu nebezpečí oslnění protijedoucím vozidlem, protože mívá mydriázu (rozšíření zornic).

HALUCINOGENY

Jedná se jak o přírodní, tak i syntetické drogy. Patří sem „tripy“ (filtrační papírky napuštěné LSD), sezónně se vyskytují otravy halucinogenními houbami (například lysohlávkou).

Hlavní účinek: halucinogenní

Způsoby užívání:

- Per os žvýkáním a cucáním „tripů“, polykáním tablet, případně užíváním odvarů, nebo částí rostlin a hub.

Akutní intoxikace

- Třes, husí kůže, desorientace, potíže s mluvením, poruchy hybnosti, rozšířené zornice, halucinace, zvýšení krevního tlaku a pulzu, po užití extáze zvýšená aktivita bez odpočinku a přívodu tekutin vedoucí k dehydrataci s možnými letálními následky. Vždy změny nálady a motorické koordinace. Účinky se mohou lišit podle užití drogy.

Chronické užívání

- Může vést k rozvoji psychóz různého typu trvajících několik měsíců s nutností hospitalizace na psychiatrii. I zde dochází k flashbackům, kdy uživatel i bez užití drogy prožívá stav intoxikace.

Vliv na řidiče

- Dochází až k úplné ztrátě pozornosti, jsou poruchy koordinace, mohou být zrakové, sluchové a dotekové halucinace, neschopnost rozlišit skutečnou realitu od představ.
- Vzhledem k flashbackům může dojít k neschopnosti řídit motorové vozidlo i bez užití drogy. Řízení motorového vozidla za některých stavů není vůbec možné.

STIMULANCIA

Společnou vlastností těchto látek ovlivňujících činnost centrální nervové soustavy (CNS) je jejich stimulační efekt – užívají se k odstranění únavy a všeobecnému povzbuzení. Po jejich požití se obvykle dostavuje euforie spojená s vymizením únavy, potřeby spánku, chuti k jídlu, zvyšuje se aktivita, představitivost, sebehodnocení, dochází k chaotickému myšlenkovému trysku, zvýšení pocitu empatie, postupně se vyvíjí paranoidně halucinatorní syndrom, tzv. „stíha“, přecházející v toxickou psychózu.

Do této skupiny spadá celá řada látek, například i kodein. Zneužívaná je zejména skupina drog na bázi amfetaminů. V České republice je nejčastěji užívaným preparátem pervitin (metamfetamin).

Hlavní účinek: stimulace CNS

Způsoby užívání

- Uživatelé někdy začínají pervitin užívat inhalačně v podobě sniffingu – šňupání, později přecházejí na injekční užívání do žíly. Stávají se pak rychle závislými. Může se objevit i užívání per os.

Akutní intoxikace

- Projevu se zvýšenou aktivitou, podrážděností, nervozitou, případně úzkostí. Může dojít k mydriáze, grimasování v obličeji, zvýšenému pocení. Objevují se pocity pronásledování. Zvýšení krevního tlaku se objevuje jen u začátečníků. Pravidelně nacházíme vpichy po injekční aplikaci. Jsou pocity euforie, mohou se vyskytnout bolesti na hrudníku, se kterou jsou pacienti přijímáni na JIP s podezřením na infarkt myokardu.

Chronické užívání

- Vede ke zvyšování tolerance, a pokud má uživatel svou dávku drogy, nemusí být ničím výrazně nápadný. Často bývají poruchy spánku a nepříjemné pocity po skončení účinku drogy označované jako „dojezd“, které vedou k užívání nejčastěji benzodiazepinových hypnotik (Rohypnol). Dochází pak ke kombinované závislosti. U většiny uživatelů se vyvíjí paranoidní chování s pocity sledování a pronásledování označované jako „stíha“.

Syndrom z odnětí

- Objevuje se, nedostane-li uživatel včas svoji dávku drogy. Je neklidný, nervózní, upadá do tvrdého spánku z vyčerpání. Po probuzení pak má dlouhou dobu potíže s usínáním a vyžaduje léky na spaní. Je zvýšená nervozita, motorický neklid, neschopnost soustředění a správného myšlení. Přetrvávají paranoidní stavy.

Vliv na řidiče

- Nejvíce nápadné chování je ve stavu akutní intoxikace a při syndromu z odnětí. Řidiči pod vlivem pervitinu se mohou stát nápadnými zejména hazardní, rychlou jízdou s nedostatečnou pozorností. Přeceňují své schopnosti k řízení motorového vozidla, stoupá jim sebevědomí a dopouštějí se chyb v různých dopravních situacích. Ztrácejí smysl pro realitu, mají zhoršenou reakci na světlo, takže je zvýšená možnost oslnění protijedoucím vozidlem. Při syndromu z odnětí mohou naopak v první etapě za volantem usnout.

Je nutné upozornit, že mezi stimulancia řadíme i extázi, což je souhrnné označení pro stimulační drogy amfetaminového typu, produkované v podobě tablet s vyraženými různými logy (Euro, Mitsubishi, srdce, slon, smile apod.). Tyto tablety obsahují aktivní látky typu MDMA (MDA, MDE, MMDA, PMA, DOM, DOB apod.). Jejich užívání je typické pro tzv. taneční scénu, neboť navozují příjemné pocity uvolnění, empatie a zvyšují tělesnou výkonnost. *Charakteristickým znakem je srdečnost, ztráta zdrženlivosti, stisk čelistí a těkavý pohyb očí.* Velkým nebezpečím je dehydratace organismu v důsledku ztráty pocitu žízně, flashbacky, předávkování, poškození mozku a psychické poruchy.

KOKAIN

Se získává z listů keře *Koky pravé*, rostoucí na území států Jižní Ameriky, a to extrakcí z tzv. kokainové pasty. V čistém stavu je kokain bílý, pudrovitý prášek, užívá se šňupáním (tzv. sniffing), kouřením v dýmkách či nitrožilní aplikací vodného roztoku. Po užití se dostavuje kromě výše popsaných příznaků družnost, zvýšení sexuální apetence, ale i náladovost, agresivita, svědění (pocit hmyzu v podkoží) a neklid. *Charakteristickým znakem jsou rozšířené zornice a překotná činnost.* Na kokain vzniká velmi rychle výrazná psychická závislost, dochází ke ztrátě hmotnosti a chýtrání osobnosti. **Crack** je směs kokainu s jedlou sodou, účinky a následky užívání jsou ještě výraznější než u kokainu.

Hlavní účinek: stimulace CNS

Způsoby užívání

- Jsou mnohočetné jednak per os, ale i ve formě sniffingu, kouření a injekčního podávání.

Akutní intoxikace

- Se projevuje euforií, povznesenou náladou, hyperaktivitou, zvýšením krevního tlaku, zrychlením pulzu a frekvence dýchání. Může ale být i špatná nálada, halucinace, paranoidita. Přítomná bývá mydriáza (rozšíření zornic).

Chronické užívání

- Vede k úzkostným stavům, nevolnosti, nespavosti, k poklesu tělesné hmotnosti, k rozvoji psychotických stavů. Je snaha po zvyšování dávek.

Syndrom z odnětí

- Se většinou výrazně neprojevuje, jsou ale příznaky psychické závislosti. Mohou se objevit psychotické stavy.

Vliv na řidiče

- Řidič má často potřebu zvyšovat výkon, jede rychle, agresivním způsobem při snížení vlastní pozornosti. Je zvýšená možnost oslnění protijedoucím vozidlem pro přítomnou mydriázu (rozšíření zornic).

OPIOIDY

Nejčastěji užívanou drogou je **heroin (diacetylmorfin)**.

Hlavní účinek: útlum CNS

Způsoby užívání

- Nejčastěji injekční cestou do žíly. Heroin se ale i kouří nebo inhaluje z ohřáté fólie nebo šňupe.

Akutní intoxikace

- Začíná pocitem vyvrcholení („flash“), pokračuje pocitem prožívání („feeling“) a pocitem vyrovnaní („balance“). Končí pocitem chybění drogy („withdrawal“). Celkový stav se dá nejlépe vyjádřit pocitem tupé euforie. Současně dochází k útlumu bolesti, k centrálnímu útlumu, k útlumu dýchání až do jeho zástavy. Je značné prodloužení reakčního času, ospalost, může dojít ke ztrátě vědomí.

Dlouhodobé užívání

- Je v podstatě stále se opakujícími intoxikacemi se snahou po úniku ze syndromu z odnětí. Vyvíjí se silná somatická a psychická závislost se zvyšováním tolerance. Uživatelé postupně zvyšují dávky až na 1 – 2 g heroinu denně (někdy i více), které užívají rozděleně do několika denních dávek, protože heroin má jen krátké působení. Konstantním nálezem je mióza (zúžení zornic). Po delší době dochází k dlouhodobé apatii, ztrátě libida a poklesu hmotnosti.

Syndrom z odnětí

- Dostavuje se za dvě až čtyři hodiny po posledním užití. Někdy bývá bouřlivý, jsou intenzivní

bolesti svalů, křečovitě bolesti břicha s průjemem, zvracení, třes, úzkost, nevolnost, slzení, slinění, snaha mít co nejdříve další dávku heroinu.

Vliv na řidiče

- Dochází k centrálnímu útlumu se snížením duševní aktivity, zpomalením motoriky a prodloužením reakčního času. Nebezpečná je i apatie, ospalost a extrémní zúžení zornic (mióza), která zhoršuje vidění za šera. Řidič s dlouhodobým užíváním, který je právě ovlivněn svojí dávkou heroinu, může budít dojem klidného a vyrovnaného člověka do doby, než se začnou objevovat známky syndromu z odnětí, kdy je obvykle zřejmé, že je zcela neschopen řízení motorového vozidla.

ALKOHOL

Hlavní účinek: útlum CNS

Způsoby užívání: per os ve formě různých nápojů

Akutní intoxikace

- Nejprve dochází k uvolnění úzkosti, napětí a zábran. Rozšiřují se kožní cévy, dochází ke zčervenání kůže a pocitu tepla. Později se objevuje porucha koncentrace a soudnosti, rozmazaná řeč, nevolnost, zvracení, dvojité vidění, sklon k agresivitě, ztráta rovnováhy, bledost, pocení, poruchy vědomí a dýchání až konečná ztráta vědomí s ohrožením života.

Syndrom z odnětí

- Má jak somatické, tak i psychické projevy (nevolnost, třes, neklid, v Rhombbergově postoji nejen třes horních končetin, ale kymácení celého těla až pád, nechutenství, poruchy spánku, snaha odstranit potíže vypitím dalšího alkoholu)

Vliv na řidiče

- Negativní vliv je bezpečně prokázán. Dochází zejména ke snížení koncentrace a pozornosti a k prodloužení reakčního času. Objevuje se nekritické hodnocení situace a podceňování rizik. To vede u některých řidičů k rychlé, agresivní jízdě, nebezpečnému předjíždění a ignorování ostatních účastníků silničního provozu. Při vysokém obsahu alkoholu může být řidič podezřelý naopak velmi pomalou jízdou, při které nereaguje na znamení stůj, zapomíná signalizovat odbočení nebo najede na stojící vozidlo.

PRCHAVÁ ROZPOUŠTĚDLA

Těkavé látky a organická rozpouštědla již při pokojové teplotě uvolňují molekuly, které ve vyšší koncentraci poškozují látky organického původu. Radíme sem čisticí prostředky, ředidla, barvy, lepidla, ale i lékařské inhalanty a látky prodávané v sexshopech (tzv. Poppers). Nebezpečí těkavých látek spočívá v jejich dostupnosti (volně prodejné látky), ale především v razantním destruktivním účinku na lidský organismus při čichání spojeném s omezením přístupu vzduchu (igelitové sáčky přetažené přes hlavu, kdy hrozí předávkování a smrt). Následkem užívání je vznik závislosti, poškození životně důležitých orgánů a mozku, tříštění inteligence a rozpad osobnosti.

Hlavní účinek: halucinogenní

Způsob užívání

- Výpary toluenu a ostatních inhalačních drog se vdechují ústy nebo nosem – sniffing. Jde o přerušovanou inhalaci šňupání výparů. Inhaluje se často ve skupinách s různými způsoby a snahami po zvýšení účinku.

Akutní intoxikace

- Podobá se někdy stavům opilosti po užití alkoholu, jsou poruchy vnímání, mohou se objevit zrakové a sluchové halucinace, bolesti hlavy, závratě, zmatenost. Dále nevolnost, zpomalené reakce, výrazný třes rukou, samovolné pohyby hlavou. Může dojít k problémům s dýcháním, ke komatu a k úmrtí.

Chronické užívání

- Trvale poškozuje mozek, poškození se může nečekaně projevit i v době kdy už uživatel i několik let žádné drogy neinhaluje. Může dojít i k poškození ledvin a nervového systému. Objevují se poruchy rovnováhy.

Vliv na řidiče

- Dochází k euforii s přeceňováním svých schopností, objevují se poruchy koncentrace, pozornosti, opožděné reakce, snění, ospalost. U nezávislých uživatelů mimo akutní intoxikaci nejsou výrazné

známky poruchy řízení motorových vozidel. Mohou se ale někdy nečekaně objevit při psychické zátěži nebo jiných důvodech.

SEDATIVA, HYPNOTIKA

V této skupině návykových látek najdeme nejen sedativa a hypnotika, ale i anxiolytika (léky proti úzkosti, strachu), antidepresiva, neuroleptika užívaná v terapii psychických a nervových poruch, analgetika (léky proti bolesti), antitusika (léky proti kašli) a další. Pravděpodobně nejčastějšími skupinami užívanými řidiči motorových vozidel budou analgetika a anxiolytika. Mezi ty patří zejména **benzodiazepiny**. Jedná se o syntetické léky zneužívané jako drogy nebo k náhradě návykových látek vlastní výrobou.

Hlavní účinek: útlum CNS

Způsoby užívání

- Převážně per os, ale některé léky užívají toxikomané i injekčně nebo užívají některé jejich součásti s psychotropním účinkem, i když lék je určen k užívání per os, ať už ve formě tablet, nebo roztoku.

Akutní intoxikace

- Objevuje se buď při neúmyslném předávkování, nebo předávkování za účelem sebevraždy anebo špatném odhadu dávky závislým uživatelem. Dochází k postupující ospalosti, celkovému útlumu, k poruchám hybnosti a zmatenosti. Řeč je rozmazaná, blábolivá, reflexy vyhasínají a může dojít až k hlubokému bezvědomí – kómatu.

Chronické užívání

- Vede k psychické a somatické závislosti na dané návykové látce, a to i u uživatelů, kteří dostávají indikovaně příslušný lék na recept. Pokud uživatelé mají svoji obvyklou dávku své drogy, svého léku, obvykle se výrazněji neprojevují.

Syndrom z odnětí

- Ojevuje se při chybění drogy, léku. Projevuje se neklidem, nespavostí, zvýšenou mrzutostí a agresivitou, případně zvýšením bolestí. Při náhlém nedostatku benzodiazepinů a některých hypnotik se může vyvinout epileptický záchvat. Proto je třeba dávky snižovat postupně.

Vliv na řidiče

- Je dán celkovým útlumem, které tyto drogy působí. Řidič může působit ospalým dojmem, ale pokud je adaptován na svůj lék a svoji dávku, nemusí jevit žádné zřetelné známky poškození schopnosti řídit motorové vozidlo. U benzodiazepinů je popsán slabší výkon v oblasti prostorového vidění a v udržení pozornosti.

KOMBINACE DROG

Stále více dochází i ke kombinovanému užívání dvou i více drog, buď současně nebo následně. Vyvíjejí se tak kombinované závislosti, které mění klinický obraz užití. Časté jsou například kombinace s heroinem (heroin + marihuana, heroin + pervitin, heroin + Rohypnol).

V některých případech se užití drog potencuje, v jiných se mohou příznaky potlačovat (viz tabulka).

Hlavní účinek: závisí většinou na základní droze

Způsob užívání: kombinovaný nebo stejný, podle druhů drog

Akutní intoxikace

- Výsledek závisí na vzájemném poměru užitých drog, na druhu drog a celé řadě dalších okolností, takže klinické obrazy akutních intoxikací mohou být zcela rozdílné.

Chronické užívání

- Při dlouhodobém užívání se často mění nejen vzájemný poměr užívaných drog, ale mění se i jejich kombinace. Klinický obraz pak je dán hlavně základní drogou, ale ovlivnění další drogou nebo dalšími drogami ve smyslu zesilování nebo potlačení účinku může být značné.

Vliv na řidiče

- Bývá rozdílný a je obtížné předem odhadnout, jak se řidič bude chovat po kombinovaném užití drog. Obtíže nastávají hlavně, když jde o kombinaci drog s protichůdným účinkem, například kombinace drog tlumících CNS s drogami stimulujícími CNS. Některé charakteristické projevy základní drogy pak mohou být částečně potlačeny. Při tom ale nelze mluvit o tom, že by se schopnost k řízení motorového vozidla zlepšila.

III. Zásady bezpečné komunikace s uživatelem drog

Nevhodné chování policisty může lehce vyprovokovat konfliktní situaci, která u osoby pod vlivem OPL snadno přeroste v agresi. Určit u osoby, že je pod vlivem OPL, není jednoduché, jde vždy o odhad závisící na osobních zkušenostech policisty a úrovni znalostí psychologie.

Při typování osoby pod vlivem OPL může policista vycházet zejména z fyziognomických znaků, z chování a reakcí osob:

- výraz očí – nepřítomný pohled, zornice zúžené i v šeru (opiáty) nebo silně rozšířené a nereagující na osvětlení (ostatní drogy)
- výraz obličeje – krupěje potu, změny barvy obličeje (zarudlost nebo naopak bledost), dech není cítit po alkoholu
- řeč – nesouvislá, setřelá až nesrozumitelná, zadržávání a hledání vhodných výrazů, zvýšená gestikulace a grimasy v obličeji, dýchavičnost. Pod vlivem opiátů pomalá, setřelá, pod vlivem stimulantů naopak zrychlená a zmatená
- koordinace pohybu – potácivá chůze, klátivé pohyby (jako u člověka pod vlivem alkoholu)
- ruce – příznaky jako u roztřákaného člověka, zde je nutno věnovat *zvýšenou pozornost pro zajištění vlastní bezpečnosti* (může skrývat zbraň, injekční stříkačku apod.)
- celkové chování – u stimulačních drog hyperaktivita, prudkost a nekoordinovanost pohybů, u opiátů naopak utlumenost, otupělost (*pozor ale na možnost neočekávaného pocitu síly a agrese!*). Všeobecně zvýšená citlivost na podněty z okolí, neklid, nervozita.

Komunikace s toxikomanem není vždy jednoduchá a bez potíží. Může se vyskytnout řada nepříjemných okolností, kdy je ohrožen policista i toxikoman. S toxikomanem je třeba jednat tak, aby to nevedlo ke zbytečné fyzické nebo slovní agresi toxikomana nebo policisty. *Účinnou zbraní je zachovávat klid.*

Obecné zásady:

- vlastní komunikace musí být velmi obezřetná, výstižná, co nejkratší
- zabránit zbytečným slovním výměnám
- je třeba jednat z pozice autority, rázně, ale nikoli agresivně a arogantně
- intonace hlasu by měla být bez emočního zabarvení, pozor na vlastní neverbální projevy, mohou vyprovokovat agresi
- nutno udržovat oční kontakt (znesnadňuje lhaní), je třeba jej přerušovat, zbytečně neprodlužovat
- namísto kategorických záporů volit mírnější formu nesouhlasu (bylo by vhodnější...)
- přizpůsobit rychlost a složitost mluvy stavu a možnostem chápání toxikomana, nereagovat podrážděně na jeho výpady

JEDNÁNÍ S TOXIKOMANEM INTOXIKOVANÝM OPIÁTY

Toxikoman ovlivněný opiáty bude mluvit pomalu, může mezi řečí usínat a zapomenout znění otázky. Často není schopen běžné reakce, což může někdy vyvolat u policisty dojem, že uvedená osoba nereaguje na jeho pokyny a odmítá spolupracovat. *V těchto případech je nutná trpělivost a klidné jednání.*

Potíže nastanou, pokud má toxikoman nedostatek drog a objeví se abstinenci syndrom – tzv. „absták“. Toxikoman se cítí fyzicky velice špatně (nucení na zvracení, pocení, křeče, bolesti svalů a kloubů, výtok z nosu), neochotně komunikuje a může být agresivní. *Nikdy neposkytovat toxikomanovi k potlačení abstinenci syndromu drogu, která u něj byla zajištěna, je nutno zavolat lékaře.* Je-li to možné, je vhodná přítomnost lékaře od samého počátku (ten má posoudit i schopnost výslechu u toxikomana).

JEDNÁNÍ S TOXIKOMANEM INTOXIKOVANÝM STIMULAČNÍMI LÁTKAMI

Osoba ovlivněná stimulačními látkami (metamfetaminem, kokainem) je celkově „zrychlená“, mluví rychle, dlouho, odbíhá od tématu a nevydrží stát na jednom místě. *Ze strany policisty je zav této situace nutná vytrvalost, upřesňování otázek a klidné racionální jednání.*

Při komunikaci s toxikomanem je vždy třeba si všimnout každé změny v chování a být ve střehu, nikdy se neví, jak se zachová. Tito lidé mají totiž pod vlivem látky přebytek energie a jsou vysoce aktivní.

Zejména u metamfetaminu (pervitinu) existuje velká pravděpodobnost nevypočitatelného jednání a možnost agresivních reakcí. Proto je třeba dodržovat veškeré taktické zásady ze strany policisty.

Toxikoman, který užívá drogy delší dobu, může prožívat stavy, při kterých se cítí ohrožen svým okolím a chová se nepředvídatelně. Objevují se známky paniky a úzkosti, *může dojít k jednání, které ohrožuje zdraví a život toxikomana a jeho okolí, zejména k neočekávanému pokusu o útěk, výskoku z okna, sebepoškození, agresi*. Je-li to možné, je vhodná přítomnost lékaře a velmi klidné jednání.

IV.

Materiály, ze kterých bylo čerpáno a zároveň i doporučená literatura

Štablová a kol.: Drogy v silniční dopravě, Policejní akademie ČR, Praha 2003.

Balíková a kol.: Drogy v silniční dopravě, výskyt drog v organismu a validované toxikologické metody, UK Praha, 1. lékařská fakulta, projekt výzkumu a vývoje MV ČR 2000–2002.

Balíková, M.: Forenzní a klinická toxikologie, nakl. Galén, Praha 2004.

STRUČNÝ SLOVNÍČEK UŽÍVANÝCH ZKRATEK A OZNAČENÍ

Kpt. Mgr. Michal DERÉ, NPC

1. Konopné produkty

Cannabis sativa	Konopí seté
THC	Delta-9-tetrahydrocannabinol
CBD	Cannabidiol
CBN	Cannabinol
THCV	Tetrahydrocannabivarin (propyl-derivát THC)
CBC	Cannabichromen

2. Halucinogeny

LSD (LSD-25)	Dietylamid kyseliny d-lysergové
Psilocin	Dimetyl-4-hydroxytryptamin
Psilocybin	Dimetyl-4-fosforyltryptamin
Psilocybe, Conocybe	Lysohlávky
DMT	Dimetyltryptamin
DPT	Dipropyltryptamin
DET	Dietyltryptamin
AMT	Alfa-metyltryptamin
Atropin	n-etyl-2-pyrrolidylmethylfenylcyklopentylglykolát
Fenylcyklidin PCP („angel dust“)	1-(1Fencyklohexyl)piperidin („andělský prach“)
Ketamin	2-(O-Chlorofenyl-2-methylamino)-cyklohexanon
Mezkalin	3,4,5-Trimetoxyfenyletylamin

3. Těkavé látky

Solvents, solvencia	Rozpouštědla
Rajský plyn	Oxid dusný (N ₂ O)
MEK	Butanol
DME	Dimethyleter
MIBK	Methyl isobutyl keton
MTBE	Methyl terc.-butyl eter

4. Opiáty

Papaver somniferum album	Mák setý
Heroin	3,6-diacethylmorfin
Kodein	Methylmorfin
Buprenorfin	Účinná látka přípravku Subutex
Speed-ball	Směs heroinu s kokainem nebo metamfetaminem

5. Stimulancia

Erythroxylon coca Lam.	Koka pravá
Free-base	Vzniká nahřátím hydrochloridu kokainu
Crack	Směs vysoce čistého kokainu s jedlou sodou
Efedrin	Alkaloid z rostliny Ephedra distachya
P2P	Phenyl-2-propanon
XTC	Společné označení pro tzv. „ecstasy“
MDMA	3,4-methylenedioxyamfetamin
MDA	3,4-methylenedioxyamfetamin
MDEA	3,4-methylenedioxyethylamfetamin
MMDA	3-methoxy-4,5-methylenedioxyamfetamin
PMA	Para-methoxyamfetamin
PMMA	Para-methoxymetamfetamin
DMA	Di-methoxy-amfetamin
DMT	Dimethyltryptamin
DOB	2,5-dimethoxy-4-bromoamfetamin
DOM	2,5-dimethoxy-4-methylamfetamin
STP (jiné označení látky DOM)	(„Serenity, Tranquility, Peace“)
DOET	2,5-dimethoxy-4-etylamfetamin
GHB	Gama-hydroxybutyrát („tekutá extáze“)
4-MTA	4-methylthioamfetamin
TMA	2,4,5-trimethoxyamfetamin
Metamfetamin („pervitin“)	Isomer amfetaminu
Ice („led“)	Krystalky čistého metamfetaminu hydrochloridu

Literatura:

- BEČKOVÁ, I., VIŠŇOVSKÝ, P.: *Farmakologie drogových závislostí*. 1. vydání. Praha. Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 1999. 114 s. ISBN 80-7184-864-6
- PÁLENÍČEK, T., KUBŮ, P., MRAVČÍK, V.: *Nové syntetické drogy*. 1. vydání. Praha. Úřad vlády ČR, 2004. 36 s. ISBN 80-86734-26-9

HISTORIE SPECIÁLNÍCH POLICEJNÍCH JEDNOTEK

Milan Kovář, PČR okresní ředitelství Hradec Králové

Asi málokdo tuší, kdy vlastně první policejní zásahová jednotka vznikla. Každý sice zná americké SWAT, které se staly jakýmsi prototypem moderních speciálních jednotek, ale první takovou jednotku musíme hledat jinde, jak časově, tak i geograficky. Jistě každý zájemce o vojenskou historii zná jména William Evart Fairbairn a Eric Anthony Sykes, alespoň jako konstruktérů proslulé dýky britských commandos F S. Ale málokdo tuší, že právě tito muži byli spjati se zrodem první policejní jednotky pro speciální akce v rámci tehdejší proslulé britské Šanghajské policie, jejímiž byli příslušníci.

Šanghaj totiž byla jedna z britských kolonií, která ovšem sousedila s Čínou zmítanou vnitřními nepokoji. Tak se ze Šanghaje stalo jedno z nejnebezpečnějších míst, kde organizovaná zločinnost čínských gangů neznala hranice. Přestřelky za bílého dne a jiné zločiny zde byly na běžném pořádku. Proto zde vzniká SMP neboli Shanghai Municipal Police, která měla na 6000 příslušníků různých národností, od Japonců, přes Číňany až po Brity. V důsledku vysoké kriminality byli všichni její příslušníci, porovnejme to s tradičními britskými „Bobíky“, vyzbrojeni střelnými zbraněmi i obušky. Kromě toho většina jejich příslušníků měla velké znalosti bojových umění, k čemuž je vlastně donutila jejich těžká služba na ulici. To vše stálo u zrodu jedné z nejlepších policií světa, jejíž renomé není tak snadno překonatelné.

W. E. Fairbairn

A právě do jejich řad v roce 1907 vstupuje Brit W. E. Fairbairn. Tento mladík se zajímá o bojová umění, ale i o střelbu a těmto dvěma svým koníčkům věnuje veškerý svůj volný čas, také proto se z něj brzy stává hlavním policejním instruktorem boje zblízka a střeleckého výcviku. Fairbairn se v této mlýnici věnoval různým bojovým stylům, aby nakonec přišel s vlastním jednoduchým bojovým stylem DEFENDER. Právě on zakládá tzv. RESERVE UNIT, což byla jednotka z policistů osobně vybraných a vyškolených tímto mužem, která se měla podílet na potlačování pouličních nepokojů, osvobozování rukojmích nebo případně akcích proti zabarikádovaným zločincům. Kromě těchto úkolů, které dnes plní specializované policejní jednotky, jim byla svěřena ochrana ohrožených osob, soudů a důležitých transportů.

Právě v této jednotce se Fairbairn potkal se Sykesem, který se stal velitelem skupiny odstřelovačů. Tito dva Britové si padli do oka a pustili se do analýz ozbrojených střetů šanghajských policistů se zločinci. Z těchto analýz vyplývá, že ozbrojené střety nastávají na vzdálenost nepřesahující 3,6 metru. Tyto výsledky mladí Britové využili při střeleckém výcviku policistů, kdy se věnovali spíše střelbě v blízkém kontaktu, později známé jako Point Shooting. Vše vlastně spočívalo v rychlém tasení zbraně a střelbě bez klasického zamíření, tzv. od boku, která spočívala v dvojstřelu. Tato metoda je velmi jednoduchá a neklade velký nárok na cvičence a přitom je smrtelně nebezpečná. Lze jen dodat, že závěry instruktorů Fairbairna a Sykese jsou ještě dnes, jak to potvrzují zejména americké policejní statistiky, platné!

Oba dva muži se zásluhami odešli v roce 1940 do důchodu a vrátili se do vlasti. Zde, vědomi si ohrožení fašisty, nabídli své znalosti britskému ministerstvu války, které se jich v naději chopilo a vyslalo je jako instruktory pro výcvik budoucích agentů do Special Training Centre ve Skotsku. Jejich žáky se tak stali jak příslušníci britských command, tak i agenti SOE (Arisaig) a americké OSS (v jejich výcvikovém středisku v Thurmontu – Maryland kpt.

Sykes

plk. R. Applegate

Fairbairn skoro polovinu války působil), vedle zakládaných Rangers. Jedním z Američanů byl i plk. R. Applegate, který později modifikoval Fairbairnovu-Sykesovu metodu střelby zblízka (Point Shooting). Později vznikl moderní ESDS Explosive Self Defence System, jenž je učen zejména v izraelských speciálních jednotkách včetně aktivních jednotek Mossadu a Shin Bet.

Určitým propojovacím prvkem je zde již od roku 1925 existence zvláštní jednotky newyorské policie (NYPD) pro záchranné akce v případě katastrof a havárií, která se stává předchůdkyní Emergency Service Unit. O rok později byli její příslušníci již podrobováni zdravotnickému výcviku a byli dovybaveni dýchacími přístroji. Jako jedna z prvních mobilních reakčních jednotek vyzbrojená samopaly Thompson byla nazvána FIREARMS BATTALION.

Během 2. světové války byli její příslušníci vyzbrojeni odstřelovacími puškami rozmístěni na strategických místech jako možná ochrana před průnikem německých nebo italských mužů z miniponorek, tehdy jako MOBILE SECURITY UNIT.

Další policejní speciální jednotkou, která se podílela na vytvoření vzoru pro novodobé protiteroristické jednotky, byla izraelská, lépe řečeno britská SNS – Special Night Suads. Tato jednotka byla vytvořena další z vojenských osobností, O. Wingatem, který později proslul spíše v rámci vojenské zvláštní jednotky CHINDITS v Palestině, kde byla velmi složitá situace. V dubnu 1936 zde vypuklo jedno z mnohých arabských povstání, nejprve jako protizidovské a nakonec vlastně protizápadní, nacionální. Židovští osadníci se do té doby mohli spoléhat vlastně pouze na svoji domobranu HAGANAH, z níž po vypuknutí povstání vzniká JSP (Židovská sídlištní policie), která je ovšem Brity držena zkrátka. V září 1936 přijíždí do Palestiny britský kapitán dělostřelectva Charles Orde Wingate, z něhož se pro znalost arabštiny stává zpravodajský důstojník.

Wingate nejprve pozoroval dosti neúspěšné vojenské protipovstalecké akce. V září 1937 po jmenování nového vrchního velitele v Palestině – sira – A. Wawell byl přemístěn k 16. pěší brigádě na severu. Právě zde přišel se svým plánem efektivního boje proti arabským povstalcům a tím i ochrany židovských osad a vlastně i britské nadvlády. Pod dohledem brigádního generála J. Evetsa mu bylo právě v rámci 16. brigády dovoleno uskutečnit své plány. Na základě svých kontaktů s HAGANAH vznikla zvláštní (novodobě protiteroristická) jednotka z britských důstojníků a dobrovolníků z HAGANAH, oficiálně od května 1938 nazvaná SNS. Židé ji nazývali Plugot Háesh (palebná rota). Její hlavní štáb byl v Ein Harod – Galileji, kam přešli 4 důstojníci a 32 dobrovolníků z 16. brigády jako instruktoři a velitelé. Postupně z dobrovolníků vzniklo několik hlídek, které prodělaly bojový výcvik (střelba, pochody, orientace) během 2 – 3 týdnů.

Kapitán Wingate dokonce vypracoval na svoji dobu revoluční metodu vysazování z jedoucího automobilu, což mu umožnilo značnou mobilitu. Další úspěch zaručila lehká výzbroj a tím zrychlené a skryté přemísťování. Přestože tento boj byl velmi úspěšný, jeho metody později využil i pozdější ministr obrany M. Dayan a v neposlední řadě i velitelé HAGANAH pro údernou jednotku PALMACH, byl po poklesu arabských sabotáží na konci roku 1938 Wingate povolán zpět do Anglie, židovští dobrovolníci byli propuštěni a v březnu 1939 skončila činnost SNS. Na východních bojištích 2. světové války Wingate svoji ideu obnovil a v Barmě založil brigádu CHINDIT.

Období 2. světové války „nepřálo“ existenci zvláštních policejních jednotek, většinou se všechno úsilí zaměřilo na úspěšný boj s rozlézajícím se hnědým morem, fašismem, a prim proto hrály vojenské jednotky a zpravodajské služby, což je ovšem jiná kapitola. První opravdové protiteroristické jednotky vznikají až s rozmachem terorismu a projevu organizovaného zločinu.

MUZEUM ČS. OPEVNĚNÍ, PĚCHOTNÍ SRUB K – S 14 „U CIHELNY“ – OHLÉDNUTÍ ZA SEZÓNOU

Ing. Richard M. SICHA, ředitel muzea

Není to tak dávno, co jsme odhrabali sněh a připravovali se na příchod návštěvníků v únoru při IX. Srazu českých turistů v Králíkách, kteří zahájili návštěvnický sezónu 2005.

Rok uplynul jako voda a v Muzeu K–S 14 „U cihelny“ se naše zájmová organizace chystá bilancovat jeho průběh. Je rovněž čas připravit se na zimní sezónu, ve které, jako tradičně, není ponechán tento betonový monument s pěti expozicemi uvnitř bez zájmu turistů.

Jestliže budeme hodnotit letošní rok jako úspěšný, pak nejen z hlediska celkové rekonstrukce kdy se podařilo dokončit opravu čelní části objektu a izolaci stropnice, ale především v aktivitách a orientaci muzea na národní dějiny pořádáním výstav. Nedílnou součástí expozice se stala výstava NPC Policie ČR Praha, která ojedinělým způsobem seznamuje již druhým rokem občanskou veřejnost s nelehkým bojem s organizovaným zločinem.

Sedesát let od ukončení druhé světové války přimělo Muzeum k uspořádání výstavy „Čs. armáda před Mnichovskou zradou“, která se uskutečnila v květnu, za mediální kampaně pod názvem „Muzeum a 20. století“. Kampaň vyhlásila Asociace muzeí a galerií ČR ve spolupráci s Ministerstvem kultury. Naše muzeum se tak zařadilo mezi čtyři muzea Pardubického kraje, které touto formou přiblížily návštěvníkům

pohnuté okamžiky naší historie. Rok 1938, který předznamenal druhou světovou válku, bylo možno shlédnout ve fotografiích, dokumentech a unikátních trojrozměrných předmětech. Vernisáže se zúčastnila řada osobností z kulturního a politického života kraje a regionu. Výstavu si prohlédli rovněž ředitel NPC plk. JUDr. Jiří Komorouš a zástupci Celní správy MF ČR, kteří s muzeem spolupracují.

Výstava ještě ani nebyla ukončena a už začaly intenzivní přípravy na propagaci našeho muzea v Praze na prestižní akci „Pražská muzejní noc“, kterou navštívilo ve večerních a nočních hodinách neuvěřitelných padesát tisíc návštěvníků z ČR i zahraničí. Díky vhodnému umístění dočasné expozice Pěchotního srubu v Pantheonu Národního muzea bylo propagováno nejen muzeum, ale i město Králíky jako takové, což se pozitivně projevilo v průběhu sezóny zvýšením návštěvnosti této památky.

Samotná akce CIHELNA 2005 pak ukončila se svými jedenácti tisíci diváky, z nichž někteří tradičně srub navštívili, letošní sezónu.

Z hlediska zajištění rozvoje sbírek a další práce s nimi se podařilo najít ve spolupráci s městem prostor pro jejich uložení a katalogizaci. Po více jak 30 letech se vrátila díky dlouhodobému vyjednávání do expozic originální vzduchotechnika z Regionálního muzea v Náchodě, která bude postupně očištěna, konzervována a vystavena na původních místech. Ne vše je na první pohled tak jednoduché, některé majetkové otázky v této věci budou ještě muset být dořešeny. Otázkou rovněž zůstává, jak do budoucna řešit zázemí pro dojíždějící pracovníky Muzea, které svým charakterem neodpovídá standardům současné moderní doby a ovlivňuje tak jejich zdraví. Díky jejich ochotě a trpělivosti věříme, že ve spolupráci s městem se překoná i tento problém.

Metodická spolupráce byla rozšířena na Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě, které se stalo partnerem Muzea ve věci oblastních dějin a péči o sbírky. Muzejní rada se letos rozrostla o zkušeného právníka, což napomůže řešení mnoha dílčích záležitostí.

I v příštím chystáme celou řadu společenských aktivit a výstav, které oživí svým tématem Muzeum i Králíky. Jaké to budou, zatím neprozradíme. O tom zase někdy příště. Co však lze říci již nyní, že předložíme v roce 2006 městu nový projekt v rámci činnosti Muzea, který bude mít vliv na vzdělávací aktivity budoucích absolventů středních a vysokých škol v oblasti národních dějin, politologie a vojenských dějin.

Co říci na závěr? Číslo si zajisté zájemci najdou na internetu nebo v ročence Muzea. Zde nezbývá než poděkovat dobrovolníkům a podporovatelům muzea, kteří v průběhu celého roku překonávají velké vzdálenosti, aby mohli do Králík přijíždět a ve vlastním volném čase přiložili ruku k dílu. Rovněž děkuji všem dobrým lidem z Králík, v některých případech i rodinám, kteří naše nekončící úsilí podpořili, třeba i tím, že přivedli své příbuzné na dovolené, aby jim Muzeum ukázali.

VOJENSKÝ HISTORICKÝ ÚSTAV PRAHA

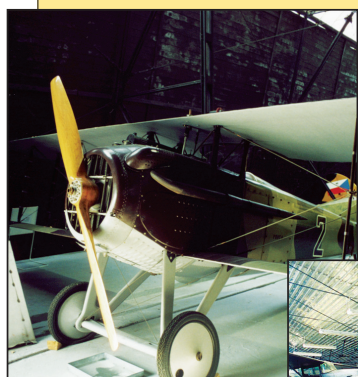
SI VÁS DOVOLUJE POZVAT DO SVÝCH EXPOZIC:

Armádní muzeum v Praze na Žižkově. ▶
Stálé expozice 1., 2. a 3. odboje a československé
armády v období 1918 - 1938.

Otevřeno:

Denně kromě pondělí od 9.30 do 18.00 hodin.

◀ Letecké muzeum v Praze - Kbělích.

Prezentuje více než 110 letadel od roku 1916 do současnosti.

Otevřeno: květen - říjen

Denně kromě pondělí od 10.00 do 18.00 hodin.

Vojenské technické muzeum ▶
v Lešanech u Týnce n. Sázavou.
Prezentuje více než 400 kusů
těžké bojové a automobilní
techniky od roku 1890 do
současnosti.

Otevřeno:

červenec - září, každý víkend
od 9.00 do 17.00 hodin

VSTUP DO VŠECH EXPOZIC VHŮ ZDARMA!

www.militarymuseum.cz

NETRADIČNÍ CESTA MEZINÁRODNÍ POLICEJNÍ SPOLUPRÁCE – POLSKO – BZURA 2005 – 15. – 18. 9. 2005

**Martin MICHAL, Preventivně informační skupina,
Obvodní ředitelství Policie ČR Praha IV**

V těchto zářijových dnech jsme měli naplánovanou návštěvu našich severních sousedů z Polské republiky. Na myšlenku přijmout pozvání organizátorů z Polonia Militaris k účasti na vojensko-historické rekonstrukci bojů z období napadení Polska německými nacisty ze září roku 1939 nás přivedl polský policejní kolega nadkomisař Slawomir Cisowski z tiskového odboru Policejního prezidia Varšavské policie, který je rovněž velkým příznivcem polské vojenské a policejní historie. Na cestu jsme sice vyrazili pouze v tříčlenné policejní sestavě v osobním voze, avšak podle domluvy z naší republiky se akce účastnili členové z Klubu přátel vojenství Armus z Chomutova a pracovníci Muzea na demarkační linii z Rokycan s autobusem a technikou.

Po hladkém přechodu hranic u Náchoda, jsme se přes 8 hodin ploužili v kolonách po polských silnicích, kde nám mimo dalších účastníků silničního provozu brnkali na nervy četné přechody se světelnou signalizací a uzavírky jediného pruhu kvůli opravám.

V pozdních večerních hodinách jsme se dostali na místo určené do obce Tulowice, kde jsme náhodou při pátrání po ubytovně zastavili přímo u tábora polských organizátorů a ti nás bez problémů dovedli na místo našeho pobytu.

Ubytovna Mládeže postavená v duchu nedávné minulosti sice měla svůj zenit za sebou, ale uvnitř se již renovovala (nové podlahy, okna, toalety a sprchy) a přistavená polní lehátka tak představovala pro většinu z nás, zvyklých na pobyty v polních stanech nebo tělocvičnách, luxusní způsob noclehu.

Druhý den jsme společně v autobuse vyrazili na exkurzi do Varšavy s malým zastavením pro uložení zbraní v Muzeu v Sochaczewu. Ve Varšavě jsme měli možnost si prohlédnout Muzeum Wojska Polskiego i jeho technickou část Muzeum Polskiej Techniki Wojskowej ve Fort IX Czerniakowski a dále Muzeum Varšavského povstání. Prohlídka byla velmi zajímavá i díky odbornému výkladu našich průvodců Marka Babulewicze a jeho kolegy Przemyslaw Labarzewského, kteří se nám celý den věnovali, a určitě si ji rádi zopakujeme.

Sobota byla ve znamení nácviku na nedělní program. Polští organizátoři nám nechali samostatný prostor, takže jsme měli možnost si vymyslet vlastní scénu. Společně jsme využili postavených kulís dvou vesnických stavení, které jsme rozdělili v první scéně na československo-polskou hranici v roce 1938 s přechodem v dalším jednání na slovensko-polskou hranici v roce 1939.

Měli jsme možnost předvést poprvé v zahraničí události pro nás velmi pohnutého historického období. Rozhodli jsme se, díky přispění našich i polských účastníků, ve zjednodušené formě ukázat pašování zbraní přes hranici místním pohlavárem sudetoněmeckého freikorpsu, jenž měl za cíl vyvolat pozdvižení a sročení svých přívrženců před četnickou stanicí. Jeho akce skončila rozeznáním davu a zatčením zmíněného pohlavára, což nezůstalo bez následků, protože nyní již ozbrojený freikorps opětovně napadl stanici s úmyslem jej osvobodit. Samotný zatčený vůdce hlasitě povzbuzoval své soukmenovce ze stanice z okénka separace. V průběhu přestřelky se dokonce pokusil četníkům ze stanice utéci, ale byl při útěku postřelen, a když na místo dorazila posila čsl. armády v síle družstva, byl spolu s ostatními zajištěn a eskortován do vnitrozemí.

Po této epizodě se situace na scéně změnila, byl vyhlášen Slovenský štát a na obou stranách hranice bylo znát napětí, které na slovenské straně vyvrcholilo odvoláním žandárů z jejich pohraniční stanice do vnitrozemí. Polská strana na to reagovala posílením pohraniční policie o družstvo vojáků s lehkým kulometem. Nic z toho nezabránilo provedení útoku vojska Slovenského štátu na území Polska. Z východiště totiž vyrazila četa slovenských vojáků a zaútočila na postavení polských vojáků a pohraničníků u jejich stanice. Četa slovenských vojáků se dostala do palby lehkého kulometu a přivolané posily polské armády, a proto začala ustupovat zpět ke státní hranici. Slovenské velení v této situaci nasadilo posily. Proti dalšímu družstvu podporovanému kulomety z obrněného automobilu vz. 30 neměla polská strana další síly na obranu a začala ustupovat do vnitrozemí. Tuto ukázkou jsme zdárně předvedli i v neděli před hlavním bojovým střetnutím polské a německé armády.

Tak skončilo naše asi hodinové účinkování na akci Bzura 2005. Po té následovala hlavní akce, a to samotný boj Polské armády proti německým silám v září 1939. Při této akci si diváci i my přišli také na své, viděli jsme německou a polskou vojenskou techniku – motocykly, nákladní a osobní automobily, polské tančíky TK-S, další obrněnce, i odvážný útok polské jízdy s protitankovým kanónem Bofors v zápřahu.

Německé síly se snažily po provedeném průzkumu bojem postupně zatlačit polské vojsko za říčku, rozpoutal se proto boj o osadu, při které jedno stavení vyletělo do vzduchu a druhé shořelo. Německý záměr zhatilo nasazení dalších polských sil, které pod palbou překonaly vodní překážku, odrazily německý útok a zahájily vlastní protizteč, při které se větší části polských jednotek podařilo prorazit přes německé pozice z hroziícího obklíčení.

Ukázka byla velmi působivá, doprovodný program včetně účinkování polské armády byl velmi zdařilý i návštěvnost byla velmi vysoká, takže můžu říci, že se sem opět rádi podíváme.

Naše návštěva nám umožnila vyměnit si zkušenosti v oblasti vojensko-historických rekonstrukcí a také současně prezentovat touto formou i historii našich bezpečnostních sborů z předválečného období.

Polští policejní kolegové projevili zájem o prezentaci naší policejní historie a také jsme se dohodli uskutečnit představení našeho preventivního projektu pro děti a mládež – „Procházku historií československých bezpečnostních sborů“, který ukazuje v několika malých scénkách uniformy a kriminalistické postupy od začátku 20. století až po současnost.

Všichni jsme se shodli, že oboustranná výměna postřehů, informací a materiálů musí i dále pokračovat, a proto se do Polska chystáme i příští rok.

BOJ POLICIE PROTI DROGÁM V ČR

Miloš VANĚČEK, Národní protidrogová centrála

I.

Začalo to na Filipínách

Až do počátku 17. století používali Číňané opium především při přípravě dortů ke slavnostním příležitostem a jako lék. Teprve nástup tabáku vyvolal náhlý zájem o kouření opia. Když bylo kouření tabáku v 15. století objeveno, získalo velkou popularitu mezi námořníky a ti tento zvyk pak vyvezli do Číny, Indie, Japonska a Siamu (Thajsko). V Číně se kouření rozšířilo natolik, že roku 1644 vydal císař Tsung-chen na tabák zákaz, a následkem toho se lidé přeorientovali na opium. Ještě před koncem století brala tuto drogu asi čtvrtina obyvatel. Tak velkou poptávku nemohla uspokojit místní sklizeň, a tak se britská Východoindická společnost rozhodla pro tento lukrativní obchod.

Sira Walpola, jednoho z vysokých anglických hodnostářů Východoindické společnosti*) přivedli v srpnu 1816 do přístavu Macao velice naléhavé záležitosti, z nichž nejzávažnější je zákaz obchodu s opiem, vydaný čínskými vládci „říše Středu“. Je vážné nebezpečí, že se anglo-čínský konflikt vyhroť, poněvadž obě strany sverepě hájí své stanovisko. V sázce je opium a v té době je právě opium nejdůležitějším zdrojem příjmů Východoindické společnosti.

Sir Walpole svolal ihned poradu. „Nemůžeme a nebudeme se moci řídit čínskými zákony, ale svými zájmy,“ vmísil se do hovoru sir Walpole. „Na morálce nelze stavět stát“, pokračoval sir Walpole a Russel mu horlivě přitakával. „Nakonec záleží jedině na Číňanech, jestli bude zničen náš obchod s opiem. Kéž by začali kouřit. Mají jinou mentalitu. Ale proč ne? Stamiliony lidí žvýkají betel, další miliony koku, v Africe mají kolové ořechy, orientálci kouří hašiš, na souostroví se pije kawa a u nás doma alkohol. Život na zemi je zřejmě příliš fádni. Ale buď jak buď, těžko by někdo mohl chtít od nás, největších podnikatelů s omamnými látkami všech dob, abychom si najednou navlékli šat pokání a kázali jako misionáři proti sobě samým.“ Slova nesouhlasu umlčel sám sir Walpole. „Přeceňujete lidské svědomí. Do války, která jednou přijít musí, protože teprve dobytí jižní Číny nám vynese plný zisk, do této války ještě uplyne nějaký čas. Ale právě v těchto dnech začne nová obchodní sezóna a do té doby se musíme rozhodnout, jaké stanovisko zaujmeme. Nesmíme se vzdát jediné pozice, ale naopak musíme rozšířit bez odkladu a bez milosti ty, které držíme.“

Na počátku 30. let devatenáctého století dodávala Společnost opium v hodnotě 1 milionu liber ročně, a získávala tak šestinu svého ročního příjmu z Indie. Největší část opia pak britští a američtí obchodníci pašovali kantonským přístavem do Číny. Až roku 1839 přijaly čínské úřady opatření, aby příliv nelegálního opia zastavily.

Čínská vláda ke splnění tohoto úkolu jmenovala komisaře Lin Tse-su a ten po několika počátečních neúspěších v březnu 1839 úspěšně zajistil a zničil zásilku 1 000 tun opia. V důsledku toho došlo k menším nepokojům, přístav Kanton byl pak pro Brity uzavřen, aby se zamezilo dalšímu dovozu drogy. Tím se nálady dále vyostřily a zazněly první výstřely, v listopadu 1839 začala první opiová válka.

Opiové války

Souhrnné označení tří válek v Číně, jež vypukly v důsledku snah evropských mocností o proniknutí do Číny.

*) Východoindická společnost měla monopol na obchodování s Čínou. Dovážela z Číny čaj, hedvábí a jiné zboží, za které platila stříbrem. Nakonec Angličané začali od konce 18. století do Číny místo stříbra dovážet opium. Když čínský císař dovoz opia zakázal, začali je Angličané pašovat. Roku 1800 se dovezlo do Kantonu 2000 beden opia, tj. 120 tun, roku 1824 již 12 639 beden. Když zvláštní císařův pověřenec zabavil přes 20 000 beden s opiem, vyslala Británie válečné lodi, které Kanton bombardovali – a v únoru 1840 Velká Británie zahájila proti Číně válku.

1. 1839 –1842, když zničily čínské úřady zásoby pašovaného opia, zahájilo britské loďstvo palbu na Kanton a britská vláda žádala náhradu škody a povolení obchodu. Britové obsadili mimo jiné Hongkong, Jang–c–ťiang. Čínská vláda pak podepsala tzv. nankingskou smlouvu 1842 (otevření pěti čínských přístavů britskému obchodu a britská správa Hongkongu. Podobné smlouvy vnutili Číně později i Francie, USA a Rusko.
2. 1856 –1858, incident s pašeráckou džunkou (s britskou vlajkou) byl záminkou k ostřelování Kantonu, Britové s francouzskou pomocí zahájili vojenské operace na podzim 1857, po dobytí Kantonu, Tchien–ťinu a dalších měst čínská vláda opět kapitulovala a podepsala ještě dalekosáhlejší koncese.
3. 1859 – 1860, snaha evropských mocností proniknout do Pekingu vyvolala nový konflikt. Čína se pokusila zastavit postup britsko–francouzských jednotek na Peking, ale byla poražena. Obsazen Peking, vydrancován a zapálen císařský palác.

Po porážce v opiových válkách byla kdysi mocná Říše středu zasažena rostoucím rozkladem. V roce 1850 v Číně navíc propuklo rozsáhlé tchajpchingské povstání, které zmítalo zemí po čtrnáct let. Podle strážlivých odhadů při něm zahynulo dvacet až třicet miliónů lidí. Vzpomínka na porážku v opiových válkách ovlivnila myšlení řady generací Číňanů. Drogy se v čínské společnosti uplatňovaly na každém kroku v měřítku, jaké dějiny nepoznaly. Dýmka s opiem se stala měřítkem úspěchu. Bohatí rodiče ji vnucovali dětem, aby sousedé viděli, že si to mohou dovolit. Spolknutí velké dávky opia se stalo rozšířeným způsobem sebevraždy. Desetitisíce kuliů živořily a strádaly na okraji společnosti, protože si nedokázaly odepřít svoji pravidelnou dýmku.

Jednotliví císařští úředníci se snaží čelit rostoucímu úpadku zoufalými způsoby. Generál Cao Cung–tang dává narkomanům odříznout rty, aby už nikdy nemohli sevřít dýmku. Ani tyto radikální metody nedokázaly nárůst opiomanie zastavit.

Drogy není nikdy možné udržet pouze v hranicích jediného, i když třeba obrovského státu. Jako epidemie překračují hranice, zachytávají do svých tenat stále větší množství lidí. Ani čínský opiový boom proto nezůstal bez odezvy v zahraničí. Užívání drog „pro radost“ však v Evropě nebylo znamenáno před koncem 18. století.

Byla to opět Velká Británie, která díky svým kontaktům s Indií musela jako první země Evropy čelit módní drogové vlně. Opium zde proniklo z přístavních brlohů do nejvybranějších salónů. Spisovatel Thomas de Quincey, který sám sebe prohlásil za „papeže opia“, popsal své zážitky z opojení drogou ve slavné „Zpovědi anglického jedlíka opia“.

V Manchesterem se mezi dělníky uchytil zvyk brát opium do té míry, že v sobotu odpoledne lékárenské prodejny balí malé balíčky s jedním nebo dvěma grainy opia, aby je měly s předstihem připravené na večer. Důvodem tohoto zvyku jsou nízké mzdy, které dělníkům neumožňují si opatřit alkoholické nápoje. Dělníci si proto kupují podstatně lacinější opium.

Francouzi opium po vzoru národů Dálného Východu kouřili. Do Francie tento zvyk přinesli lodníci ze zámořských lodí. Víceméně tajné kuřárny opia fungovaly kolem roku 1840 v Paříži a ve velkých přístavech, jako byly Le Havre, Bordeaux či Marseille. Podobná byla situace i v holandských přístavech Amsterdamu a Rotterdamu.

Na počátku dvacátého století již bylo v zemi několik tisíc kuřáků opia. Magazín Petit Journal tomuto problému proto v roce 1903 věnoval celou barevnou stránku, nadepsanou titulkem: „Nová neřest: kuřáci opia ve Francii“. 3. října 1908 francouzská vláda zvláštním dekretem zakázala dovoz opia do Francie a jeho prodej. Bylo však už příliš pozdě. Drogy zde zapustily příliš silně své kořeny.

Představy Britů a Francouzů, že jejich vlastní země nemohou být drogami zasaženy, se ukázaly jako zcela mylné. Drogy nezůstaly pouze asijskou záležitostí. Jejich kouzlu teď propadali i Evropané. Drogový problém ve své masové podobě se tak osudovou spirálou vrátil tam, odkud vzešel. S exporty opia do Číny si mocnosti zároveň vytvářely podhoubí svých vlastních budoucích problémů s drogami. A nejsou to problémy nijak malé.

USA

Čína si udržovala během 19. století nejvyšší úroveň zneužívání opia na světě. První vystěhovalci z Číny – či přesněji řečeno první poutníci za obživou – mířili do jihovýchodní Asie. Ovšem s objevením zlata v Kalifornii v roce 1848 se jejich přirozeným cílem stalo západní pobřeží Spojených států amerických.

V čínské čtvrti San Francisca se největší popularitě těšily kuřárny opia. Opium na jedné straně povznášelo, přinášelo nádherné vize a únik z každodenních problémů, na druhé straně zbavovalo vůle.

Po dvacet let, zhruba od roku 1850 do roku 1870, bylo užívání opia v Americe čínskou záležitostí. K této izolaci přispívala i okolní bílá společnost. V jejím vztahu k Asijcům se mísil nezáměr s nepřátelstvím, obavy z konkurence levné pracovní síly kuliů s rasovými předsudky. Spojovacím článkem, který vybudoval most mezi bílou a žlutou Amerikou se stalo podsvětí. Hráči, podvodníci, prostitutky a ostatní zločinci z bujícího polosvěta na předměstích amerických metropolí trpěli menšími skrupulemi, nežli jejich „řádni“ spoluobčané. Drogy se pro ně staly vítaným požitkem. Prvním bělochem v Americe, který kouřil opium, údajně jistý Clendenyn. Do světa drogových vizí vstoupil roku 1868 v Kalifornii.

Dostupnost drogy byla důležitou věcí, protože mnoho pravidelných kuřáků opia, zejména hráči a prostitutky praktikovali kočovný styl života. Díky těmto faktorům – solidaritě kuřáků, bezpečnosti a dostupnosti drog – nebylo nijak překvapující, že se opiové brlohy staly v podsvětí v průběhu 70. let devatenáctého století značně populární.

K explozivnímu nárůstu užívání drog v USA v letech 1865 až 1895 rovněž nepochybně přispěla válka Severu proti Jihu. Třebaže injekční aplikace morfinu jako analgetika, byla již v té době známá, v polních nemocnicích zatím přílišné uplatnění nenalezla. Naopak opiové tabletky ordinovali hojně zraněným lékaři armád Unie i Konfederace

FILIPÍNY

Na Filipínách se Amerika poprvé střetla s mocí máku. Americkému guvernérovi na Filipínách byl předložen návrh na dodávání opia místním Číňanům. Guvernér Taft tuto myšlenku okamžitě nezavrhl a uvažoval o tom, zda by výnos z opia nemohl přinést potřebné finance pro vybudování kvalitního školského systému na Filipínách. Byl touto myšlenkou tak nadchnut, že uvedl do chodu vládní mašinérii aby získal zákonný souhlas.

Nepočítal však s misionáři, kteří přišli na Filipíny z USA. V roce 1902 se na Filipíny vypravil i biskup Charles Henry Brent s úkolem přinést této nové kolonii to nejlepší americké křesťanství. Když se doslechl o návrhu guvernéra Tafta dodávat Číňanům opium, byl šokován a okamžitě se spojil se svými lidmi v USA. Tam jeden z jeho věrných reverend Crafts neváhal a podnítil davy k sepsání stížnosti. Skvěle organizované a nátlakové skupiny a lobování jsou v Americe velice účinné a církve byly v tomto ohledu vždy výtečnými organizátory. Bílý dům byl zaplaven dopisy a telegramy, které žádaly prezidenta, aby zakročil a zabránil tomuto morálnímu pochybení. Zlu se nesmí ustoupit ani o krok. Taftův návrh tak tvrdě narazil, a tak ustavil komisi, kterou nazval VÝBOR PRO ZKOUMÁNÍ OPIA. Členy výboru byli filipínský lékař, voják v hodnosti majora a biskup Ch. H. Brent. Navštívili Japonsko, Tchajwan, Čínu, Jávou, Malajsii a Vietnam. Brent byl šokován francouzskou politikou nezasahování do kouření opia. Učarovala mu však kultivovanost Britů a nabyt přesvědčení, že obchod s opiem je třeba regulovat.

Charles Henry
BRENT

Biskup Brent tak učinil základní a osudovou chybu, neboť uvěřil, že je třeba regulovat drogovou nabídku, a nikoli poptávku.

Brent naléhal na prezidenta Theodora Roosevelta, aby svolal mezinárodní konferenci. Americká diplomatická mašinérie se dala do pohybu a zahraniční politika Spojených států se začala zabývat záležitostmi těch států, které vyráběly opium.

Díky vytrvalému diplomatickému tlaku vlády Spojených států se nakonec mezinárodní setkání uskutečnilo. První schůzka *Mezinárodní opiové komise* se konala v Šanghaji v roce 1909. Zúčastnili se jí zástupci S pojených států, Číny, Velké Británie, Rakouska-Uherska, Francie, Portugalska, Nizozemí, Itálie, Ruska, Japonska, Persie (Iránu), a Siamu (Thajska). Turecko pozvání přijalo, ale nakonec se komise nezúčastnilo. Komisi předsedal Charles Henry Brent. „Většina národů se o diskutované téma zajímala jen velmi vlažně a na rozdíl od Spojených států nebyla ochotna vynakládat větší úsilí o zákaz jiného než lékařského užití opia.“ Nakonec byl přijat závěr komise, že jiné než lékařské užití opia by mělo být svědomitě regulováno a ostatní členové mezinárodního společenství byli vyzváni, aby přezkoumali své zákony.

Brent a jeho společníci intenzivně lobovali a americké vládě nezbylo nic jiného než vyžadovat další

mezinárodní jednání. Výsledkem této diplomatické aktivity byla první Haagská opiová konference v roce 1911.

Dne 23. ledna 1912 se představitelé zastoupených států a mocností rozhodli uzavřít konvenci. Ta byla postupně podepisována jednotlivými státy až do vypuknutí I. světové války. Ta ratifikační proces přerušila. Nikoli však aktivity Spojených států amerických. Ty se navíc, když je Evropa vyčerpaná válkou, staly velmocí číslo jedna. V roce 1919 se sešly vítězné mocnosti nedaleko Paříže k jednáním, jejichž výsledkem byla versailleská mírová smlouva. Ratifikace této smlouvy neznamenal jen mírové uspořádání světa nebo ustavení Společnosti národů, ale podle odstavce 295 i automatickou ratifikaci předválečné Haagské opiové konvence. Podepsáním versailleské mírové smlouvy zástupci Československa se tak konvence stala závazná i pro naši republiku. Od roku 1920, kdy začala platit v tehdejší ČSR, se na jejím základě začala rodit i protidrogová politika.

ČINNOST POLICIE

Okolnost, že se zneužívání omamných prostředků po I. světové válce rozšířilo téměř po celém světě, byla příčinou, že zneužívání bylo řešeno na poradách mezinárodních kriminálně policejních komisí i mezinárodních kriminálně policejních kongresech. Již první mezinárodní policejní kongres konaný v roce 1923 ve Vídni se zabýval otázkou potírání nezákonného obchodu s omamnými prostředky. Československo zastupoval oficiálně bratislavský policejní ředitel, vládní rada Dr. Klíma. Otázku nezákonného obchodu s omamnými prostředky zařadil na program svého jednání také třetí mezinárodní policejní kongres, který se konal ve dnech 25. – 30. září 1930 v Antverpách. Československo na tomto kongresu zastupoval vládní rada Josef Vaňásek. Tento kongres, kterého se zúčastnilo 139 delegátů z 26 států, doporučil, aby se v zájmu účinného potírání nedovoleného obchodu sjednotily vlády jednotlivých států v následujících bodech:

- a) sjednocení skutkových podstat trestních ustanovení pro mezinárodní nezákonný obchod s omamnými prostředky, aby se vyloučilo, že stejné skutky budou v jedné zemi stíhány soudně a ve druhé jako přestupek nebo se netrestaly vůbec,
- b) přijetí nezákonného mezinárodního obchodu omamných prostředků do smluv extradičních,
- c) dosavadní tarifování zakázaných omamných prostředků nahradit jiným systémem, protože kongres dospěl k přesvědčení, že dosavadní systém listin o zakázaných prostředcích se díky rozvoji chemického průmyslu nechá snadno obcházet.

Kongres také doporučil, aby v jednotlivých zemích byly zřízeny k potírání tohoto obchodu zvláštní zemské centrály u bezpečnostních úřadů se zvláštní mocí exekutivní anebo alespoň s úkoly evidenčními. Kongres považoval za nutné zřízení zvláštní mezinárodní kanceláře, která by vedla evidenci všech případů pašování omamných prostředků mezinárodního významu, evidenci způsobu pašování, sbírku podobizen, daktyloskopických karet a popisů zapojených osob. Tento mezinárodní úřad byl však zřízen již v roce 1928 u mezinárodní kanceláře policejního ředitelství ve Vídni.

Otázku nedovoleného obchodu s omamnými prostředky mělo ve svém programu i IX. zasedání mezinárodní policejní komise, které se konalo v Římě ve dnech 15. – 20. října 1932. Československo bylo opět zastoupeno vládním radou J. Vaňáskem. Komise se zabývala hlavně praktickými příklady: Špatnou zkušeností Švýcarska, kde bylo obžalováno 23 osob, ale 18 z nich nemohlo být vyslechnuto, protože uprchly do států, kde nebylo možné stíhat cizince pro trestné činy spojené s nedovoleným obchodem s omamnými prostředky. Komise se také zabývala novým prvkem, a to použitím letadel při nedovoleném obchodu s omamnými prostředky. Francouzská delegace oznámila, že v Paříži bude zřízena francouzská policejní ústředna, která bude pověřena centralizací veškerých údajů o potírání nedovoleného obchodu s omamnými prostředky.

Zatímco se Paříž teprve chystala na zřízení vlastní ústředny, v Československu již čtyři roky úspěšně pracovala Ústředna pro potírání obchodu s omamnými prostředky v ČSR. Byla zřízena oběžníkem ministerstva vnitra č. 49860–5/1928 ze dne 22. září za účelem účinného a soustavného potírání obchodu s omamnými prostředky u policejního ředitelství v Praze.

Úkolem tohoto úřadu bude zejména:

1. centralizace pozorování a sbírání zpráv v oboru obchodu s omamnými prostředky na území našeho státu;

2. řízení jednotného dohledu;
3. zavedení nutných opatření, jež by úřady v konkrétním případě příslušné měly vykonávat;
4. soustředění zpráv finančních úřadů a úředních lékařů o zjištěných případech nedovoleného obchodu s narkotiky;
5. daktyloskopická evidence všech osob podezřelých z provozování obchodu s omamnými prostředky;
6. zprostředkování styku, výměna zpráv a spolupráce s obdobnými institucemi cizozemskými.

Ústředna každoročně zpracovala zprávu o podloudném obchodu s omamnými jedy. V roce 1930 vykazala 12 případů, v roce 1931 10 případů. V roce 1932 to již bylo ale 24 případů. Ministerstvo spravedlnosti v reakci na tuto zprávu uvádí, že mnoho dalších případů nebylo vůbec nahlášeno úřadům, a proto může být rozsah podloudného obchodu daleko větší, než uvádí zpráva. Jelikož podloudný obchod a zneužívání omamných prostředků přímo ohrožuje zdraví obyvatelstva, je nutné mu věnovat bedlivou pozornost. Bohužel vzrůstající trend potvrdil následující rok 1934, kdy bylo zjištěno již 30 případů. Tento trend se udržel i v následujících letech.

Z vypracovaných výročních zpráv je zřejmé, že činnost ústředny každým rokem vzrůstala. Prošetřovala každé i anonymní udání. Plnila i svoji povinnost informovat podobné zahraniční centrály. Byla s nimi ve stálém korespondenčním styku. Koncem třicátých let bylo stále častěji zjišťováno, že území Československa je vyhledáváno mezinárodními obchodníky. Ti využívali toho, že v Československu je obchod s omamnými prostředky kvalifikován jako přestupek, a nebylo je proto možné vydávat do ciziny.

Projevovaly se nedostatky v hlásné službě. Na řadu případů byla ústředna upozorněna jinými institucemi a sama potom musela zjišťovat podrobnější informace k jednotlivým případům. To velice zatěžovalo již tak přetížený personál ústředny. Ze závěrů výroční zprávy z roku 1936 vyplynulo, že dosavadní organizace služby je nedostačující. Podloudný obchod se stále rozrůstá, překračuje hranice jednotlivých států Evropy a podloudnictví se stává celosvětovým problémem. Předválečná právní úprava boje proti zneužívání omamných prostředků byla završena opiovým zákonem č. 29/1938 Sb. z. a n.

VLÁDNÍ RADA JOSEF VAŇÁSEK

Miloš VANĚČEK, NPC

Mnozí z nás si ještě pamatují na úspěšný televizní seriál o hříšných lidech města pražského. V tomto seriálu šéfoval pověstné „čtyřce“ pan policejní rada Vacátko v podání Jaroslava Marvana. Tuto postavu napsali filmoví tvůrci podle skutečného policejního, později vládního rady Josefa Vaňásky.

*1. 11. 1877 vládní rada Josef VAŇÁSEK + 8. 2. 1938

Vystudoval státní gymnázium v Praze, kde byl 11. července 1896 uznán dospělým s vyznamenáním. Ve studiu pokračoval na České univerzitě v Praze a po ukončení studia se 15. října 1904 stal rakouským c. k. úředníkem. Vypracoval se na mimořádně schopného policejního úředníka. 26. července 1923 byl prezidentem republiky jmenován dekretem vrchním policejním radou s účinností od 28. června 1923. Byl zařazen na Policejní ředitelství v Praze. Jako vládní rada se stal přednostou IV. bezpečnostního oddělení. Do jeho pravomoci spadala veřejná bezpečnost, mravnostní policie, policejní věznice, ztráty a nálezy a Všeobecná kriminální ústředna.

Zastupoval Československo několik let v Interpolu. Naši tehdejší republiku v roce 1923 v Interpolu zastupovali úředníci pražského policejního ředitelství, kteří na kongresu odmítli jmenovat stálé zástupce do mezinárodního policejního výboru, protože chtěli volbu zástupců přenechat přímo čs. vládě. Proto byl až později do výboru se sídlem ve Vídni oficiálně jmenován vládní rada a policejní ředitel v Bratislavě dr. Klíma. Po smrti dr. Klímy na francouzské Riviéře v době dovolené byl do výboru jmenován vládní rada Slaviček. Po něm se stal oficiálním zástupcem Československé republiky vládní rada Josef Vaňásek. V této nové funkci se zúčastnil VI. řádného zasedání Mezinárodní kriminálně policejní komise ve dnech 20. – 22. ledna 1930 ve Vídni. Ještě v roce 1930 se tato komise sešla na svém VII. zasedání v době od 26. – 30. září v Antverpách, kde se také při té příležitosti konal III. MEZINÁRODNÍ POLICEJNÍ KONGRES.

Vládní rada Vaňásek se zúčastnil jako zástupce Československé republiky řady dalších mezinárodních setkání a kriminalistických kongresů, na kterých byla ne-jednou široce projednávána i problematika stále více rozvětveného obchodu s omamnými jedy. Například:

- Zástupce Československé republiky na III. mezinárodním policejním kongresu 26. – 30. září 1930 v Antverpách. Kongres doporučil přítomným delegátům, aby v zájmu účinného potírání nedovoleného obchodu s omamnými jedy vlády jednotlivých států v rámci mezinárodních dohod sjednotily:
 - 1) skutkové podstaty a trestní ustanovení pro mezinárodní nezákonný obchod s omamnými jedy, aby bylo vyloučeno, že tyto skutky budou v jednom státě stíhány jako trestné činy a v dalším byly beztrestné
 - 2) přijetí nezákonného obchodu s omamnými jedy do smluv extradičních
 - 3) dosavadní tarifování zakázaných omamných jedů nahradit jiným systémem, protože současný systém listin o zakázaných produktech následkem stálého chemického produktu umožňuje dalekosáhlé obcházení těchto předpisů
- Zástupce Československé republiky na IX. zasedání Mezinárodní kriminálně policejní komise v Římě ve dnech 15. – 20. října 1932 – jednáno o nedovoleném obchodu s omamnými jedy
- Zástupce Československé republiky v Mezinárodní kriminálně policejní komisi *O přípravných pracích na sjednání mezinárodní konvence, čelící ku potírání neoprávněného obchodu omamnými látkami* ve Vídni v době od 17. do 21. září 1934

V únoru 1930 převzal v zásilce ze sekretariátu mezinárodní kriminálně-policejní komise několik výtisků zprávy o mezinárodní konferenci proti omamným prostředkům, vydanou zástupci světové konference ohledně výchovy směřující proti užívání těchto prostředků. V dubnu 25 kusů těchto brožur spolu se zprávou poslal ministeským úředníkům na ministerstvu vnitra s návrhem, zda by nedoporučovali těmito brožurami obeslat úřady zapojené do boje proti užívání omamných prostředků. Dostalo se mu zamítavé odpovědi s následujícím zdůvodněním: Vzhledem k tomu, že užívání a obchod omamnými prostředky není v Československé republice takového rozsahu jako v jiných státech, zejména v Americe, dostačuje opatření, učiněné v tomto směru zdejším výnosem ze dne 22. září 1928, č. 49860/28 /zřízení ústředny pro potírání obchodu omamnými prostředky u policejního ředitelství v Praze/ a není nutno připojené brožury – které ostatně pro podřízené úřady neměly by valného významu, ježto jsou psány v jazyce anglickém – rozesílati na podřízené úřady. Jak je vidět, neměl to vládní rada Vaňásek jednoduché.

27. ledna 1938 ve zprávě výborů zahraničního a zdravotnického o usnesení senátu o vládním návrhu zákona, kterým se provádějí Mezinárodní opiová úmluva ze dne 23. ledna 1912, vyhlášená pod čís. 159 Sb. z. a n. z roku 1922, Mezinárodní opiová úmluva ze dne 19. února 1925, vyhlášená pod čís. 147 Sb. z. a n. z r. 1927, a Úmluva o omezení výroby a úpravě distribuce omamných látek ze dne 13. července 1931, vyhlášená pod čís. 173 Sb. z. a n. z r. 1933, uvádí mimo jiné zpravodaj posl. dr. Hula. Cituji:

„Naše služba jest vybavena zcela nedostatečně jak personálně, tak technicky i finančně. Nutno zde důrazně oceniti činnost věhlasného kriminologa, vládního rady Vaňáska, který má k dispozici toliko 3 školené orgány, s nimiž musí vyčerpati celou širokou agendu tohoto trestního oboru v rámci Ústředny pro potírání nedovoleného obchodu s omamnými prostředky v ČSR.

V ústředně pro potírání obchodu omamnými jedy v Československé republice v Praze jest vedena centrální evidence všech osob. Obsahuje 1420 osob nejružnějších povolání a úrovně.

Dalším dokladem stále stoupajícího růstu agendy narkotikové je statistika případů, které byly Ústřednou projednány v jednotlivých běžných letech; tak r. 1931 bylo projednáno 76 případů, r. 1932 109, r. 1933 86, r. 1934 134, r. 1935 154, r. 1936 263 a r. 1937 354.“ Konec citátu. Z toho je patrné, že v posledních 3 letech stoupl počet případů ročně o 100. Tato čísla rovněž dokazují, že vládní rada Vaňásek byl skutečně mužem na svém místě.

V roce 1992 vydal o této legendě zajímavé svědectví bývalý policista Josef Lebeda:

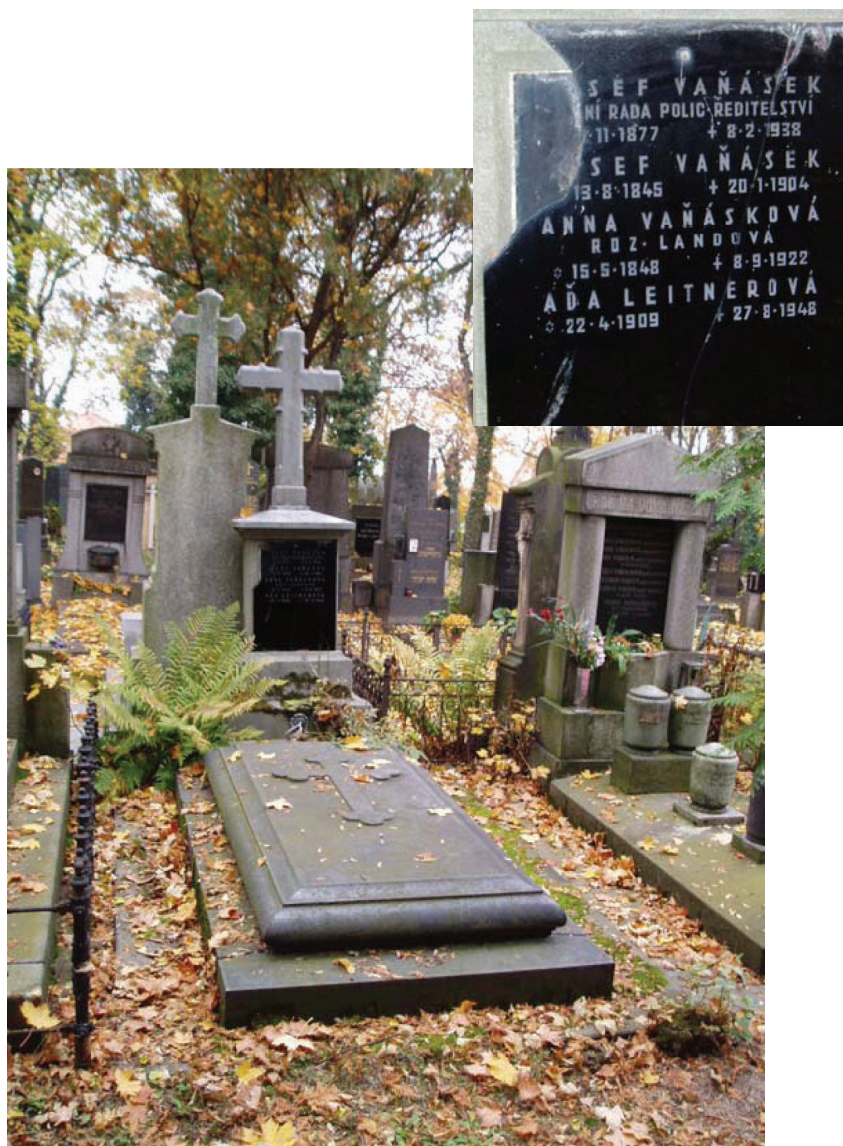
„Byl to takový vysoký, statný pán, na své podřízené nesmírně přísný, ale spravedlivý. Na Smíchově měl dceru a syna. Syn byl právníkem. A pan rada? Žil jako všichni ostatní, chodil na kartičky, hrával kulečnick. ... Ale byl to člověk, který žil celou duší pro policii. Býval ve službě od časného rána a mnohdy i do noci.“

Velice zajímavou vzpomínku měl i jeho filmový představitel Jaroslav Marvan. V knize Nejen o sobě vzpomíná, jak na natáčení příběhů o hříšných lidech chodil i syn rady Vaňáska Josef. Ten panu Marvanovi řekl, že v jeho intonaci slyší a v jeho gestikulaci cítí vlastního tátu. Jak pan Marvan podotkl, byl to pro něj skutečný kompliment.

Jaroslav Marvan v knize připomněl ještě jednu vzpomínku. Do televize docházely dopisy, které se

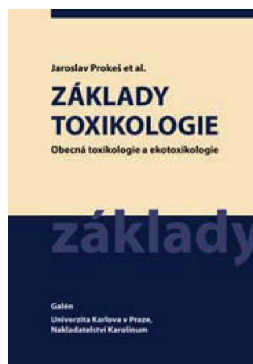
snažily radu Vaňáska obvinít, že v době okupace vystupoval proti židům. Jednalo se o lživé a nepravdivé obvinění.

Josef Vaňásek zemřel dřív, než přišli Němci. Bylo to 8. února 1938. Pohřben byl na hřbitově na Malvazinkách. Četa policistů stála čestnou stráž, u hrobu byli jeho nejbližší a pak detektivové, co s ním sloužili. Tenkrát mu koupili starý pomník a dali tam skleněnou desku. Ale deska je dnes uražená a o hrob se nikdo nestará.

Kontakt: Galén, s. r. o., Na Bělidle 34, 150 00 Praha 5, tel. 257 326 178, fax 257 326 170, e-mail: objednavky@galen.cz

Jaroslav Prokeš et al.
ZÁKLADY TOXIKOLOGIE
Obecná toxikologie a ekotoxikologie

Toxikologie je dnes součástí studia medicíny, a tak si tento obor vyžádal i učební text nejen shrnující základní poznatky z této disciplíny, ale rovněž reflektující aktuální problematiku, jako je např. toxikomanie, podmínky testování různých látek na laboratorních zvířatech, ochrana životního prostředí a negativní účinky chemických škodlivin nejen v průmyslu a zemědělství, ale i v domácnostech, zneužití bojových otravných látek extremistickými a teroristickými skupinami apod.

Rozsah i výběr jednotlivých kapitol je dán určením cílové skupiny čtenářů této publikace – tou jsou především studující druhého ročníku medicíny, kteří uplatní základy toxikologických znalostí nejen v chemii, ale i ve farmakologii a později i v interním lékařství, hygieně, pracovním a preventivním lékařství a konečně i v lékařství soudním. Ve všech těchto oborech budou moci na tyto základy navázat a doplnit si je dalšími potřebnými specifickými vědomostmi.

OBSAH

Předmluva * Úvod * 1. Obecná toxikologie * 2. Toxikologické a biologické vlastnosti prvků a anorganických sloučenin * 3. Chemie a toxikologie léků a jejich toxických derivátů * 4. Toxikologie průmyslová * 5. Toxikologie veterinární a potravinářská * 6. Toxikologie přírodních produktů * 7. Metabolismus toxických sloučenin * 8. Toxikologická analýza * 9. Soudní chemie * 10. Ekotoxikologie * 11. Základní termíny z oblasti ochrany životního prostředí * 12. Vojenská toxikologie * 13. Drogy * 14. Toxikologické studie na laboratorních zvířatech * Závěr * Doporučená literatura * Rejstřík

Praha: Galén – Karolinum, 2005, 248 s. – První vydání, 155x225 mm, brožované, černobíle, 250 Kč, ISBN 80-7262-301-X (Galén), 80-246-1085-X (Karolinum)

Kontakt: Galén, s. r. o., Na Bělidle 34, 150 00 Praha 5, tel. 257 326 178, fax 257 326 170, e-mail: objednavky@galen.cz, www.galen.cz.

Svatopluk Káš

Z AESKULAPOVY DRUHÉ KAPSY

Obory konzervativní

Z chystaného čtyřdílného souboru medicínských historek je tato kniha v pořadí druhá. Po *Aeskulapově první kapse*, která obsahovala humorné příběhy z operativních oborů, přicházejí v *Aeskulapově druhé kapse* na řadu obory konzervativní. Najdete zde řadu historek o našich slavných lékařích, jakými byli

profesoři Thomayer, Pelnář, Vančura, Syllaba, Prusík, Charvát, Vondráček a mnozí další, kteří byli nejen věhlasnými odborníky, ale též lidmi s velkým smyslem pro humor.

»Každý správný internista je rozvážný lékař, který se nikdy nikam nežene, do pokoje vstoupí vždy pomalu, uchopí vás za ruku a pomalu počítá puls. Internisté totiž léčí tím, že přemýšlejí. « Tak charakterizuje lékaře-internisty s jistou dávkou nadsázky autor ve svém úvodu. V tomto díle jsou obsaženy i ostatní obory interní (balneologie a revmatologie, rentgenologie a radiologie), dále dětské lékařství, neurologie, psychiatrie, dermatologie a venerologie.

OBSAH

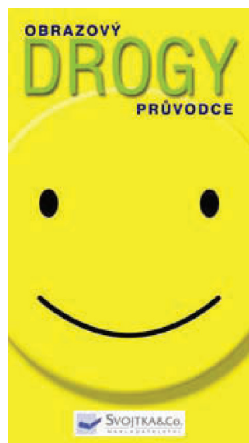
Předmluva * Úvod * Vnitřní lékařství * Ostatní obory interní (Balneologie a revmatologie * Rentgenologie a radiologie) * Dětské lékařství * Neurologie * Psychiatrie * Dermatologie a venerologie * Jmenný rejstřík

Praha: Galén, 2005, 336 s. – První vydání, 110x190 mm, vázané, černobíle, 250 Kč, ISBN 80-7262-357-5

Kontakt: Galén, s. r. o., Na Bělidle 34, 150 00 Praha 5, tel. 257 326 178, fax 257 326 170, e-mail: objednavky@galen.cz, www.galen.cz.

Svojtka & Co. s. r. o.
Soběslavská 32, 130 00 Praha 3
tel.: 271 736 610, 271 734 143
fax.: 272 731 413,
email: svojtka@svojtka.cz

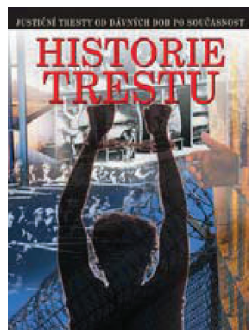
DROGY – OBRAZOVÝ PRŮVODCE

Zneužívání drog je celospolečenským problémem, který se houževnatě vzpírá řešení. Publikace, kterou vám předkládáme, mapuje historii i současnost užívání drog, popisuje účinky a zdravotní rizika a zachycuje legislativní stav v naší i v okolních zemích. Kniha by neměla chybět v žádné školní knihovně!

Brož., 360 str., 115 x 215 mm

Cena: 299,- Kč vyd. 18. 11. 05

ISBN 80-7352-295-0; EAN 978-80-7352-295-7

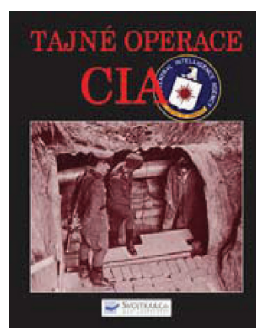
HISTORIE TRESTU

Přehled proměn myšlenek o zákoně a trestu od starobylého babylonského zákoníku přes islámské právo šaría až k moderním představám o nápravě a o pokračujícím vykonávání tělesných i hrdelních trestů.

Váz., 190 str., 193 x 245 mm

Cena: 299,- Kč

ISBN 80-7352-021-4

TAJNÉ OPERACE – 2. SVĚTOVÁ VÁLKA

V této knize se seznámíte s prací tajných agentů za 2. světové války. Text v knize je doprovázen čenobílými dobovými fotografiemi.

Váz., 192 str., 193 x 246 mm

Cena: 299,- Kč

ISBN 80-7237-394-3

SAS PŘÍRUČKA JAK PŘEŽÍT

Tato kniha vám umožní zvládnout jakoukoli situaci tak, jako speciálně vy-cvičení vojáci jednotek SAS. Obsahuje rady např. z oblastí: strategie, tábornictví, výklad map, katastrofy, podnebí a terén a mnohé další.

Brož., 566 str., 125 x 205 mm

Cena: 329,- Kč

ISBN 80-7237-280-7

*Rakousko - Uhersko 1867 - 1918, c.k. policisté
ve služebním, slavnostním a vycházkovém stejnokroji*

Nur für die Adresse.

Ohn

Correspondenz - Karte.

in

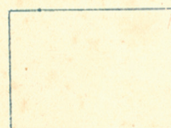
*rekonstrukce stejnokroje strážníka
c.k. policejní ředitelství v Praze*

Nur für die Adresse.

Ohn

Correspondenz - Karte.

in

*rekonstrukce stejnokroje c.k. četnictva
Zemské četnické velitelství č. 2 - Čechy*

Nur für die Adresse.

Ohn

Correspondenz - Karte.

in

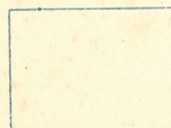
*Rakousko - Uhersko 1902 - 1918
strážmistr c.k. četnictva ve služební ústroji*

Nur für die Adresse.

Ohn

Correspondenz - Karte.

in

Nášivky protidrogových jednotek USA – DEA část.2

1. USA – DEA

2. USA - DEA

3. USA - DEA

4. USA - DEA

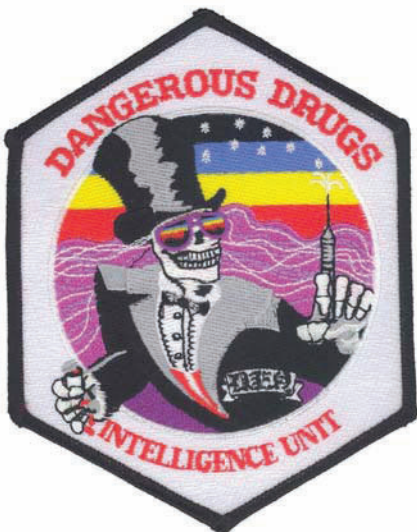
5 USA - DEA

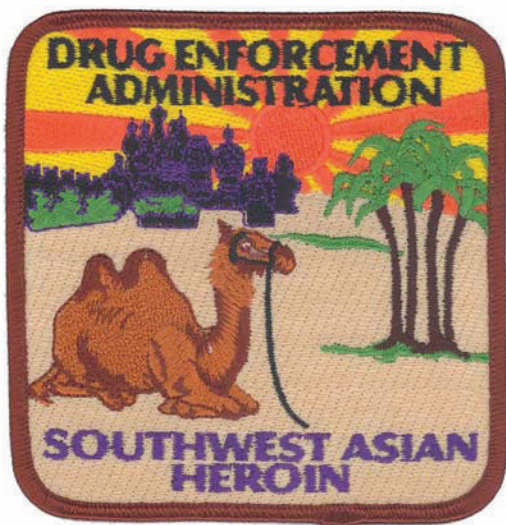
6. USA – DEA

7. USA – DEA

8. USA - DEA

9. USA – DEA

10. USA - DEA

11. USA - DEA

DUBEN				
P	3	10	17	24
Ú	4	11	18	25
S	5	12	19	26
Č	6	13	20	27
P	7	14	21	28
S	1	8	15	22
N	2	9	16	23
			30	

KVĚTEN				
P	1	8	15	22
Ú	2	9	16	23
S	3	10	17	24
Č	4	11	18	25
P	5	12	19	26
S	6	13	20	27
N	7	14	21	28

ČERVEN				
P		5	12	19
Ú		6	13	20
S		7	14	21
Č	1	8	15	22
P	2	9	16	23
S	3	10	17	24
N	4	11	18	25